

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ORTAOKUL 5. SINIF ESKİ VE YENİ SOSYAL BİLGİLER
DERS KİTAPLARININ KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARI
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NADİR YAGAR

DANIŞMAN

DOÇ. DR. OSMAN OKUMUŞ

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL 5. SINIF ESKİ VE YENİ SOSYAL BİLGİLER
DERS KİTAPLARININ KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARI
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NADİR YAGAR

DANIŞMAN: DOÇ. DR. OSMAN OKUMUŞ

JÜRİ ÜYESİ: PROF. DR. MUHAMMED SARI

JÜRİ ÜYESİ: DOÇ. DR. AHMET VURGUN

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (on iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Nadir

Soyadı : YAGAR

Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi / Tarih Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Ortaokul 5. Sınıf Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Kültürel Miras Unsurları Açısından Değerlendirilmesi

İngilizce Adı: Evaluation of old and new social studies textbooks for 5th grade secondary school in terms of cultural heritage elements

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Nadir YAGAR

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Nadir YAGAR tarafından hazırlanan “Ortaokul 5. Sınıf Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Kültürel Miras Unsurları Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul

Ret

İmza

Danışman: Doç. Dr. Osman OKUMUŞ

☐☐

(Tarih, Aksaray Üniversitesi)

Üye: Prof. Dr. Muhammed SARI

☐☐

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Aksaray Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Ahmet VURGUN

☐☐

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Marmara Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 01/07/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nuntarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR

İmza

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında, kıymetli bilgi ve deneyimleriyle her zaman rehberlik eden, bilimsel ve teknik konularda yönlendirmeleriyle önemli katkılar sağlayan danışman hocam Doç. Dr. Osman Okumuş'a ve tezimin değerlendirme sürecinde değerli katkılarından dolayı jüri üyelerine en derin şükranlarımı sunarım.

Eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda bulunarak fedakârlıklarıyla beni güçlü kılan sevgili bacanağım Fatih Çermik ve meslektaşlarıma sonsuz minnettarım. Ayrıca, hayatımın her anında yanımda olan, anlayışı ve sevgisiyle beni destekleyen kıymetli eşim Sultan Yagar'a; gönül huzurum ve en büyük mutluluk kaynağım olan sevgili çocuklarım Muhammed Furkan ve Zeynep Yagar'a teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Kültürel miras, toplumların tarihi boyunca ortaya koyduğu birikimi, toplumun sahip olduğu doğal, kültürel zenginliği ifade etmektedir. Bireylerin kimlik ve aidiyet duygusu geliştirmesi, kültürel mirasına karşı farkındalık ve koruma bilinci geliştirmesi, evrensel mirasın farkına varması gibi nedenlerle kültürel miras genç bireylere öğretilmelidir. Eğitim kurumlarında kültürel mirasın öğretimi/öğrenimi açısından en müsait alanlardan biri Sosyal Bilgiler dersleridir. Sosyal Bilgiler dersinin Birden fazla disiplini aynı ders çatısı altında sunması kültürel mirasın çeşitli yönleriyle öğrenilmesine imkân tanımaktadır. Bu araştırmada amaç, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ve 2024-2025 eğitim-öğretim ders yılında okutulmaya başlanan Ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ile bir önceki dönem okutulan ders kitabını kültürel miras unsurları açısından incelemektir. Model kapsamında kademeli bir değişim planlanmıştır ve 2024-2025 eğitim-öğretim yılında ortaokul düzeyinde ilk önce 5. sınıf ders kitapları yenilenmiştir. Araştırmaya konu ders kitabı seçiminde yalnızca erişilebilirlik temelli değil; aynı zamanda içeriksel çeşitlilik, pedagojik önem ve müfredat geçiş sürecinin temsil gücü dikkate alınmak istenmiştir. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup doküman incelemesi yapılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında; her iki ders kitabında da kültürel miras konularının işlendiği görülmüştür. Ancak eski ders kitabında ünite ve kazanım sayısı daha fazla olmasına rağmen kültürel miras konularının belirli ünitelerde yoğunlaştığı dikkati çekmiştir. Yeni ders kitabında ise kültürel miras konularının yine belirli ünitelerde yoğunlaştığı, fakat diğer ünitelerde de bu konulardan bahsedildiği yani daha dengeli ve bütüncül bir yapı gösterdiği görülmüştür. Yine eski ders kitabına göre yeni ders kitabındaki performans görevleri ve sınıf içi uygulamaların öğrencileri bu konuda üst düzey düşünme ve uygulama becerileri kazandırmaya yönelik avantaj sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Sosyal Bilgiler Eğitimi, Tarih Eğitimi, Kültürel Miras.

Bilim Kodu : 14601

Sayfa Adedi : 153

Yazar : Nadir YAGAR

Danışman : Doç. Dr. Osman OKUMUŞ

ABSTRACT

Cultural heritage refers to the accumulation of societies throughout history and the natural and cultural richness of the society. Cultural heritage should be taught to young individuals for reasons such as developing a sense of identity and belonging, developing awareness and protection consciousness towards cultural heritage, and recognising universal heritage. One of the most suitable areas for teaching/learning cultural heritage in educational institutions is Social Studies courses. The fact that the Social Studies course offers more than one discipline under the same course roof allows cultural heritage to be learnt in various aspects. The aim of this study is to examine the 5th grade Social Studies textbook prepared within the scope of the Turkish Century Education Model and started to be taught in the 2024-2025 academic year and the textbook taught in the previous term in terms of cultural heritage elements. Within the scope of the model, a gradual change was planned and in the 2024-2025 academic year, the 5th grade textbooks were first renewed at the secondary school level. The selection of the textbook subject to the research was not only based on accessibility, but also on contextual diversity, pedagogical importance and representativeness of the curriculum transition process. Qualitative research approach was adopted as the research method and document analysis was conducted. The data obtained were analysed by descriptive analysis method. When the results obtained were analysed, it was seen that cultural heritage topics were covered in both textbooks. However, although the number of units and achievements in the old textbook was higher, it was noteworthy that cultural heritage issues were concentrated in certain units. In the new textbook, on the other hand, it was observed that cultural heritage topics were again concentrated in certain units, but these topics were also mentioned in other units, that is, it showed a more balanced and holistic structure. Again, compared to the old textbook, it was determined that the performance tasks and in-class applications in the new textbook provide an advantage for students to gain high-level thinking and application skills in this subject.

Keywords : Social Studies Education, History Education, Cultural Heritage.
Science Code : 14601
Number of Pages : 153
Author : Nadir YAGAR
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Osman OKUMUŞ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALAN YAZIN TARAMASI	6
1.1. Kültürel Miras	6
1.1.1. Somut Kültürel Miras	11
1.1.2. Soyut Kültürel Miras	13
1.2. Kültürel Miras Eğitimi	14
1.3. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) ve TYMM’de Kültürel Miras.....	18
1.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kültürel Miras	22
1.5. Tarih Konularında Kültürel Miras Öğretimi	24
1.6. İlgili Çalışmalar.....	29
1.6.1. Türkiye’de Kültürel Miras Eğitimi Alanında Yapılan Bazı Çalışmalar.....	29
1.6.2. Yurt Dışında Kültürel Miras Eğitimi Alanında Yapılan Bazı Çalışmalar.....	36
İKİNCİ BÖLÜM.....	42
YÖNTEM.....	42
2.1. Araştırmanın Modeli	42
2.2. Örneklem / Araştırma Dokümanları.....	42
2.3. Veri Toplama Süreci	43
2.4. Verilerin Analizi.....	44
2.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği.....	44
2.6. Araştırmacının Rolü	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	46
BULGULAR VE YORUMLAR	46
3.1. 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılında Kullanılan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurları Açısından İncelenmesi	46
3.2. 2024-2025 Eğitim-öğretim Yılında Kullanılan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurları Açısından Kitapların İncelenmesi	80
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	111
KAYNAKÇA.....	124
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	136

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kültürel Miras Kategorileri	9
Şekil 2. 2023-2024 Sosyal Bilgiler Kitabı Kapağı	46
Şekil 3. Sakarya Savaşı Panoraması-Anıtkabir ve Kurtuluş Savaşı Müzesi-TBMM'nin Açılışı	47
Şekil 4. Sakarya Savaşı Panoraması-Anıtkabir ve Kurtuluş Savaşı Müzesi-TBMM'nin Açılışı	47
Şekil 5. Azerbaycan El Sanatları Ve Azerbaycan Halk Oyunları	48
Şekil 6. Taşınır Kültürel Miras, Görsel	48
Şekil 7. Çevreyi Temiz Tutma ve İzcilik Grubu.....	48
Şekil 8. Anadolu Medeniyetler Müzesi	49
Şekil 9. Mezopotomya Uygarlıkları (Babil Asma Bahçesi)	50
Şekil 10. Mezopotomya Uygarlıkları (Sümer Çivi Yazısı)	50
Şekil 11. Mezopotomya Uygarlıkları (Ziggurat)	51
Şekil 12. Asur Kabartması-İrak	52
Şekil 13. Anadolu Uygarlıkları Haritası	52
Şekil 14. Göbeklitepe-Şanlıurfa.....	53
Şekil 15. Çatalhöyük-Konya.....	53
Şekil 16. Hattuşaş Aslanlı Kapı-Çorum.....	54
Şekil 17. Kadeş Antlaşması Tableti (İstanbul Arkeoloji Müzesi)	54
Şekil 18. Fibula (Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Ankara)	55
Şekil 19. Kral Midas Tümülüsü-Polatlı-Ankara	55
Şekil 20. Kral Midas Anıtı (Yazılıkaya-Eskişehir).....	56
Şekil 21. Efes Antik Kenti-İzmir	56
Şekil 22. Van Kalesi-Van	57
Şekil 23. Lidya Parası (Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Ankara) ve Lidya takıları (Uşak Arkeoloji Müzesi).....	57
Şekil 24. Kral Yolu Haritası (MÖ 6. yy)	58
Şekil 25. Türkiye Doğal Varlık ve Tarihi Eser Haritası	58
Şekil 26. Peribacaları-Nevşehir	59
Şekil 27. Uzungöl-Trabzon.....	59
Şekil 28. Pamukkale Travertenleri-Denizli ve Peribacaları-Nevşehir.....	60

Şekil 29. Celsus Kütüphanesi-İzmir ve Hattuşaş-Çorum	60
Şekil 30. Çanakkale Şehitleri Abidesi-Çanakkale ve Selimiye Camii-Edirne	61
Şekil 31. Balıklı Göl-Şanlıurfa ve Sümela Manastırı-Trabzon	61
Şekil 32. Sümela Manastırı-Trabzon	61
Şekil 33. Nemrut Harabeleri-Adıyaman	62
Şekil 34. Kaşıkçı Elması-Topkapı ve Hitit Güneş Kursu-Ankara	62
Şekil 35. Geleneksel Yemekler.....	63
Şekil 36. Horon ve Halay.....	64
Şekil 37. Zeybek	64
Şekil 38. Telkârî İşçiliği ve Çinicilik.....	65
Şekil 39. Pazırık Halısı-Rusya ve Halı Dokuma	65
Şekil 40. Büyüklerin Bayramını Kutlayan Çocuk	66
Şekil 41. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı Töreni, Kına Gecesi	67
Şekil 42. Asker Uğurlama ve Halk Ozanı Neşet Ertaş	67
Şekil 43. Çanakkale Şehitler Abidesi Rölyef-Çanakkale	68
Şekil 44. Karagöz ve Hacivat	68
Şekil 45. Eski Bir Sofra Sunumu ve Baklava	69
Şekil 46. Ülkemizin Doğal Güzellikleri	70
Şekil 47. Kerpiç Evler-Şanlıurfa ve Ahşap Evler-Rize	70
Şekil 48. Depremde Arama Kurtarma Çalışmaları.....	71
Şekil 49. Âşık Veysel ve Şiiri.....	71
Şekil 50. El-Cezeri ve Marie Curie.....	72
Şekil 51. Nevşehir.....	73
Şekil 52. Üniversite Yarışmalarına Katılan Yarışmacılar ve İzleyen Gazeteciler.....	73
Şekil 53. Zihni Derin'in Çalışmalarına Destek Veren Yöre Halkı	74
Şekil 54. Şerife Bacı Anıtı-Kastamonu	74
Şekil 55. Türk Bayrağını Taşıyan Gelecek Nesiller	75
Şekil 56. Kültürel Zenginlik Unsurlarımızdan Türk Kahvesi	75
Şekil 57. Mardin'den Bir Görünüm.....	76
Şekil 58. Çin Seddi	77
Şekil 59. Persepolis-İran	77
Şekil 60. Dede Korkut Hikâyeleri, Don Kişot, Safahat	78

Şekil 61. Kaplumbağa Terbiyecisi, Mono Lisa, Beethoven	78
Şekil 62. Safranbolu Evleri- Karabük.....	79
Şekil 63. Divriği Ulucami ve Darüşşifa-Sivas.....	79
Şekil 64. 2024-2025 Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Kapak Tasarımı.....	81
Şekil 65. Türk Kültüründen Örnekler	81
Şekil 66. Ülkemiz ve Dünya Geneline Oynanan Geleneksel Oyunlar	82
Şekil 67. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	82
Şekil 68. Ülkemizin Kültürel Tanıtımını Yapan Efe ve Bulgaristan'ı Tanıtan İvanka	83
Şekil 69. Türkmenistan'ı Tanıtan Ata İle Rusya'yı Tanıtan Olga İsimli Çocuklar.....	84
Şekil 70. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden Atiye Adlı Öğrenci ve Bele Takılan Kuşak	
Şekil 71. Ganalı Doktor Yahaya Abdulai ve Acuka Yemeği	86
Şekil 72. Türkiye'nin Turizm Merkezlerinden Kapadokya.....	86
Şekil 73. Türk Mutfağından Aşure Türk Geleneginde El Öpme.....	87
Şekil 74. Türk Geleneginde Sadaka Taşı Emirlerin Uygulanması	88
Şekil 75. M. Kemal'in İzmir Ziyareti	89
Şekil 76. Ülkemizin Komşularının Bayrakları	89
Şekil 77. Ülkemizin Komşularının Para Birimleri	90
Şekil 78. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Azerbaycan.....	90
Şekil 79. Dededen Kalma İstiklal Madalyası	91
Şekil 80. Tarihi Mekân Tarihi Eser Kaşıkçı Elması	92
Şekil 81. Mostar Köprüsü, Pehlevanlık, Ceviche yemeği	93
Şekil 82. Çay Kültürü	93
Şekil 83. Ahşap Direkli Cami, Kuş Dili	94
Şekil 84. Notre Dame Katedrali.....	95
Şekil 85. Somut Kültürel Miras Değerlendirelim Etkinliği.....	95
Şekil 86. Anadolu'daki İlk Yerleşim Yerlerinde Yaşam.....	96
Şekil 87. Geçmişten Günümüze Haberleşme	97
Şekil 88. Kesici İlkel Taş Balta, Kazıyıcı Alet.....	97
Şekil 89. Göbeklitepe (Şanlıurfa)	98
Şekil 90. Çayönü.....	99
Şekil 91. Hacılar	99
Şekil 92. Un Öğütümü, Gündelik Eşya, Saklama Kabı.....	100

Şekil 93. Öğütme Taşı, Çivi Yazısı, Para	101
Şekil 94. Ziggurat	102
Şekil 95. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlaması	103
Şekil 96. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve Cumhuriyetin Kazandırdıkları	103
Şekil 97. Zanaatkâr Elinden Masa Tasarımı ve Üretimi.....	104
Şekil 98. İngiltere’de Monarşi Karşıtlarının Gözaltına Alınması.....	105
Şekil 99. Gazzeli Çocuklara ve Uygur Türklerine Protestolarla Yardım Desteği	105
Şekil 100. Evde Bakım Hizmeti	106
Şekil 101. Kızılderili.....	107
Şekil 102. Eskici	107
Şekil 103. El Sanatları	108
Şekil 104. Anadolu Yemekleri	108
Şekil 105. Tasarrufun Faydaları	109
Şekil 106. Tasarruf Atasözleri	109
Şekil 107. Geçmişteki Teknolojik Araç ve Gereçler	110

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Somut Kültürel Miras Kategorileri	12
Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Dokümanlar	43

KISALTMALAR

ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Akt.:	Aktaran
MEB:	Millî Eğitim Bakanlığı
MR:	(Emar) Manyetik Rezonans
s.:	Sayfa
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
SOKÜM:	Somut Olmayan Kültürel Miras
T.C. :	Türkiye Cumhuriyeti
TDK:	Türk Dil Kurumu
TYMM:	Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
vb.:	ve benzeri

GİRİŞ

Tarihin ve toplumun gelişim kronolojisi süresinde her şekilde oluşturmuş olduğu kıymetlerin ve pahanın kullanımı kendisinden sonra gelen nesillere aktarımını sağlayan aracın kültür olduğu bilinmektedir. Kültür geçmişte yaşamış toplumun oluşturmuş olduğu genel anlamda maddi ve manevi unsurların miras olarak aktarımıdır. Başka bir ifade ile de bir toplumu oluşturan bireylerin genel olarak paylaştığı bilgi, inanç ve değerlerin toplamı, bir topluma özgü hayat tarzıdır (Karadeniz ve Tunç-Şahin, 2021, s. 593).Toplumların oluşturduğu kültür, toplumu diğer toplumdan ayrı olmasının farkını ortaya koyarak diğer toplumlara üstünlük sağlamasını sağlar. Oluşturulan kültürel ayrıcalık toplumunun yaşayış, düşünüş kimliğini tarz olarak ortaya çıkarır. İnsanlar tarafından yapılmış eser olarak kalmış ya da gelenek görenek olarak geçmişten günümüze taşınmış unsurlara kültürel miras denir (Çelebi, Çiftsüren ve Dilek, 2020, s. 11).

Kültürel miras, bir toplumun tarih boyunca ortaya çıkardığı, sürdürdüğü ve gelecek kuşaklara aktardığı maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Bu miras; anıtlar, yapılar, sanat eserleri gibi somut unsurların yanı sıra, dil, gelenek, görenek, müzik, dans, inanç sistemleri gibi soyut unsurları da kapsar. Geçmişte yaşamış insanların birikimli olarak ortaya koyduğu kültürel mirasın toplumun eğitimi ile korunması sağlanıp gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Kültürel mirasın korunması ve yaşatılması, sadece geçmişe duyulan bir saygı değil, aynı zamanda bugünün kimliğini kurma ve geleceğe yön verme sorumluluğudur (Demirezen ve Aktaş, 2020, s. 414).

Kültürel miras, geçmiş ile bugün arasında kurduğu irtibat bakımından toplumlar ve devletler tarafından önemli görülmektedir. Kültürel mirasın toplumlar ve devletler tarafından dikkate alınmasının birçok nedeni vardır. İlk olarak toplumun o güne kadar ortaya koyduğu kültür birikimini gösterir (Gümüşçü, 2018, s. 101). İkinci olarak kültürel miras, bir toplumun kimliğini ve topluma karşı aidiyet duygusunu pekiştirir. İnsanlar, ait oldukları kültürel yapıyı tanıyarak kendilerini daha iyi anlar, geçmişleriyle bağ kurar ve toplumun bir parçası olduklarını fark ederler. Bu da toplumsal birlik ve beraberliği

güçlendirir (Smith, 2006, s. 48; Yıldırım, 2021, s. 235). Üçüncü olarak, kültürel miras eğitimsel bir değere sahiptir. Tarihsel yapılar, müzeler, halk anlatıları ya da geleneksel el sanatları gibi unsurlar geçmişe dair bilgiler sunar ve bireylerin tarih bilinci kazanmasına yardımcı olur (Külcü, 2015, s. 29-30). Aynı zamanda farklı kültürlerin mirasları tanındıkça, insanlar arası hoşgörü ve anlayış gelişir (Ar, 2025, s. 28). Son olarak, kültürel miras ekonomik açıdan da önemlidir. Özellikle turizm sektöründe kültürel miras unsurları, büyük bir çekim gücüne sahiptir. Doğru şekilde korunup tanıtılan kültürel varlıklar, hem yerel ekonomiye katkı sağlar hem de kültürler arası etkileşimi ortaya çıkarabilir (Öktem ve Kalyoncu, 2020, s. 219-220).

Kültürel mirasın toplumların kimliklerini korumasında, ortaya koydukları birikimi net bir biçimde görmelerinde ve gelişim sağlamalarında önemli bir yere sahip olduğu düşünüldüğünde onun öğretimi oldukça büyük önem taşımaktadır. Genç nesillerin kültürlerini tanımalarında, farkındalık geliştirmelerinde, içselleştirmelerinde ve kültürel birikimine karşı saygılı olmalarında kültürel miras eğitimi önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim kurumlarında kültürel mirasın sistemli ve bilinçli bir şekilde öğretilmesi, toplumsal bütünlüğün ve kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır (Dönmez ve Yeşilbursa, 2014, s. 429-430; Avcı ve Memişoğlu, 2016, s. 120-121; Gümüşçü, 2018, s. 108).

Kültürel miras, genel itibarıyla insanoğlunun binlerce yıllık yaşam deneyiminden hareketle ortaya koyduğu birikim ve üretkenliğini gösterir. Bu yönüyle pek çok disiplinle ilgili (tarih, edebiyat, coğrafya, sanat tarihi, arkeoloji, mühendislik, mimarlık, turizm, müzik, sosyoloji gibi) bir çalışma alanıdır (Çelebi, Çiftsüren ve Dilek, 2020, s. 11). Kültürel miras eğitimi ise okullarda diğer derslerde de yerine göre verilmekle birlikte genelde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde başlayıp tarih dersleriyle daha yoğun olarak verildiği bilinmektedir. Sosyal Bilgiler dersleri bu anlamda önemli bir yere sahiptir.

Sosyal Bilgiler dersleri genç bireyin ilköğretim ve ortaokulda aldığı birçok disiplini bir araya getiren temel derslerden biridir. Aynı şekilde kültürel miras konusu da birçok alanı ilgilendirmektedir. Haliyle Sosyal Bilgiler dersleri kültürel mirasın çok yönlü içeriğini karşılayabilecek bir ders olarak dikkati çekmektedir (Kara ve Tokmak, 2023, s. 180). Bu dersler vasıtasıyla bireylerin etkili vatandaş olmaları amaçlanmaktadır. Bu dersin önemli bir parçası kültürel miras eğitimidir. Sosyal Bilgiler dersi ile genç bireylerin atalarının

ortaya koyduğu miras, kültürel mirası koruma ve geleceğe taşıma adına bir bilinç, farkındalık geliştirmeleri beklenmektedir (Polat, 2019, s. 374). Sosyal Bilgiler derslerinde genç bireylerin kültürel mirasını bilmesi, değerlendirmesi, kültürel mirasına sahip çıkması, onu yeni nesle aktarması bilinci kazandırılabilir. Kültürel sürekliliğin sağlanması yanında genç bireylerin sosyal ve kültürel kimliklerini tanıması, topluma aidiyet sağlamaları açısından da sosyal bilgiler derslerinde kültürel miras eğitiminin önemi büyüktür (Çulha-Özbaş ve Yeşilbursa, 2021, s. 324).

Sosyal Bilgiler eğitimi, kültürel mirasın öğretiminde temel bir rol üstlenir. Toplumların geçmişte oluşturduğu maddi ve manevi değerlerin tanıtılması, sürdürülmesi ve geleceğe aktarılması bu konudaki bilgi ve bilinç ile mümkün olur. Sosyal Bilgiler dersleri, öğrencilere sadece olayların kronolojisini ve temel bilgisini vermekle kalmaz, aynı zamanda bu olayların arkasındaki kültürel, sosyal ve düşünsel dinamikleri de öğretmeye çalışır. Bu sayede öğrenciler, kendi toplumlarının kültürel mirasını tanıyarak farkındalık geliştirir ve ona sahip çıkmayı öğrenirler. Ayrıca sosyal bilgiler eğitimi, farklı kültürlerin miraslarını anlamayı ve onlara saygı duymayı teşvik ederek kültürel hoşgörüyü geliştirir. Kültürel mirasın bilinçli bir şekilde öğretilmesi, sadece geçmişi korumakla kalmaz, aynı zamanda toplumun kimliğini güçlendirir ve gelecek kuşaklara sağlam bir kültürel temel bırakılmasını sağlar (İlter ve Çimen, 2023, s. 2279-2280). Bu nedenle Sosyal Bilgiler eğitimi, kültürel mirasın öğretiminde ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında etkin bir alandır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler eğitiminde kültürel mirasın öğretimi üzerinde durulmalıdır.

Türkiye’de Sosyal Bilgiler ders kitapları ve öğretim programlarını kültürel miras eğitimi açısından inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında Bıyıklı (2010), Çengelci (2012), Uçar (2014), Pehlivan (2015), Pehlivan ve Kolaç (2016), Karakuş (2017), Avcı ve Taşer (2020), Demir ve Atasoy (2020), Özbaş ve Çulha-Özbaş (2022), Yalçın ve Güleç (2022), Kara ve Tokmak (2023), Cantürk ve Ablak (2024), Yalçın ve Alkar (2025)’in çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar Türkiye’de yapılandırmacı eğitim yaklaşımının benimsenmesinden sonra Sosyal Bilgiler ders kitaplarında kültürel mirasın durumunu göstermektedir. Çalışmalardan Sosyal Bilgiler derslerinin kültürel miras öğretiminde merkezi bir ders konumunda olduğu, kültürel miras konularının çeşitli eksikliklere rağmen ders kitaplarında önemli düzeyde temsil edildiği görülmüştür. Türkiye’de 2024-2025 eğitim-öğretim yılı ile birlikte Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli

çerçevesinde bir değişim olmuştur. Bu değişim öncelikle bulundukları eğitim kademelerinde ilk sınıf olmaları nedeniyle 1, 5 ve 9. Sınıflardan başlayarak kısım kısım uygulanmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla alanyazında yeni durum ile ilgili bir boşluk ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada da eski ve yeni ders kitaplarında ki kültürel miras konularının durumundan hareketle boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı; 2023-2024 eğitim-öğretim döneminde okutulan (Eski) ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ve 2024-2025 eğitim-öğretim döneminde okutulan (Yeni) ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında kültürel miras konularının nasıl sunulduğu / öğrencilere ne şekilde aktarıldığını tespit etmektir. Kültürel miras eğitiminin Sosyal Bilgiler eğitiminin önemli bir parçası olduğu bilinmektedir. Ders kitaplarının sınıf içi öğrenme süreçlerinde önemli bir belirleyici olduğu dikkate alındığında; ders kitaplarında kültürel miras unsurlarının sunumu önem kazanmaktadır. Araştırma kapsamında somut ve soyut kültürel miras unsurlarının metinsel ve görsel anlamda ders kitaplarında temsili, buna ilişkin etkinlik ve değerlendirme çalışmaları birlikte incelenip genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda çalışma boyunca aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılacaktır:

- Eski ve yeni Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan somut kültürel miras unsurları nelerdir? Ders kitaplarında somut kültürel miras unsurları nasıl sunulmuştur?
- Eski ve yeni Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan soyut kültürel miras unsurları nelerdir? Ders kitaplarında soyut kültürel miras unsurları nasıl sunulmuştur?
- Eski ve yeni Sosyal Bilgiler ders kitaplarında somut ve soyut kültürel mirasa ilişkin hangi etkinlikler ve değerlendirme çalışmaları yapılmıştır?

Sosyal Bilgiler ders kitapları kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılmasında yalnızca bir öğretim materyali değil, aynı zamanda bir kimlik inşa aracı olarak değerlendirilmektedir. Sosyal Bilgiler ders kitapları, öğrencilerin geçmişle bağ kurmasını sağlayan temel kaynaklardan biridir ve kültürel mirasın sistemli biçimde aktarılmasında önemli bir araçtır. Ders kitapları aracılığıyla sunulan içerik, öğrencilerin sadece kendi toplumlarının kültürel mirasını değil, aynı zamanda farklı kültürlerin tarihî birikimlerini de tanımalarına olanak tanır. Ders kitaplarının ücretsiz olarak öğrencilere sağlanması ve ülkedeki tüm öğrencilerin benzer ders kitaplarından eğitim alması ve benzer öğrenmeler gerçekleştirmesi ders

kitaplarında sunulan bilgilerin çeşitli açılardan incelenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler ders kitaplarının kültürel miras açısından incelenmesi bu sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi adına önemli sonuçları ortaya çıkarması muhtemeldir. Ders kitaplarında kültürel miras konularının sunumu bağlamında yapılan alanyazın incelemesinde; ilgili alanyazında, bu konuyla ilgili yeterli düzeyde çalışanın olmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca bu çalışma ile karar alıcılara, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, ilgili sivil toplum kuruluşlarına konu ile ilgili veri ortaya konulması düşünülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALAN YAZIN TARAMASI

Kültürel mirasla ilgili kavramsal konuları kapsayan bu bölümde; kültürün tanımı, kültürel miras, soyut ve somut kültür, kültürel mirasın eğitimde nasıl verildiği, sosyal bilgiler ders kitaplarında eski-yeni müfredatta kültürel miras konularının işlenişi anlatılacaktır.

1.1. Kültürel Miras

Kültür, kelime olarak Tanzimat dönemi sonrası dilimize yerleşmeye başlamıştır. Fransızca'dan dilimize gelen kültür kelimesi irfan anlamını taşımaktadır. Fransızca kültür kelimesi Batılılaşma doğrultusunda medeniyet kelimesi ile eş değer bir anlamda kullanılmıştır. Fransızca'dan gelen kültür kelimesi manevi kültür, Amerika'dan gelen medeniyet anlamındaki kültür ise maddi kültür unsurlarını ön plana çıkarmaktadır (Arslanoğlu, 2013, s. 1).

Kültür, insanın kendisini ve ürettiklerini geleceğe aktarma çabasıdır; bir anlamda, insanın kendini ölümsüzleştirme isteğinin ifadesidir. Bu aktarım sürecinde birey, geçmişten aldığı birikimi kendi zamanının özellikleri ve kişisel katkılarıyla harmanlayarak gelecek kuşaklara taşır. Başka bir deyişle; kültür, insanın tarihsel ve toplumsal varlığını süreklilik içinde geleceğe taşıma biçimidir; bu, geçmişten devralınan unsurların, çağın koşulları ve bireysel katkılarla yeniden üretilerek aktarılması sürecidir. Böylece kültür, insanın kendini ve değerlerini zamanlar ötesine ulaştırma aracı hâline gelir. Bir anlamda bulunduğu zamandan ve geçmişinden değerler katarak zamanının ve geçmişinin izlerini geleceğe maddi ve manevi olarak aktarmaktadır (Ergur, 2011, s. 10).

Kültür; Türk Dil Kurumu sözlüğünde tarih içinde yer alan toplumların toplumsal gelişim sürecinde ortaya çıkardığı maddi ve manevi değerlerin bütünü olarak ifade edilmiştir (TDK, 2018). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere kültür toplumun ortaya oluşturduğu örf,

adetler, kurallar, sanatsal yaratılar, yaşayışlar, dini ritüeller ve değerler, yaşamsal alışkanlıklar yer almaktadır. Ziya Gökalp'a göre kültürün tanımı; bir ulusun dinsel, ahlaksal, ekonomik, dilsel, akılsal birikiminin toplamıdır. Alfred Tozzer'e göre kültür; toplumun öğrenip gelecekteki kuşaklara aktardığı hal ve durumlarıdır (Çakmak ve Abalı, 2024, s. 12). Kültürle ilgili açıklamalardan anlaşılan toplum hayatının her safhasında yer almasıdır. Kültür, toplumu bir arada tutan maddi ve manevi unsurların toplamıdır.

Kültürü farklı disiplinler farklı anlam yüklemesi yaparak tanımlamışlardır. Genel anlamda antropoloji ve sosyoloji disiplinleri kültür konusunu derinlemesine incelemiştir. Antropologlar kültürü insanların birbirinden ayrı kişilikleri, karakteri, yaşayışı, hayata bakış açısı olarak anlamlandırmışlardır (Şahin, 2022, s. 1). Bu düşünceden anlaşılan kültürün kendi kurallarının ve çerçevesinin olduğudur. Kültür inovasyon olarak üretme ortaya bir ürün koyabilme, estetiksel çerçevede sanatsal bir alanda faaliyette bulunmadır. Bilimsel alanda kültürün tanımı medeniyetin devamlılığı olan modern dünyada hayata uyum sağlamadır.

Sosyologlar, kültürü genellikle belli bir coğrafyada yaşayan, kendine özgü yaşam biçimleri ve toplumsal dinamiklere sahip, ortak değer ve anlamları paylaşan insan topluluklarının oluşturduğu bir bütün olarak tanımlar (Güven, 2011, s. 64). Sosyolojide kültür toplumu bir arada yaşamasını sağlayan, toplumun devamlılığını sağlayan, bazen de çatışmalarına neden olan, çatışmalar sonunda değişim ve etkileşim nedeni olan unsurdur.

Eğitim açısından kültür, bireyin düşünme, eleştirme ve seçme becerilerini geliştirmesini sağlayan bir süreçtir. Bu anlamda kültür, hem bireysel hem toplumsal yönleri olan karmaşık bir yapı olarak görülür (Güven, 2011, s. 69). Eğitim açısından kazanılan kültürün sağlıklı bir şekilde öğrenilmesi ve yaşatılması ön plandadır. Eğitim yoluyla bireylere aktarılan kültürel miras, ulusların var olma bilincini, vatan ve millet sevgisini, toplum içindeki birlik ve beraberliği sürdüren temel unsurlardan biridir. Toplamlar, devletlerini yaşatmak ve uzun ömürlü kılmak için kültürlerini eğitim aracılığıyla yeni nesillere aktarmayı ulusal bir sorumluluk olarak görmüşlerdir. Toplamlar devletlerinin ve milletlerinin uzun soluklu olmasını sağlam bir milli kültür ortaya koyabilme, nesillerine aktarabilme, kültürü yaşatma duygusunu aşılabilme amacını hedeflemişlerdir.

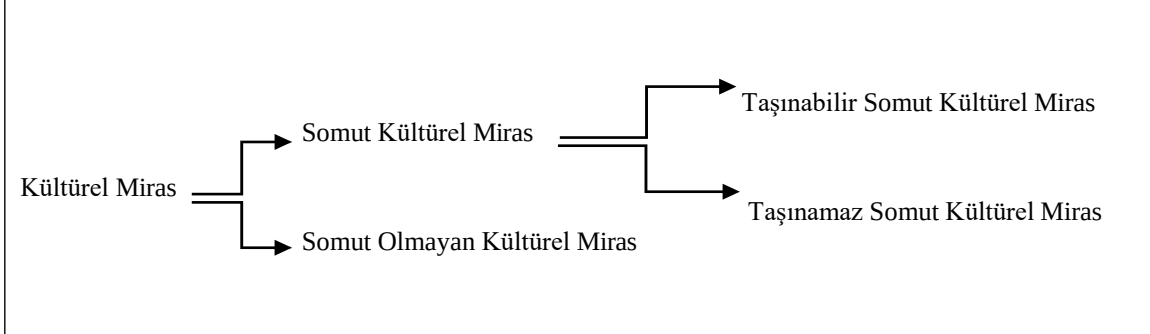
İnsanoğlu kendisinin ölümlü olduğunu anlayabilen tek canlı türüdür. İnsanoğlu çevresine uyum sağlama, aynı zamanda da çevresine hâkim olma güdüsüne sahiptir. Çevresine hâkim olmaya çalışırken bir şeyler üreterek yaşamını kolaylaştırmak istemektedir (Ergur, 2018, s. 18). İnsan, çevresine hükmederek ve bir şeyler üreterek geleceğe iz bırakmak, böylece bir anlamda ölümsüzlüğe ulaşmak ister. Bu ölümsüzlük arayışı, kültürün ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Kültür oluşturma ve onu geleceğe aktarma arzusu ise kültürel mirası ortaya çıkarır. Toplumlar, geçmişten geleceğe kültürel değerlerini aktarırken hem kendilerini ölümsüzleştirmiş hem de kuşaklar boyunca biriken zengin bir kültürel birikim oluşturmuşlardır.

Kültür, nehirde akan bir suya benzetilmektedir. Nehirde her zaman akan bir su bulunmaktadır. Görünen su her zaman aynı su değildir. Sürekli su akmaktadır, kültürde su gibi her zaman aynı kültür olmayıp sürekli bir değişim halindedir. Kültürde değişim yanında aynı zamanda üretildiği toplumda yayılma alanı bulmaktadır (Günden, 2021, s. 23). Kültürün üretildiği toplumda genel bir kabul görmediği zaman unutulduğunu, değişimin üzerine konularak yeniliklere açık olduğu anlaşılmaktadır. Çağımıza yaklaştıkça, dünyadaki hızlı değişim ve gelişmeler kültürün dönüşümünü de hızlandırmıştır. Özellikle iletişim teknolojilerinin ilerlemesiyle kültürel miras unsurları daha hızlı öğrenilmekte ancak aynı hızla unutulmaktadır. Bu durum kültürün tüketilmesine yol açmaktadır. Günümüzde kültürel miras, sadece aktarılması gereken bir değer değil, aynı zamanda korunması ve sürdürülebilirliği sağlanması gereken bir sorumluluk hâline gelmiştir.

Bilindiği üzere bir kültür belli bir zaman diliminde ortaya çıkmaktadır. Kültürel mirasın özelliklerinin öğrenciye aktarılması için geçmişin kültürünün, o dönemin olaylarının iyi bilinerek günümüz kültürüyle bağlantı kurulması gerekmektedir. Eğer bir öğrencinin geçmiş kültür hakkında yeterli bilgisi yoksa günümüz kültürüyle anlamlı bağlantılar kuramaz ve yaşadığı dönemin kültürünü sağlıklı bir şekilde anlayamaz (Dilek, 2007, s. 27). Öğrencilerin günümüz kültürünü içselleştirebilmesi için tarih derslerinde kültürle ve kültürel mirasla ilgili ön öğrenmeleri iyi sağlamalıdır.

UNESCO gibi dünya kültür örgütlerinde kabul gören sözleşmelerde ve ulusal düzeydeki kanunlarda kültürel miras somut olan ve somut olmayan kültürel miras olarak şekil 1.1 deki gibi iki gruba ayrılmaktadır (Ahmad, 2006; akt. Günden, 2021, s. 29). Genel olarak uluslararası ve ulusal kurumlarda kültürün insanlık adına geçmişten geleceğe bir iz

bırakma kendini gerçekleştirme olduğu anlaşılmıştır. Uluslararası belge ve yasalar kültürü insanların taşınan ve ya taşınamayan objeler, anıtlar ya da basit taşınabilen malzemeler olarak kendinden sonraya bir şeyler bırakabilme duygusunu taşıdığını göstermektedir.

Şekil 1. Kültürel Miras Kategorileri

Geçmişte üretilen kültürü öğrenen birey, geçmişte yaşayan insanlarla tarihsel bir bağ kurar. Bu süreçte, kültürel birikimin zamana yayılan katmanlarını tanırlar ve kültürel değerler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini kavrayarak tarihsel süreklilik bilinci geliştirir (Köse ve Yıldız, 2012, s. 84). Bireyler geçmişte ortaya konulmuş kültürü öğrenirken kendi kültürel kimliğini de oluşturmuş olurlar. Eğitimin amacı kültürel mirasını öğrenen bireyler yetiştirmektir. Kültürel mirası öğretmekte önemli sorumluluk tarih derslerine düşmektedir. Tarih derslerinde geçmişten günümüze birikmiş kültürel miras bireylere aktarılmaktadır. Kültürel kimlik oluşumu da tarih eğitimiyle sağlanmaktadır.

On dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren dünyaya bilgi hâkim olmasından sonra kültürün tanımında da değişim başlamıştır. Kültür artık bireysel değil de toplumun sıfatlarının tümüdür. Bilgileri incelerken artık çıktığı toplumun yansımaları olduğu için toplumunun değer yargılarını, inançlarını, hayat tarzlarını incelemek gerekir (Tunç, 2011, s. 104). Sosyolojik açıdan bakıldığında, 19. yüzyıldan sonra içinde bulunulan dönemin koşulları nedeniyle toplumsal düzeyde bir millileşme süreci ortaya çıkmıştır. Toplumun varlığını sürdürebilmesinin temel dayanağı olan kültür, yeniliklere açık ancak milli kimliği koruyan bir biçimde şekillendirilerek, toplumu bir arada tutmayı ve aynı zamanda gelecek nesillere aktarmayı amaçlamıştır. Bilgi toplumunun gelişmesiyle birlikte, bireysellikten uzaklaşarak ulusallaşan ve ortak değerler etrafında birleşen milli bir kültür oluşturma çabası ön plana çıkmıştır.

Milli kültür, bir toplumun ortak hafızası, kimliği ve aidiyet duygusunu oluşturur. Bu nedenle tarih dersleri, milli kültürün öğretilmesinde ve yaşatılmasında temel araçlardan

biridir. Kültürel miras, milli kültürün önemli bir parçasıdır. Bu konuda önemli çalışmaları olan Salih Özbaran'ın tarihçilik anlayışında, tarih yalnızca devletlerin veya yönetenlerin tarihinden ibaret değildir. Tarihin öznesi, tüm insanlık ve insan topluluklarıdır. Bu yaklaşım, tarih disiplininin sosyal ve kültürel boyutlarının ihmal edilmemesi gerektiğini vurgular. Yani, tarih sadece siyasi olaylar, savaşlar ve yöneticilerin faaliyetlerinden oluşan kuru bir kronoloji değildir; aynı zamanda halkların gündelik yaşamları, inançları, kültürel pratikleri ve sosyal ilişkilerini de kapsayan kapsamlı bir anlatıdır. Bu bağlamda, Özbaran'ın tarihçilik anlayışı tarih eğitime insancıl ve kapsayıcı bir boyut kazandırmakta, milli kültür aktarımını da daha gerçekçi ve derin kılmaktadır. Bu yaklaşım, sadece ulusal kimliği güçlendirmekle kalmamakta; aynı zamanda evrensel insanlık değerlerini ve mirasını da ön plana çıkarmaktadır. Özbaran'a göre kültürel miras, sadece devletlerin veya egemen sınıfların tarihsel başarılarıyla sınırlı değildir. Bunun yerine, tarih eğitimi mikro tarihçilik ve yerel kültürlerin aktarımı yoluyla gerçekleştirilmelidir. Yani, büyük siyasi olaylar ve ulusal kahramanlar kadar, yerel halkların günlük yaşamları, gelenekleri, dilleri ve kültürel pratikleri de tarih öğretiminin önemli bir parçasıdır (Yazıcı ve Kabapınar, 2015, s. 39).

1970'lerden sonra özellikle eğitim ve tarih anlayışında ciddi bir paradigma değişimi yaşandı. Geçmiş sadece ezberlenen ve pasif şekilde aktarılan bir bilgi deposu olarak görmek yerine, geçmişin nasıl ve neden oluştuğunu anlamaya yönelik aktif bir öğrenme süreci öne çıktı. 1970'lerden önce tarih eğitimi genellikle "olaylar ve tarihler" üzerine yoğunlaşan, öğrencilerin sadece geçmişi bir bilgi yığını olarak ezberlediği bir modeldi. Ancak bu yaklaşım, öğrencilerin tarih bilincini geliştirmede yetersiz kaldı ve tarih sadece unutulmaya mahkûm bir ders olarak algılandı. Bu dönüşüm, tarih eğitimi daha anlamlı, ilgi çekici ve yaşanan dünyaya bağlayan bir hale getirdi. Ayrıca milli kültür aktarımının da daha sağlam temeller üzerinde gerçekleşmesini sağladı (Safran, 2008, s. 14, Akt. Köse ve Yıldız, 2012, s. 85). Kültür öğrenimi; ezberleme ile değil, aktif katılım, eleştiri ve yeniden yapılandırma ile mümkün olur. Bu sayede hem bireyler hem de toplumlar kültürel miraslarını sağlıklı ve dinamik bir şekilde koruyup geliştirebilir. Bu yaklaşım, kültürel öğrenmenin derinleşmesini ve kalıcılığını sağlar.

Kültürel miras, toplumların ihtiyaçlarını giderdiği, ürettiği, ürettiğini yeniden yapılandığı, kendisinden sonraki toplumundan yararlanmasını sağladığı somut ve soyut olan her şeydir. Somut kültürel mirası toplumların var olmasını, kendisini kanıtlamasını

sonraki nesillere aktararak toplumun geleceğe kendi yansımasıdır (Günden, 2021, s. 27). Toplumlar, oluşturdukları kültürle hem kendi dönemlerindeki ihtiyaçlarını karşılamış hem de bir kültürel miras meydana getirmişlerdir. Bu miras, toplumların varlıklarını sürdürme, güçlerini gelecek kuşaklara aktarma ve kendilerini sonraki nesillere kanıtlama arzusunun bir yansımasıdır. Bu doğrultuda toplumlar, önceki kültürlerini öğrenerek bir ön bilgi birikimi oluşturmuş, kendi kültürlerini ise bu temel üzerinde şekillendirmişlerdir. Geleceğe aktardıkları kültürel miras sayesinde hem geçmişle gelecek arasında sağlam bir köprü kurmuş hem de tarih boyunca varlıklarını ve kimliklerini koruyup devam ettirmişlerdir.

1.1.1. Somut Kültürel Miras

Kültürel miras, insan topluluklarının geçmişinden günümüze kadar geçirdiği evrelerde oluşturmuş olduğu tecrübelerin toplamını ifade eder. Somut kültürel miras ise kültürel mirasın bir çeşidi olarak bir toplumun tarihini, zevklerini, sanatını ve yaşam biçimini yansıtan ve korunması gereken fiziksel unsurlardır. Somut kültürel miras, taşınabilen ve taşınamayan kültürel varlıklardır. Bu türden miras unsurları; tarihi yapılar, anıtlar, abideler, binalar, arkeolojik sit alanları, öğren yerleri, sanat eserleri, eski paralar, el yazmaları, eski şehirler, surlar, su kemerleri, köprüler, müzeler gibi maddi objeleri kapsar. Somut kültürel varlıklarına, bireylerin oluşturduğu halı, çanak, elbise, herhangi bir müzik çalgısını örnek verebiliriz.

Önceden yaşamış insanlardan günümüze ulaşmış eşyalar somut kültürel miras olarak adlandırılır. Somut kültürel miras, taşınabilir ve taşınamaz olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Bu unsurlar, aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir (Aslan ve Ardemagni, 2006, Akt. Günden, 2021, s. 30).

Somit kültürel miras, sadece geçmiş toplumlar hakkında bilgi vermekle kalmaz, aynı zamanda onlarla iletişim kurmamızı da sağlar. Bu miras sayesinde geçmiş toplumların yaşam biçimlerini, inançlarını ve değer yargılarını öğreniriz. Somut kültürel miras, geçmiş toplumların gözle görülebilen, somut izlerini oluşturur. Bu fiziksel kalıntılar, bizlerin geçmişte yaşamış insanlarla empati kurmasına olanak tanır ve onların yaşamlarına duygusal bir bağ geliştirmemizi sağlar (bkz. Smith, 2006, s. 224; Seyhan, 2023, s. 1100).

Tablo 1. Somut Kültürel Miras Kategorileri

Taşınmaz Kültürel Miras	Mimari Yapılar, Anıtlar, Arkeolojik Sit Alanları, Tarihi Merkezler, Tarihi Binalar, Doğal ve Kültürel Manzaralar, Doğal Oluşumlar, Köprüler, Türbe ve Mezarlar, Yel ve Su Değirmenleri, Tarihi Bahçe ve Parklar vb.
Taşınır Kültürel Miras	Sikke ve Paralar, Resimler, El Sanatları, Takı ve Süs Eşyaları, El Yazması Eserler, Arşivler, Heykeller, Müzik Aletleri, Günlük Kullanılan Eşyalar vb.

Kaynak: Aslan ve Ardemagni, 2006.

Somut kültürel miras, insanın yaşam tecrübeleriyle elle üretilen, gelecek nesillere bırakılarak insan yaşamını kolaylaştıran, önemli yapılardır (Günden, 2021, s. 29). Somut kültürel varlıklarda varlıkların yapıldığı madde, hangi tekniklerin ve yöntemlerin kullanıldığı, yapılma amacı, somut kültürel mirasın başka benzeyenlerinin varlığından ziyade kültürel mirası oluşturanın amacı ile toplumdaki karşılığına bakılmaktadır (Saritaş, 2020, s. 734). Bu yapılar, insanlar tarafından üretildikleri dönemde insanların yaşamlarını kolaylaştırmak amacıyla inşa edilmiştir. Ancak sadece kendi zamanlarında değil, sonraki nesillere de farklı şekillerde katkı sağlamaya devam etmişlerdir. Örneğin, antik bir liman yapıldığı dönemde güvenli ticaretin yapılmasını sağlarken, günümüzde turizm açısından önemli bir cazibe merkezi olarak ekonomik fayda yaratmakta ve gelecek kuşaklara maddi katkıda bulunmaktadır.

Kültür aktarımı toplumun ulusal bilincinin kazanmasının yanında toplumun bir önceki kuşağı ile iletişim kurmasını sağlamaktadır. Toplamlar kalıcı eserler bırakarak somut kültürü oluşturarak kendisinden sonraki nesillere miras olarak bırakmışlar (Özdemir, 2023, s. 183). Toplamlar oluşturmuş olduğu somut kültürel mirasını kendi zamanında korumuşlar aynı zamanda kendisinden sonraki nesillere aktararak ulusunun öz kültürünü korumalarını sağlamışlardır. Oluşturulan somut kültürel miras ulusal bir kimlik kazanmasının yanında tüm dünya toplumlarına mal olarak evrenselliğini de kazanmıştır. Somut kültürel miras gelecek kuşaklara aktarılırken, sadece birikim değil, aynı zamanda bu mirasa sahip olma ve koruma bilinci de kazandırılmıştır. Somut kültürel mirası öğrenmek, onu gelecek nesillere aktarmak ve böylece ulusal kimlik duygusunu güçlendirmek, bilhassa genç bireylerin üst düzey düşünme becerileri geliştirmesine katkı sağlar.

Tarihteki bilgiler öğrenilirken günümüze göre değil, oluşturulduğu zamanın şartları içinde değerlendirilmelidir. Tarihçiler buna imgelemem, tahayyül etme, düşünme demektedir. Tarih öğrenilirken geçmişten günümüze ulaşan maddi somut kültürü oluşturan kaynaklar kullanılmalıdır (Dilek, 2007, s. 73). Somut kültür yerleri gezdirilerek veya taşınan somut kültürel eşyalar sınıfa getirilerek öğrenciye yaşantı oluşturulup aynı zamanda somut kültürün oluşturulduğu dönemle alakalı hayal kurdurulmalı, empati yaptırılmalıdır. Öğrenciye somut kültürel miras bu şekilde aktarılmadığı zaman öğrendikleri ile günümüz arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki kuramamış olur. Öğrenci somut kültürel miras ya da taşınan eşyaları sorgulayarak tarih bilgisinin temelini atar. Düş gücünü kurarak imgelemem oluşturarak kalıcı bilgiler öğrenmesini yapılındırır.

Somit kültürel miras kalıntı, taşınabilen eşyayı, bir belgeyi gören öğrenciye düş gücü kurdurarak somut kültürel mirası sahiplenme, keşfetme duygusunu yaşayacaktır (Dilek, 2007, s. 87). Öğrenci somut kültürel mirası sahiplenmek veya reddetme yerine anlamaya, açıklamaya çalışacaktır. Öğrenci kültürel mirası somut olarak gördükten sonra kendi dünyasında imgelem oluşturarak somut kültürel mirası yeniden yorumlaması beklenmektedir.

1.1.2. Soyut Kültürel Miras

UNESCO 2003 somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinde; töreler, gelenekler, sözlü anlatılar, dini ve milli kutlamalar, törenler, ritüeller, yaşatılan zanaatlar vb. soyut kültürel miras unsurları olarak ifade edilmiştir (Özdemir, 2023, s. 183). Somut kültürel mirasın yanında dilden dile, kulaktan kulağa aktarılan toplumun varoluşunu oluşturan, toplum olarak yaşamasını sağlayan, gözle görülmeyen, elle tutulmayan hikâye, şiir, töre, gelenek, dini inanış, el sanatları, müzik, dans, edebiyat, tiyatro, sözlü ürünler, geleneksel performanslar, sosyal uygulamalar, yöntem bilgisi, kültürel alanlar, dini törenler vb. unsurlar soyut kültürel mirası oluşturmaktadır.

Geçmişten günümüze adını duyurmuş tarihe mal olmuş büyük uygarlıklar dünyayı kendi algılayış biçimi ile algılamışlardır. Algılama biçiminin ilk kuralı ulusal kültürüne sahip olmaktan geçer. Algılarken geçmişteki atalarının oluşturduğu kültürel değerler olan sanatsal, müzikal, sportif alanları, siyasal tarihini öğrenerek ve sonrası nesillere aktararak uygarlık tarihine adını yazdırmış olurlar (Çelepi, 2016, s. 16). Tarihe adını yazdırmak için

de bulunduğu zamanın ve önceki zamanda oluşmuş ulusal kültürünü geleceğe aktararak medeniyetinin devamlılığını sağlamışlardır. Devamlılığını da somut kültürün yanında soyut kültürünü de aktarmaktan geçmektedir. Gelecek kuşaklara soyut kültürün aktarımı da eğitimle sağlanmaktadır.

Soyut kültürel mirasını öğrenen birey, geçmişiyile bağ kurarak yalnızca tarihsel bir bilinç kazanmakla kalmaz, aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun kültürüne karşı güçlü bir aidiyet duygusu geliştirir. Bu aidiyet, bireyin sadece somut mirasla değil, toplumun ortak belleğinde birikmiş ve kuşaklar boyunca aktarılacak oluşmuş olan milli düzeydeki soyut kültürel değerlerle de bağ kurmasını sağlar. Böylece birey, hem bireysel kimliğini hem de toplumsal kimliğini şekillendiren, ortak kültürel üretimin bir parçası hâline gelir (Akyıldız ve Olgun, 2020, s. 237). Soyut kültürünü öğrenen bireyler, atalarıyla simgesel bir bağ kurarlar. Bu bağ, atasözleri, şarkılar, türküler, gelenekler, töreler ve dini ritüeller gibi soyut kültürel unsurlar aracılığıyla geçmişle kurulan bir kültürel sürekliliği ifade eder. Birey, bu kültürel unsurları öğrendikçe yalnızca tarihsel kimliğini değil, aynı zamanda toplumsal aidiyetini de pekiştirir. Öte yandan, yaşadığı toplumun soyut kültürel mirasını öğrenemeyen bireyler, hem içinde bulundukları çevreyle yabancılaşma yaşar hem de geçmişin kültürüyle anlamlı bir bağ kurmakta zorlanarak bir kimlik çatışması içine girebilirler (Assmann, 2015, s. 140-142).

1.2. Kültürel Miras Eğitimi

Kültür, öncelikle bireylerin etrafındaki kişilerle etkileşim kurmasıyla öğrenilmeye başlar. Bireyler etrafındaki kişilerle sosyalleştikçe öğrenir (Tuncel ve Altuntaş, 2020, s. 126). Kültürel mirasın bireylere aktarımı, yaşamın ilk basamağı olan ailede başlar. Aile ortamında bu aktarım genellikle doğal, plansız ve gelişigüzel bir şekilde gerçekleşirken; örgün eğitim kurumlarında ise kültürel miras belirli hedefler doğrultusunda, planlı ve programlı bir şekilde verilmektedir. Bu süreç, bireyin kültürel kimliğini şekillendirmesine katkı sağlar. Kültürel miras eğitimi, sadece çocukluk veya okul yıllarıyla sınırlı kalmaz; bireyin yaşamı boyunca, yani yaşam boyu öğrenme süreci içinde devam eder. Bu yönüyle kültürel miras, hem bireysel hem toplumsal belleğin sürekliliğini sağlayan dinamik bir süreçtir (Çulha-Özbaş, 2015, s. 746; Özdemir, 2019, s. 5-8; Yıldırım, 2021, s. 234-235). Kültürel miras aktarımıyla bireyler yaşamları boyunca yaşamlarını kolaylaştıracak maddi

ve manevi yaşantılar kazanma sürecidir. Bireyler kültürel miras eğitimi yoluyla tarihini, sanatsal faaliyetlerini, kültürünü öğrenerek ekonomik faaliyetlerde bulunarak kendi imkânlarını zenginleştirmektedirler (Ateş, 2021, s. 19).

Klasik tarih ders kitaplarında genel anlamda makro amaçlar doğrultusunda anlatımlar anlatıldığı için savaşlar, yönetim anlayışları, ekonomik sebep ve sonuçlar verilmektedir. Değişen dünyada modernitenin getirdiği bazı değişimler tarih dersleri eğitiminin verilisinde de amaç ve yöntemler olarak değişime vesile olmuştur (Köse ve Yıldız, 2012, s. 81). Tarih ders kitaplarında sadece dünyayı etkileyen klasik siyasi olaylar, savaşlar, yönetimler, ekonomik amaçlar değil sıradan olaylar da yer almaya başlamıştır. Tarih ders kitaplarında sıradan olayların daha çok yer almaya başlaması ile birlikte kültürel unsurların anlatımı ders kitaplarında daha çok yer bulmuştur. Modernitenin etkili olduğu günümüzde, sıradan ve gündelik kültürel unsurların eğitim yoluyla nasıl aktarıldığı, bu sürecin yönetsel boyutlarını da gündeme getirmiştir. Bu durum, tarih derslerinde yalnızca hangi konuların işlendiğinden ziyade, kültürel değerlerin öğrencilere nasıl, hangi yöntem ve yaklaşımlarla aktarıldığının sorgulanmasını sağlamıştır. Toplumlar, yetiştirdikleri bireylere kültürel mirasın aktarılmasının ve bu mirasın korunmasının ne denli önemli olduğunu fark etmişlerdir. Bu nedenle, kültürel mirasın gelecek kuşaklara bilinçli ve sürdürülebilir biçimde aktarılması, toplumsal sorumluluğun önemli bir parçası hâline gelmiştir. Kültürel mirasın aktarılması ve korunması ancak kültürel miras eğitimi ile olmaktadır. Dünyada kültürel miras eğitimi 1900 yıllarla birlikte ilk olarak İngiltere ve Avrupa kıtasındaki ülkelerde vermeye başlanmıştır (Duman, 2023, s. 31).

Devletler maddi ve manevi kültürel mirasını tarih dersleriyle vermektedir. Tarihçiler kültürel mirası bireylere aktarırken kültürel mirası yeniden yapılandırarak vermektedir (Dilek, 2007, s. 8). Tarih derslerinde aktarılan kültürel miras, ülkenin yönetim anlayışları, ideolojileri, tarihçilerin aktarış biçiminden etkilenmeler ve değişimler yaşamaktadır. Somut ve somut olmayan kültürel miras, en etkili biçimde tarih dersleri aracılığıyla öğrencilere aktarılmaktadır. Ancak bu aktarımın kalıcı ve anlamlı olabilmesi için, kültürel miras eğitimi aktif öğrenme yöntemleri ile desteklenmelidir. Bu sayede öğrenciler, kültürel mirası sadece pasif bir şekilde öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda onun bir parçası hâline gelirler.

Kültürel miras eğitimi, yalnızca ulusal kültürel değerlerin öğrenilmesini değil, aynı zamanda evrenselleşmiş kültürel miras unsurlarının da tanınmasını, benimsenmesini ve korunarak geleceğe aktarılmasını amaçlamaktadır (Dolmaz ve Kılıç, 2017, s. 46-47; Pehlivan, 2015, s. 1-3).

Bireyin kültürel miras eğitimi yaşam boyu sürdüğü öne sürülse de genel olarak yirmi beşli yaşlar sonunda kültürlenme yavaşlamaktadır (Güliden, 2019, s. 39). Bireyler yirmi beş yaşlarına kadar örgün eğitim içinde oldukları için kültürel miras eğitimi önem kazanmaktadır. Kültürel miras eğitimi planlı, programlı, belirlenen hedefler doğrultusunda eğitimle kazandırılması önemlidir. Günümüze kadar biriken, geliştiren, geliştirdiği kültürel mirası kendine göre sentezleyip değerlendirmeler yaparak zenginleştiren bireyler, kültürel miras yoluyla farkındalık oluşturmuşlardır (Gürel, 2022, s. 35). Kültürel miras eğitimiyle oluşturdukları farkındalıkla bireylerin kendi toplumunun kültürel mirasının sürekliliğini sağlamış olurlar. Kültürel mirasın eğitimiyle geçmişin kültürel izlerini aktarmakla kültürel unsurlara ilginin artması ulusal kültüre ve milli bir vatandaşlığın gelişimine katkı sağlamaktadır.

Kültürel miras eğitimi ile birey içinde bulunduğu topluma uyum sağlamakla beraber aynı zamanda kendi bireysel özelliklerini keşfederek geliştirmek isteyecektir (Güliden, 2019, s. 40). Örneğin at binmeyi seven bir çocuk Türklerin cirit sporunda mahir olduklarını öğrendiğinde ilgisi artacak ve bu kişisel özelliğini kendi kültürel mirasını öğrenerek potansiyelini geliştirecektir. Kültürel miras eğitimi, geçmişin tanıklığını sağladığı gibi geçmişte atalarına ait olan kültürün öz bir biçimde yarına aktarımını sağlamada köprü olmayı sağlayacaktır. Kültürel miras eğitimi, genç bireylerin toplumuyla kültürel bağ kurma, aitlik hissetme, geçmişini merak etme, araştırma, keşif duygusunu yaşamasını sağlayacaktır.

Kültürel miras eğitimi doğal ve beşeri unsurların, tarihsel çevrenin önemini ve kıymetini anlamasını sağlamaktır. Bu eğitim yoluyla bireyde farkındalık sağlamak, geleceğe aktarma, yerel ve evrensel değerleri sahiplenme vardır (Yolaçan, 2024, s. 9). Kültürel miras eğitimiyle herhangi bir tarihsel yapının veya doğal bir unsurun önemini anlamakla, korumakla kendinden sonraki bireylere tahrip etmeden aktarma, aynı zamanda insanlığa kazandırma farkındalığını yaşama yaşatma duygusuna hâkimiyetine ulaşma vardır. Kültürel miras eğitimiyle geçmişin kültürünün kazanımını sağlamanın yanında evrensel

değerler olan tahrip etmeme, zarar vermeme, koruma, geleceğe aktarma değerine ulaşmayı sağlamaktadır.

Kültürel miras eğitimi ulusal kimlik oluşumunun yanında bireyin kendini tanımasını, kimlik oluşumunu, öz benliğini tamamlamasını sağlamaktadır. Kültürel miras eğitimi bireyin ait olduğu toplumun kültürel mirasını alıp, geliştirme, geleceğe aktarmayı sağlamadaki milli bilincine ulaşmış olur (Baba, 2024:28) Kültürel miras eğitimiyle bireylere kültürün aktarımı bireylerin tarihini sahiplenmesi, kendinden sonraki kuşaklara aktarımını sağlamak, özellikle somut kültürel mirasın elle tutulan gözle görülen nesnelerini korunmasını sağlanmış olunur. Kültürel miras eğitiminin bireylere verilmesiyle; ulusal kimlik bilincine sahip olma, tarihini öğrenme, diğer toplumlara karşı hoşgörülü olma ve empati kurarak evrensel değerlere ulaşma gibi değerlerin inşası da sağlanmış olur.

Kültürel mirasın eğitimi devletin okullarda örgün eğitim yoluyla sağlanacağı tek seçenek değildir. Okul dışında eğitim almayan bireylere ve yetişkinlere kitle iletişim araçları da kullanılarak somut ve soyut kültüre ait unsurların miras eğitimi olarak verilebilir (Gürkan, 2015, s. 25) Okulda örgün eğitim içinde verilen eğitim hayatın bir kısmında yer alırken soyut ve somut kültüre ait unsurlar hayatın her aşamasında yer almaktadır. Eğitim hayatı boyu olacağı gibi soyut-somut unsurlara ait unsurlar; gelecek kuşaklara bırakılacağı için bireyler koruma, geleceğe aktarma, yaşatma duygusunun her zaman zindeliğini yaşmalıdır.

Dünyada hızlı küreselleşme, nüfusun artması, sanayinin gelişmesi, üretimin artması, kitle iletişim araçlarının gelişmesi günümüzde özellikle somut olmayan kültürel mirasın deforme olmasına neden olmaktadır (Gürkan, 2015, s. 24). Bu kapsamda, kitle iletişim araçlarının, örgün eğitim dışında kalan bireyler için kültürel mirasın korunması yolunda etkin biçimde kullanılması gerekmektedir. Geleneksel kültürün gelecek kuşaklara aktarılması, günümüzde bireylere benimsetilmesi, evrenselleştirilmesi ve korunması, kitle iletişim araçları yoluyla gerçekleştirilecek eğitimle mümkün olabilir.

Sonuç olarak; kültürel miras, bir toplumun tarihsel süreçte oluşturduğu, kuşaktan kuşağa aktarılan maddi ve manevi değerler bütünüdür. Kültürel mirasın bireylere aktarımı tarihini, kültürünü içselleştirme, bağ kurma ve gelecekte ona olan zararlı etkileri ortadan kaldırmaya yönelik içsel teşvikleri ortaya çıkarır. Vatandaşlık bilincini oluşturarak beşeri ve doğal unsurlara sahiplenme, geleceğe aktarma, bireylerin kültürlenme sürecini

deneyimlenmesini sağlar. Bu mirasın korunması ve yaşatılması, bir toplumun kimliğini, aidiyet duygusunu ve tarihsel bilinç düzeyini geliştirir. İşte bu noktada kültürel miras eğitimi, bireylerin bu değerleri tanınmasını, anlamasını ve sahiplenmesini sağlayan temel bir araç hâline gelir. Bunun dışında özellikle dijital çağda kitle iletişim araçları ve medya sayesinde kültürel miras eğitimi daha geniş kitlelere ulaştırılabilmektedir. Bu açıdan devletlerin bu durum üzerine politikalar geliştirilmesi yerinde olacaktır.

1.3. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) ve TYMM’de Kültürel Miras

26 Nisan 2024 tarihinde askıya çıkarılan ve 2024-2025 eğitim-öğretim yılı itibarıyla okul öncesi, 1. sınıf, 5. sınıf ve 9. sınıflarda uygulamaya konulacağı belirtilen yeni eğitim programı, bir müddet askıda kalmış ve bu süre zarfında gelen öneri ve eleştiriler doğrultusunda revize edilmiştir (Karataş, 2024, s. 6). Türkiye, köklü bir eğitim reformuna gitmekte; bu modelde öğretmen merkezden çıkarılarak rehber konumuna getirilmekte, öğrenci ise merkeze alınmaktadır. Modelin amacı, eğitimin zorluklarını ortadan kaldırmak, bireyselliği ön plana çıkararak öğrencinin kendini tanınmasına fırsat vermek ve onu zamana uyum sağlayabilen, modern ve çağdaş bireyler olarak yetiştirmektir. Model genel olarak; öğrenciyi merkeze alan; dijitalleşmeyi gerçekleştirebilen, rekabetçi, gerektiğinde iş birliği yapabilen, empati kurabilen, çözüm odaklı ve yenilikçi bireyler yetiştirmeyi hedefleyen; toplumsal ve ulusal kalkınmayı amaçlayan köklü değişiklikler içeren bütüncül bir eğitim modelidir (Ülçay, 2024, s. 70-73).

TYMM her ne kadar milli kimliği, milli yeniliği ön plana almak istese de uluslararası eğitim reformlarıyla paralellik göstermektedir. Singapur ve Finlandiya’nın öğrenciyi merkeze alan eğitim sistemi yenilikler açısından benzerdir. Geleneksellik açısından tarihi ve kültürel unsurları öğrencilere vererek geleneksel eğitimi de temel olarak almıştır (Duyul ve Kesman, 2025, s. 3). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli eğitim sistemine hazırlanırken yurt dışındaki eğitim alanındaki çağdaş gelişmelerden yararlanarak hem çağdaş hem ulusal kimliği sağlayan vatanseverlik, milletseverlik gibi değerleri değerler eğitimi olarak vererek gelenekselliği korumayı amaçlamıştır.

TYMM ile eğitim-öğretimde temel amaçlardan biri, öğrencide bazı yetkinliklerin kazandırılması olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda cesur, bilge, ahlaklı, iradeli, üretken, özgür, estetik ve sorgulayıcı bireyler yetiştirmek beklenmektedir (Yıldırım ve Çalışkan,

2024, s. 207). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde temel becerilerin yanında okuryazarlık becerileri, bütünleşik beceriler, gözlem yapabilme, çözüm üretebilme, genelleme, değerlendirme, bilimsel düşünme ve yaratıcı düşünme sağlanarak taksonomik değil ontolojik olarak yapılandırılmıştır (Aşkar ve Altun, 2023, s. 942). TYMM ile eğitimde bütüncül bir yaklaşım benimsenmeye çalışılmış; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlardaki öğrenme çıktıları ile beceriler bir araya getirilerek bütünsel bir öğrenme deneyimi hedeflenmiştir (Akpınar ve Köksalan, 2024, s. 37). Öğrencilerin zihinsel gelişimini inşa etme amacıyla, toplumu zamanın gereklerine göre eğiterek; değerlerine bağlı, kültürlü ve vizyon sahibi bir toplum oluşturmak beklenmektedir.

TYMM ile eğitim-öğretimde hedeflenen evrensel değerlerle birlikte ulusal kimlik arasında denge kurarak gündelik politikalardan uzak geleceğe hazırlayan, eğitimde kalite ve sürdürülebilirliği artıran, esnek, çağdaşlıkla ahlaki değerleri birleştiren bir vizyon sunmaktadır (Duyul ve Kesman, 2025, s. 2). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde Millî Eğitim Bakanlığı'nın amaçlarından birisi de bireylerin bilgiye ulaşırken farklı yolları deneyimlemek, öğrenme sürecini farklı deneyimlerle zenginleştirme, bireyin kendi potansiyelini ortaya çıkarmasına imkân tanımaktır (Arslankara ve Arslankara, 2024, s. 124). Maarif modeli bireylerin özgürlüğünü, kendi bilimsel gelişiminin yönetiminin sağlanmasını ve kendi potansiyelinin farkına varılmasını amaçlamaktadır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde, okullar, yalnızca derslerin verildiği bir yer olmanın ötesinde; öğrencilerin sosyalleştiği, duyuşsal yönden gelişimlerini sağladığı mekânlar olarak tasarlanmıştır. Bu modelde, bireylerin sadece bilgi düzeylerinin artırılması değil aynı zamanda hayatın içinde yer alarak bütüncül bir biçimde hayata hazırlanması da amaçlanmaktadır (Aşkar ve Altun, 2023, s. 940). Başka bir ifadeyle Model ile öğrencilerin yalnızca akademik bilgi yığına sahip bireyler olması değil, aynı zamanda çok yönlü kişiliklerini geliştirerek hayata daha donanımlı ve hazırlıklı bireyler olarak yetişmeleri hedeflenmektedir. Model ile öğrenciler bilgilerini edinirken geleneksel yöntemlerle birlikte çağdaş yöntemleri kullanması planlanmıştır. Bilimsel bilgileri modern tekniklerle alırken, manevi ve milli değerleri geleneksel yöntemlerle alarak ikisi arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır (Arslankara ve Arslankara, 2024, s. 136).

Model doğrultusunda eğitim-öğretim programı hazırlanırken kazanım ve ünite sayısı azaltılmış, ders içeriğinde bilgi düzeyinde de sadeleştirme yapılmıştır (Karataş, 2024, s. 7). Maarif modeliyle hazırlanan programdaki değişiklikler, eğitimde önemli bir değişimin göstergesidir. Model ile derslerin öğrenme çıktıları ve kazanımlar azaltılmış, fırsat eşitliği tanınmış, eğitim sonunda süreç değerlendirmesi yapılması, öğrencilerin çok yönlü bir şekilde bilişsel, duygusal ve beceri gelişiminin değerlendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Kırçıl ve Sağır, 2025, s. 40). Başka bir deyişle Model ile öğrencinin sorumlu olduğu bilgi alanı azaltılarak öğrencinin daha aktif olacağı, öğrencinin daha çok işin içerisinde olduğu bir öğrenme süreci ortaya konulmaya çalışılmıştır.

TYMM ile hazırlanan ders kitaplarının oluşturulmasında alanyazındaki çalışmalarda öneriler dikkate alınmıştır. Mesela çalışmalarda ders kitaplarının değer eğitimi bağlamında geliştirilmesi gerektiği sonuçlarından hareketle değerlerin çocukluk döneminde planlı ve programlı bir şekilde, ders içerikleri aracılığıyla bilgiyle birlikte verilmesi amaçlanmıştır. Yine için hazırlanan ders kitaplarında öğrencilerin gelişim dönemleri dikkate alınmış ve çocukların yaşlarına uygun olarak saygılı olma, adil olma, sorumluluk bilinci verilmeye çalışılmıştır (Suluk ve Yıldırım, 2025, s. 169-170). Ders kitaplarına öğrenme çıktılarının içine bilimsel bilgilerle birlikte değerler eğitimi yerleştirilmiştir. Bu değerlerin verilmesi TYMM'nin evrensel değerleri barındırdığını göstermektedir. Öğrencilere ilköğretim ve ortaokul döneminde vatanseverlik, adil olma, aidiyet, tasarruflu olma, çevre bilincine ulaşma, çalışkanlık, estetik gibi değerlerin maarif modeliyle verilmesi planlanmıştır. Bu değerlerin kazandırılmasında, öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak üst sınıflarda ilişki kurularak kapsamı genişletilmiş; aynı zamanda disiplinler arası uyum ve bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin uygulanma sürecinde, eğitim-öğretim programlarının durağan metinler olmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte okulların nitelikleri, imkânları, coğrafi konumları ve öğrencilerin sosyo-ekonomik yapıları gibi etmenlerin programın uygulanabilirliğini etkilediğine dair eleştiriler yapılmaktadır (Kırçıl ve Sağır, 2025, s. 41). Ayrıca modele yönelik bir diğer eleştiri, öğretmenlerin programın sınıf içi uygulayıcıları olarak bu modeli hayata geçirebilmeleri için uzun vadeli planlamalara ihtiyaç duyulduğu yönündedir. Bu noktada öğretmenlerin bu konuda eğitimi de önem kazanmaktadır. Modelin öngördüğü yöntem ve tekniklerin sahada etkili biçimde uygulanabilmesi için somut adımların atılması, teknolojik altyapının güçlendirilmesi ve

dijitalleşme süreçleriyle ilgili öğretmen eğitimlerinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir (Duyul ve Kesman, 2025, s. 17).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin bu çalışmanın konusu olan kültürel mirasa bakışı açısından değerlendirildiğinde olumlu bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Modelde öğrenme ve öğretme uygulamalarının süreç bileşenlerinde en fazla yer verilen temalar arasında ortak miras, kültürel etkileşim ve kültürel içerikler öne çıkmaktadır. Yine Model, öğrencilerin kendi kültürlerini tanımalarının yanında farklı kültürleri öğrenme ve tanıma, küreselleşmenin gereği olarak farklı kültürleri öğrenerek kültürel zenginlik sağlama, uluslararası yetkin bir kültürel etkileşime sahip olmayı tasarlamaktadır (Köçer, 2025, s. 162). (Köçer, 2025, s. 162). TYMM bireylerin eğitim hayatında kendi kültürünün tanınmasının yanında, kültürünün devamlılığını sağlama, farklı kültürleri öğrenmesini sağlama, farklı kültürle iletişim içinde olmasına fırsat vermektedir. Model kapsamında hazırlanan programda disiplinler arası içeriklerdeki paralelliğin yanı sıra konu içeriklerinde de ortak kültürel miras ve ortak kültürel değerlere geniş biçimde yer verilmiştir. Modelin önemli bir yönü de kültür okuryazarlığı hedefinin bulunmasıdır.

TYMM Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın temel ve özel amaçlarında Türk milletinin insanlığın ortak mirasına katkılarını, Türk tarihini, kültürünü, millî ve manevi değerlerini bilen ve yaşayan ortak kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi konusunda sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek olarak ifade edilmiştir (MEB, 2024, s. 4). TYMM kültürel mirasa bakış açısı olarak, geçmişten günümüze Türk milletinin oluşturduğu kültürün, insanlık kültürüne olan etkilerini ve katkılarını öğrenmeyi; ortak kültürün korunmasına yönelik farkındalık geliştirmeyi temel ve özel amaçları arasında saymaktadır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda, öğrencilere verilen eğitimin temel amacı; bireylerin kendilerini tanımalarını, yaşadıkları toplum ve çevreyi keşfetmelerini ve anlamalarını sağlamaktır. Programın üçüncü ünitesi olan “Ortak Mirasımız” öğrenme alanında; oyun ve oyuncak tarihi, aile tarihi, ortak kültürel miras unsurları, Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerindeki sosyal yaşam, Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak kültürel mirasa katkıları gibi konular ele alınmaktadır. Ayrıca, Türkistan coğrafyasında kurulan ilk Türk devletlerinin medeniyetimize katkıları, İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türk sosyal ve kültürel hayatında yaşanan dönüşümler,

Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma süreci ile Osmanlı Devleti'nin bir cihan devleti hâline gelmesinde etkili olan politikalar incelenmektedir. Bunun yanı sıra, değişen dünya dengeleri karşısında Osmanlı Devleti'nin uyguladığı yenilikler ve Osmanlı kültür ve medeniyetine ilişkin unsurlar da programda yer almaktadır (MEB, 2024, s. 7).

Sonuç olarak, Maarif Modeli, öğrencilerin akademik gelişimlerinin yanında bilişsel, duygusal, sosyal ve ahlaki yönlerini de geliştirmeyi amaçlayan bütüncül bir eğitim modelidir. Çağın şartlarına uygun, nitelikli, aktif, kendi ayakları üzerinde durabilen, yerel ve evrensel değerlerin farkında olan iyi insan, iyi vatandaş yetiştirmeyi hedeflemektedir. TYMM kapsamında yeniden yapılandırılan Sosyal Bilgiler Dersi, öğrencilerin hem bireysel kimliklerini hem de tarihî ve kültürel mirası anlamalarını sağlayacak şekilde tasarlandığı söylenebilir. Türk ve çevre medeniyetlerinin ortak kültürel mirasına, tarihî süreçlere ve toplumsal dönüşümlere kapsamlı ve bütüncül bir şekilde yer verilmiştir. Başka bir deyişle, Sosyal Bilgiler eğitimi ile hem bireysel farkındalığı hem de kültürel ve tarihî bilinci geliştirmek hedeflenmiştir.

1.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kültürel Miras

Kültürel miras eğitimi, genç bireylerin kendi toplumuyla bağ kurma ve farkındalık oluşturma sürecine hizmet etmektedir. Sosyal Bilgiler dersi de bireylerin yaşadıkları toplumun tarihini, kültürünü ve değerlerini anlamaları açısından kritik bir role sahiptir. İlkokul ve ortaokul düzeyinde 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler eğitiminde öğrencilere toplumsal alanda lazım olacak bilgi, beceri ve değerler kazandırılırken öğrencilerin kültürel miras farkındalıkları da gelişmektedir (Çengelci, 2012, s. 198).

Kültürel mirasın eğitimde kullanılması, öğrencilerin derse olan ilgisini artıracak ve onların derslerde daha aktif katılım göstermelerini sağlayacağı öngörülmektedir (Sidekli ve Karaca, 2013, s. 37). Sosyal Bilgiler eğitiminde, farklı disiplinlerle paralellik göstererek 4, 5, 6 ve 7. sınıfların üçüncü ünitelerinde 'Ortak Mirasımız' öğrenme alanına yer verilmektedir. Bu öğrenme alanı kapsamında, öğrencilerin hem Türkiye'de hem de dünyada yer alan genel ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını tanımasını, bu unsurlar üzerinden çıkarımlar yapmaları hedeflenmektedir (MEB, 2024, s. 45).

Disiplinlerarası bir yaklaşımla; Türkçe, Görsel Sanatlar ve Bilişim Teknolojileri dersleriyle paralellik kurularak, öğrencilere bilgi, dijital, görsel ve kültür okuryazarlığı becerileri kazandırılmaya çalışılmıştır (Köçer, 2025, s. 162).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler dersi 4. sınıflarda kültürel miras eğitimi öğrenme alanı olarak; öğrencilerin oyun, oyuncak ve aile tarihi ile ilgili yapılacak etkinliklerden hareketle ortak mirası anlamlandırmaları, yakın çevresindeki ortak miras öğelerini tanımaları ve böylece ortak mirasa ait bir bakış açısı geliştirmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2024, s. 21).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler dersi 5. sınıflarda kültürel miras eğitimi öğrenme alanı olarak; öğrencilerin ortak miras öğeleri ve ortak mirasın korunmasının önemi, Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerindeki sosyal hayat, Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkıları ile ilgili bilgi ve beceriler kazanmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2024, s. 46).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler dersi 6. sınıflarda kültürel miras eğitimi öğrenme alanı olarak; öğrencilerin Türkistan coğrafyasında kurulan ilk Türk devletlerinin medeniyetimize katkıları, VII-XIII. yüzyıllar arasında İslam medeniyetinin eğitim, bilim, hukuk, kültür, sanat ve mimari alanlarında insanlığın ortak mirasına katkıları, İslamiyet'in kabulüyle Türk sosyal ve kültürel hayatında yaşanan değişimler, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde meydana gelen siyasi mücadeleler ile ilgili bilgi ve beceriler kazanmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2024, s. 71).

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Sosyal Bilgiler dersi 7. sınıflarda kültürel miras eğitimi öğrenme alanı olarak; öğrencilerin Osmanlı Devleti'nin bir siyasi güç olarak ortaya çıkışından cihan devleti hâline gelmesinde etkili olan politikalar, Avrupa merkezli gelişmeler sonucu değişen dünya dengeleri karşısında Osmanlı Devleti'nin uygulamaya koyduğu yenilikler ve Osmanlı kültür ve medeniyetini oluşturan çeşitli unsurlara ilişkin bilgi ve beceriler kazanmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2024, s. 97).

Kültürel Miras'ın Sosyal Bilgiler eğitimi kapsamında öğretimine eski programda da önem verilmiştir. Ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi müfredatında kültürel miras konuları öğrencilerde toplumun oluşturduğu kültürlerin özel yönlerini, inanışlarını, dillerinin öğrenilmesine yer verilmektedir. Sosyal Bilgiler dersi müfredatında kültürel mirasın insanlar tarafından oluşturulduğu, oluşturulan kültüre insanların kendilerini adapte

ettiğine yer verilirken, kültürlerin toplumdan topluma değişiklik gösterdiği gibi toplumlar arasında da benzerlikler gösterdiği belirtilmiştir (Avcı ve Memişoğlu, 2016, s. 107). Ortaokul 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi müfredatında kültürel miras konularında öğrencilere kazanım olarak ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir. Türkiye'nin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar şeklinde yer almıştır. Ortaokul 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersi müfredatında kültürel miras konularında öğrencilere kazanım olarak örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim süreklilik açısından değerlendirir şeklinde yer alır. Ortaokul 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersi müfredatında kültürel miras konularında öğrencilere kazanım olarak Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir, seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örnekendirir şeklinde yer almıştır (Avcı ve Memişoğlu, 2016, s. 108).

Eski ve yeni program incelendiğinde her iki programda da Sosyal Bilgiler eğitiminde kültürel miras konusuna önem verildiği; fakat yeni öğretim programında kültürel miras konusuna daha dengeli ve bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşıldığı dikkati çekmektedir. Bununla birlikte yeni programda direkt kültürel miras konulu ünite ve kazanımların yer aldığı gibi başka ünitelerdeki ilgili yerlerde de kültürel miras ile ilgili bağlantının kurulduğu görülmüştür. Son olarak kültürel miras konusunun disiplinlerarası bir alan olduğu bilinmekte; fakat, daha çok tarih konularıyla ilişkili bağ kurulduğu da dikkati çekmiştir. Burada kültürel mirasın birçok alanı ilgilendirmesine rağmen geçmişle ilgili olmasının rolü büyüktür.

1.5. Tarih Konularında Kültürel Miras Öğretimi

İnsanlık dünyada bulunduğu ilk zamandan beri yakın çevresindekilerle ilişki kurma gereği görmüştür. Doğup büyüdüğü ortamdaki insanlarla tanış olmak, onlar tarafından kabul görme, aidiyet duygusunu yaşama, sevmek ve sevilme, toplumun bir ferdi olma kabulünü zorunluluk hissetmiştir (Yolaçan, 2024, s. 13). Bu duyguları yaşama ilk olarak ailede sonra eğitim yuvalarında sağlanmaktadır. Eğitim ortamları da bireylerin maddi ve manevi kültürel unsurları öğrenmede aktif olmasını, tarihini öğrenmesini amaç edinmektedir. Bu

amaç doğrultusunda bireyin toplumunu tanımasını, topluma aktif bir şekilde katılmasını, sosyalleşmesini, toplumunu kabullenmesini sağlamaya çalışılır. Bunun içinde en uygun dersler arasında tarih ve sosyal bilgiler dersleri gelmektedir. Sosyal Bilgiler dersleri kapsamında kültürel miras konularının en yoğun işlendiği alan Tarih alanıdır. Bu yüzden bu başlık altında Tarih öğretiminde kültürel miras konusuna değinilmiştir.

Tarih geçmişte yaşamış insanların verileridir. Tarih, önceden meydana gelen olayların neden ve sonuçlarını yer ve zaman göstererek bize aktaran sosyal bilimler içinde yer alan disiplindir. İnsan sosyal bir varlık olduğu için geçmişini öğrenerek insanlığını canlı tutmaktadır. Bu disiplin insanın kendinden önceki insanlıkla iletişim kurmasını sağlayan, toplumla birlikte yaşama arzusuna canlılık katar. Tarih, insanların oluşturduğu, yaşamış olduğu hadiselerin belgelere dayandırılarak günümüze aktarımıdır. Tarih sayesinde geçmiş toplumla aramızda aktif bir bilgi transferi vardır. Biz bu bilgileri eğitimle öğrenme sağlayıp geçmiş toplumların millet olma sürecini tarih disiplini sayesinde öğrenmekteyiz. Bu öğrenmeler tarih eğitimi ile olmaktadır. Tarih eğitimi, halkın ulus bilincini geliştirmede önemli bir araç olduğundan, geçmişten günümüze iktidarların ideolojik bir aracı hâline gelmiştir. İktidarlar, tarih derslerini farklı yöntemlerle şekillendirerek kendi ideolojilerini toplumlarına aktarmayı amaçlamaktadır (Metin, 2017, s. 55).

Modern çağın insanları getirdiği son nokta kendimizi ve çevreyi iyi analiz ederek tanımaktır. Burada tarihin amacı kendimizi ötekilerden üstün kılmak değil, kendimiz olabilmek, kültürümüzle kendimiz kalabilmektir (Dilek, 2007, s. 7). Geçmişin bilimi olan tarih, kültürel yaşamı, ortaya çıkarılan maddi ve manevi kültürü, döneminin zihniyetini, siyasi, toplumsal, ekonomik ve sosyal havasının fotoğrafını aktarmaktadır (Şimşek, 2013, s. 262). Geçmişte ortaya konulan kültür bir anlamda zamanının “MR’ını çekmek”tir. Tarih öğretimi ve programı bireylere geçmişte yaşamış toplumların ortaya çıkardığı kültürel mirasın büyük fotoğrafını bize aktarmaktadır. Devletler bireylerine tarih eğitimi verirken amaç olarak ulusal tarihini öğretmek yani ulusal kimliğini oluşturarak kendini tanımasını sağlamaktır.

Tarih derslerinde toplumunun üyesi olan bireylere kültürel değerler verilerek ulusal bir bellek oluşturma gayreti vardır (Yapıcı, 2006, s. 19). Ancak tarih disiplini aracılığıyla bireylere kültürel değerler verilirken bireylerin gelişimsel dönemleri dikkate alınmalıdır. Kültürel değerler tarih ve diğer benzer disiplinlerden verilirken bireylerin gelişim

süreçlerinde bulunduğu dönemler halinde aşamalı olarak verilmelidir. Ulusal bellek oluşturulurken bireylerin somut ve soyut durumları anlayacağı yaş dönemleri dikkate alınarak verilmesi uygundur.

Kültür ait olduğu toplumların ulusal kimlikleridir. Ulusların kimliği olan kültür, milletleri tarafından çocuklarına küçük yaşlardan itibaren öğretilerek miras bırakılma amacı vardır (Tuncel ve Altuntaş 2020, s. 129). Ahlaki değerler, inançlar, gelenek ve görenekler çocuklara küçük yaşlardan başlayarak miras olarak verme ve farklı kültürel miraslara saygı duyma koruma, geleceğe aktarılması eğitim yoluyla olmaktadır.

Kültürel miras, toplumun geçmişte oluşturduğu üstüne bir şeyler katarak zenginleştirip geleceğe aktardığı maddi ve manevi kültürel unsurlardır (Yolaçan, 2024, s. 1). Karşımıza çıkan maddi ve manevi kültürel miras bizden önceki toplumun bize bıraktığı izlerdir, geçmişte yaşamış toplumun vitrinidir. Toplum, kültürel mirasını öğrenip geleceğe aktarırken; buna maddi ve manevi yeni kültürel unsurlar da ekler. Bu süreç, tarih öğretimi yoluyla kazandığı bilgi ve değerlerle, eğitim aracılığıyla şekillenir. Tarih öğretimi ile toplumu oluşturan bireylerin kültürel unsurlara ilgisi artmakta, milli bilinç oluşturulmakta, etkin vatandaşlığın gelişimi sağlanmaktadır.

Tarih dersleri öğrencilerin kendi dünyaları dışında oluşan dış dünyanın kültürünü öğrenmesini sağlayarak kültürel bir zenginliğe ulaşmaktadır. Kendi ön öğrenmelerinin dışında öğrendikleri kültürel miras öğrencilerin kültürel bir birikim zenginliğini sağlamaktadır (Özdemir, 2023, s. 185). Bu doğrultuda, kültürel mirasın öğrencilere kazandırılması ve onların bu mirasa yönelik farkındalık geliştirmesi açısından, tarih dersi en temel ve etkili disiplinlerden biridir. Tarih disiplininde öğrencilere yeni öğrenme metotlarıyla dış dünyasında oluşmuş sadece kendi ulusumuza ait olmayıp evrenselleşmiş kültürel mirasın aktarımı sağlanmalıdır. Kültürel miras gelişigüzel yöntemlere bağlı kalmadan belli bir eğitim felsefiyle belli derslerle verilmesi önem arz etmektedir.

Kültürel mirasın aktarımı bireylerde kültürel mirası sahiplenme, kültürel mirasın korunması, kültürel miras üzerinde üretimde bulunma onu yaşatarak geleceğe aktarma farkındalığında bulunma tarih eğitiminin amacıdır (Sağ, 2024, s. 3). Geçmişte oluşan maddi ve manevi kültürel unsurların sürdürülebilirliği gelişen teknolojik durumlardan dolayı yaşamsal anlamda tehlikededir. Kültürel unsurları korunmak ve geleceğe aktarmak kültürel miras eğitiminin farkındalığı ile sağlanmalıdır. Bireylerde kültürel miras bilincinin

gelişmesi, tarih öğretiminin sürekliliği ve bu sürecin farkındalık oluşturacak şekilde yapılandırılmasıyla sağlanabilir. İyi bir tarih eğitimi, geçmişteki olayları, insanlık deneyimlerini, gelenekleri, inanç sistemlerini ve yaşam biçimlerini sistematik olarak ele alarak öğrencilerin kültürel mirasla bilinçli bir şekilde bağ kurmalarını sağlar. Tarih dersleri aracılığıyla bireyler; toplumlarının gelişim sürecini, kültürel zenginliklerini ve bu mirasın korunmasının neden önemli olduğunu öğrenirler.

Tarih disiplinin amacı programda yer alan özel hedeflere dönük olarak toplumun kültürel yapısı, geleneklerimizi ve sosyal yapısını bireylere öğretmektir (Dilek, 2007, s. 1). Tarih öğretiminin temel amaçlarından biri; geçmişini, kültürel değerlerini ve geleneklerini bilen, bunlara sahip çıkan bilinçli bireyler yetiştirmektir. Bu doğrultuda tarih eğitimi, bireylerde iyi yurttaşlık bilinci, toplumsal sorumluluk ve kültürel aidiyet duygusu geliştirmeyi hedeflemektedir. Milletler, tarih disiplini aracılığıyla kültürel miraslarını yeni kuşaklara aktarırken, aynı zamanda bireylerde milli kimlik bilinci oluşturmayı ve bu kimliğe karşı duyarlılık geliştirmeyi amaçlamaktadır. Tarih öğretiminde gelişen yeni yaklaşımlarda, bilgiyi öğrenme, öğrenilen bilgide analitik düşünme, yeniden bilgiyi oluşturma, oluşturulan bilgiyi yeniden yorumlama ve değerlendirme gibi üst düzey beceriler kazanmaları önemsenmektedir (Baba, 2024, s. 30). Tarih öğretiminin amaçları toplumsal uyumu sağlama, vatan ve millet sevgisinin oluşmasında ortak duyguları sahiplenme amacı vardır. Tarih öğretiminde sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda bu bilgilerin eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi ve anlamlandırılması hedeflenir. Böylece öğrenciler, geçmiş olaylardan çıkarımlar yaparak güncel toplumsal sorunlara farklı perspektiflerle yaklaşabilme becerisi kazanır. Bu süreç, bireylerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sorumluluk sahibi ve bilinçli vatandaşlar olarak yetişmesine katkı sağlar.

Tarih derslerindeki verilen eğitimle ulaşılmak istenilen sonuç; ilkokuldan yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerinde birbiriyle bağlantılı programların yapılmasıdır. Bu program yapımında disiplin içeriğinde ne öğretilim sorusunun cevabı aranmaktadır (Bahar, 2002, s. 1). Program hazırlanırken bireylerin zihinsel gelişim süreçleri, yaşına göre gelişimler, sosyal gelişimleri dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Tarih bilimi geçmişin bilimidir ve bu dersler vasıtasıyla insanların geçmişte ortaya çıkardığı ve devamlılığını sağladığı miras ortaya konulmaktadır.

Tarih geçmiş zamana ve mekânlara yapılan bir yolculuktur. Geçmişten gelen kültürü, deneyimleri seyahatlemedir (Dilek, 2007, s. 6). Geçmişten gelen kültürel miras bilgiye dönüşürken değişime uğramaktadır. Yaşanan değişimler ve tarih programının oluşumu zamanın ideolojilerinden etkilenmektedir. Bireylere geçmişte oluşan maddi ve manevi kültürel miras, tarih disiplini ve programları aracılığıyla aktarılırken, onları küçük bir tarihçi gibi yetiştirmek gereklidir. Öğrenciler, aldıkları kültürel mirasın saf ve değişmeden kalmadığını; zaman içinde değişimlere uğradığını ve aktarılırken aktaranların ideolojilerinden etkilenebileceğini eleştirel bir bakışla değerlendirmeyi öğrenmelidir. Küreselleşen dünyada iletişim teknolojilerinde ilerlemeler, hızlı olan yenilikler dünyamızdaki siyasi, sosyal, ekonomik gelişmeler toplumlar arasındaki sınırları kaldırmaktadır (Kılcan ve Akbaba, 2013, s. 114). Bu yönüyle genç bireylerde kendi kültürel mirasının farkındalığı olduğu gibi başka toplumların kültürel mirasına karşı da bir farkındalık geliştirmesi mümkündür.

Bireylerin içindeki toplumun bir parçası olması ve yetiştirilmiş bir vatandaş olması ancak bulunduğu toplumun kültürünü öğrenmesiyle gerçekleşebilir (Sağ, 2024, s. 109). Ancak, günümüzde kitle iletişim araçlarının gelişimi, teknolojik gelişmeler, hızlı gelişen değişen bir iletişim çağında olmamız milletimizin sahip olduğu ulusal kültürümüzde deformasyona neden olmaktadır. Günümüzde kültürümüzü yaşatmak ve geleceğe aktarmak güçleşmiştir (Yıldız, 2024, s. 5). Bireylerin yetiştirilmesinde bulunduğu toplumun etkin bir vatandaşı olabilmesi halk kültürünü öğrenmesi, toplumunun ulusal kültürünü içselleştirerek öğrenmesi yadsınamaz bir gerçekliktir.

Tarih eğitiminde, öğrencilerin zihinsel süreçlerinde varyasyon oluşturacak şekilde öğrenim yapılmalıdır. Öğrencinin zihinsel süreçlerinde bu varyasyonları oluştururken kuşkucu, septik, hürriyetçi, bağımsız, araştırmacı, iletişime açık, farklı yönlerle hayata bakabilen ve özgünlüğü, özgürlüğü arayan bireyler yetiştirmelidir (Yılmaz, 2013, s. 204). Tarih öğretiminde toplumun zihninde eskide kalmış atalarımızın kültürünü belleklerinde inşa etme olayı vardır. Bu geçmiş kültür bilgisi kişilere aktarılırken kültürden etkilenme ve aynı zamanda gelecek kuşağa aktarım yaparken etkileme vardır (Aslan ve Akçalı, 2007, s. 126). Birey üyesi olduğu toplumun kültürünü tarih eğitimi aracılığı ile alarak kendi zihinsel süreçlerinde kendi yetiştirdiği kültürle yeniden inşa ederek sonraki kuşaklarına aktarma görevini yerine getirerek köprü vazifesi görmektedir.

Toplumun oluşturduğu maddi ve manevi kùltùrùn bozulmadan korunması ve gelecek nesillere aktarılması, tarih eğitimi aracılığıyla mümkün olabilir. Ancak bu kùltürel zenginliğin aktarımı rastlantıya bırakılamaz; bunun için belirli ders disiplinleri çerçevesinde planlı ve bilinçli bir eğitim süreci gereklidir (Özdemir, 2023, s. 185).

Tarih eğitimindeki temel amaç, bireyin diğer bireylerden ayırt edici özelliklerini bilmesi değil; bireyin kendi doğasını tanımasıdır. Birey kendi doğasını tanımakla ülkesine ve toplumuna fayda sağlamaktadır (Dilek, 2007, s. 24). Bireyler, kendi doğalarını oluşturan kùltürü tarih eğitimi aracılığıyla öğrenerek pratik faydalar sağlar. Bu süreç vatandaşlık bilincini geliştirir, ulusal duyguları güçlendirir ve demokratik davranışların oluşmasına zemin hazırlar. Aynı zamanda farklılıklara ve farklı kùltürlere saygı gösterme, öz benlik bilinci ve kùltürel zenginliklerin oluşumu da desteklenir. Tarih ve Sosyal Bilgiler derslerinde edinilen geçmiş kùltürel unsurlar, bireyin gelecekte kendi kùltürünü sentezlemesine olanak tanır. Böylece, bu derslerde öğrenilen kùltürel miras, bireyin hem bilişsel hem de duyuşsal gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır.

Tarih öğrenimi aracılığıyla kùltürel miras aktarımı, toplumda birlik ve beraberliği sağlama, toplumun devamlılığını oluşturma, ulusal kimlik oluşumu, ortak değerlere sahip çıkan toplumunu ortaya çıkarmaktadır (Baba, 2024, s. 30). Tarih öğrenimi, bireylerin geçmişi doğru anlamalarını sağlayarak, ortak değerler etrafında kenetlenmelerine yardımcı olmaktadır. Bu sayede toplumda aidiyet duygusu güçlenmekte ve sosyal dayanışma artmaktadır. Ayrıca, kùltürel mirasın bilinçli aktarımı, ulusal kimliğin sürekliliğini sağlamak ve toplumun geleceğe sağlam adımlarla ilerlemesine zemin hazırlamak aćısından kritik bir rol oynamaktadır.

1.6. İlgili Çalışmalar

Kùltürel miras konusu alanyazında önemli ölçüde çalışılan konular arasındadır. Bu kısımda öne çıkan bazı çalışmalar üzerinde durulmuştur.

1.6.1. Türkiye’de Kùltürel Miras Eğitimi Alanında Yapılan Bazı Çalışmalar

Türkiye’de kùltürel mirasın eğitimi, korunup ve gelecek kuşaklara aktarımı 2005 programı ile yoğunluk kazandığı söylenir. Bu durum 2005 sonrası kùltürel miras eğitimi alanında

alışmalara ivme kazandırmıştır. Bu alışmalar 2005 sonrası kültürel miras öğeleri 7. sınıf Kültür ve Miras ğrenme alanında değerleme yapılmıştır (Çengelci, 2012, s. 26).

Yeşilbursa (2011), somut kültürel mirasın öğrencilere verilirken oluştuğu bilinç üzerine yaptığı çalışmada; öğrencilerin derste aktif ve etkin öğrenme sağladıkları ve dersin eğlenceli geçtiği sonucuna ulaşmıştır. Kültürel miras eğitiminde aktif olmaları gerektiği öğretmenin rehberlik yaptığı zaman kalıcı öğrenme sağlanıp kültürel miras bilincine ulaştığını belirtmiştir.

Arıkan (2012), kültürel mirasın öğrencilerin cinsiyetlerinin başarısı üzerinde yapılan çalışmada cinsiyet ile kültürel miras eğitimi arasında ilişki bulunmadığını saptamıştır. Öğrencilerin cinsiyetten ziyade daha çok ekonomik imkânlar ile kültürel mirasa ilişkin st düzey öğrenmelerin gerçekleştiğini belirlemiştir. Çalışmada çalıştığı beldenin kültürel mirasını öğrenen öğretmenlerin bunu öğrencilere aktaran olup somut kültürel miras unsurların sanal ortamda kayıtlı olup sanal olarak en azından ziyaret edilmelidir.

Avcı (2014), sosyal bilgiler derslerinde kültürel miras konularına öğretmenler ve öğrenciler tarafından yeterli önem verildiği; tarih ve sosyal bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin bu konulara ilişkin olumlu fikir ve tutumlara sahip olduğu saptanmıştır. Ancak, eğitimin uygulama aşamasında koruma ve kültürel mirasın geleceğe aktarılması konusunda yeterli farkındalığın oluşmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, ders kitaplarında somut ve somut olmayan kültürel miras varlıklarına yer verilerek, öğrencilerde koruma ve aktarma bilincinin içselleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Külcü (2015), eğitim ve öğretimde kültürel miras eğitimine verilen önemi araştırmış; somut ve somut olmayan kültürel miras bakımından Türkiye'nin zenginliğine rağmen, dersler yoluyla verilen eğitimin bireylerde kültürel mirası koruma bilincini yeterince geliştiremediğini belirtmiştir.

nsal (2023), diyanet dergilerinde edebiyat kısımlarında ve edebi metinlerde somut olmayan kültürel öğelere yer verilip verilmediği araştırılmıştır. Sözü edilen dergilerdeki edebi metinlerde somut olmayan kültürel unsurlara farklılıklarla ve çeşitli boyutlulukta yer verildiği grlmştir. Araştırmacı en fazla çizgi romanlar ile hikyeciklere yer verildiğini tespit etmiştir. Diyanet dergilerinde masalların çocukların dş dünyalarını geliştireceğinden ve hayal etmelerini artıracadığından sayısal ve hacimsel olarak daha fazla verilmesi önerisinde bulunmuştur.

Dipevliler (2023) araştırmasında, Avrupa ve Türkiye’de kültürel miras etkinlikleri incelenmiştir. Çalışmada, özellikle kültürel miras eğitiminin benzerlikleri, farklılıkları, milli tarih anlatımı ve ulusal kimlik oluşumu süreçleri ele alınmıştır. Avrupa’da verilen eğitimin, ulusal kimliğin kaybedilmemesi için hassasiyetle yürütüldüğü; kültürel miras eğitiminin formal eğitimde yerinin 1990’lı yılların ortalarından itibaren arttığı belirtilmiştir. Türkiye’de ise tiyatro ve “gösterip yaptırma” yöntemlerinin son yıllarda popüler hale geldiği vurgulanmıştır. Ayrıca her iki bölgede de kültürel mirasın korunması farkındalığının geliştirilmesinde; yaparak, yaşayarak öğrenme ve yerel somut kültürel mirasa odaklanma yöntemlerinin benzer olduğu ifade edilmiştir. Yerel mirasa ağırlık verilmesinin nedeni olarak, dünya genelinde yaşanan kültürel homojenleşmeye karşı yerel kültürel mirasın eğitimle korunma gerekliliği gösterilmiştir. Araştırmada somut olmayan kültürel mirasın eğitimde daha fazla yer alması, ulusal kimliğe vurgu yapılması ve koruma farkındalığının artırılması önerileri sunulmuştur.

Özdemir (2023), kültürel miras unsurlarının tarih derslerine ve ders kitaplarına yansımalarını incelediği çalışmasında, ders kitaplarındaki ünite içeriklerinin ve görsellerin Türk milleti ile Anadolu’nun kültürel miras zenginliğini yansıttığını belirtmiştir. Ayrıca, öğrencilerin kültürel meraklarını gidermeleri, kültür dünyalarını yeni yöntemlerle daha da zenginleştirmeleri, dünyayı daha iyi tanıyıp anlamaları ve sorumluluk bilinci kazanmaları için gerekli imkânların sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Ders kitaplarında ortak kültürel mirasın birleştiriciliği ve bütünleştiriciliği, ortak kültürün kalıcılığı, kültürel unsurların toplumun sosyal yapısına olan etkisini, kültürün sürekliliğini, eski ile yeni kuşak arasındaki farkı anlayarak farklılık arasındaki bağın kurulup nasıl güçlenmesi üzerine neler yapılması gerekliliği ile değişimdeki sürekliliği üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur.

Erkal (2024) türk mitolojisindeki sembollerin ortaokul kitaplarında kullanılmasının somut olmayan kültürel miras eğitimi ile ilişkilendirilmesi üzerine yaptığı çalışmada Türk mitolojisinde kullanılan sembollerle ilgili bilgilerinin eksikliği olduğunu belli konularla ilgili farkındalıklarının olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin daha çok iletişim ve teknolojik aletlerin gelişmesinden dolayı popüler olan sembol ve mitolojilerle ilgili bilgilerde ön öğrenmeler olduğunu tespit etmiştir. Öğrencilere Türk mitolojisinden, destanlardan figür, resim ve motifler verildikten sonra ilk ön testte yapılan resimlerle eğitim sonrası yapılan resimlerde Türk kültürüne ait figür ve resimlerde artış olduğunu tespit edilmiştir. Türk mitolojisine ait unsurların görsel sanatlar dersinde kullanılmasının öğrencilerde kültürel

miras öğelerinin öğrenilmesinde bilinç, farkındalık, sahiplenme gibi üst düzey beceriler kazanımını sağlamıştır.

Demirkol (2024), Batı Anadolu’da kurulan beş beyliğin başkentlerindeki kültürel miras unsurları bağlamında incelemiştir. Saruhan, Menteşe, Germiyan, Aydın ve Karesi beyliklerinin somut ve somut olmayan kültürel öğelerinin Anadolu Selçuklu Devleti’nden aldıklarını ve Osmanlı Devleti’ne aktarımını aynı zamanda beyliklerin birbirlerini etkilemelerini incelemiştir. Daha çok beyliklerin Anadolu Selçuklu Devleti’nden somut olmayan kültürel öğelerden ziyade somut kültürel öğelerden olan mimarî alanda eserlerin olduğu tespit edilmiştir. Bilgi ve belgelerde daha çok sayıda olmasına rağmen depremlerle yıkılması bazılarının yerlerinin tespit edilemediğini, bir kısmının yerlerinde iz kalmadığını belirtmiştir.

Yolaçan (2024), 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde tarihi ve kültürel alan olan Göbeklitepe’nin somut olan kültürel miras eğitiminde kullanmanın eğitimsel sonucunu araştırmıştır. Öğrencilerin tarihi eserlere yönelik farkındalıklarının oluştuğunu, tarihsel süreci anladıklarını, Urfa ili ile ilişkilendirdiklerini tespit etmiş fakat öğrencilerin kültürel miras unsurlarındaki sürekliliği ve değişimi algılayamadığını belirlemiştir.

Demirci (2024), İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının kültürel miras bağlamında değerlendirilmesi üzerine yaptığı tez çalışmasında İstanbul’un çok zengin bir kültürel mirasa sahip olduğunu, insanlığın ilk yerleşimi olan mağara yerleşimlerinden eski zamanlardan bugüne kadar değişik dönemlerde yaşamış topluluklar olduğunu, bu topluluklardan izler bulunduğunu ifade etmiştir. İstanbul, dünya üzerinde bulunduğu konum, kıtaların yaklaştığı bir yerleşim merkezi olması, iklimi, ticaretteki yeri, boğazlara sahip olması insanlar için tarihten bugüne önemli bir şehir olarak kültürel ve sanatsal bir zenginlik bırakmıştır. Geçmişten günümüze kadar yazarlar, edebiyatçılar, gezginler, elçiler tarafından resmedilmiştir. Bu durum çocuk kitaplarına da sıklıkla yansımıştır. Toplumların kültürünün devamlılığını sağlayan çocuklara kültürün doğru bir şekilde verilmesi gerekliliğini aktarmaktadır. Kitapların resimler, bilgiler ile soru ve cevaplarla yaş guruplarına uygunluk gösterdiğini belirtmiştir. İlerleyen yaş guruplarında resimlerin azaldığını bilgi yoğunluğunun arttığını, içerikte biraz kurgunun ağırlığını artmasını ve eğlendirici verilmesi gerekliliğini tespit etmiştir.

Yıldırım (2024), müzelerin ve eğitimin kültür aktarımında önemi üzerindeki çalışmada müze ve eğitimin birbirlerini tamamladığını, kültürün öğrenciye aktarımının sağladığını tespit etmiştir. Çalışma grubu olan öğretmenler; müzelerin eğitimle kültürel aktarımının geçmiş, bugün ve gelecek arasında köprü kurarak tarih bilinci oluşturduğunu belirtmişlerdir. Somut ve soyut kültürel öğelerin öğrencilere etkili biçimde aktarılabilmesi için öğretmenlerin güncel teknolojiyi yakından takip etmeleri ve müzeleri eğitim amaçlı bir öğrenme ortamı olarak kullanmaları önemlidir. Bu tür teknolojik ve görsel destekli uygulamaların, öğrencilerin öğrenme düzeyleriyle doğrudan orantılı bir etki yarattığı görülmektedir. Araştırmacı, teknolojik gelişmelerin takibinin bireysel olarak kültürel unsurların aktarımını desteklediğini, bu durumun öğretmenlere çağın getirisi olduğunu düşünmektedir. Derslerde yapay zekâların kullanımı ile öğrencilerin çizimlerinin animasyonlara çevrildiğini, sanal müzelerin derslerle ilişkileri kurularak ders içeriklerinin zenginleştirip öğrencilere kültürel öğelerin aktarımının kolaylaştığını belirtmiştir. Sanal müzelerin eğitimde kullanımının öğrencilerde somut kültürel sanat yapıtlarının müzelerde korunması gerektiğini, geçmişe duyarlılığını artırdığını, geçmiş ile empati kurulmasını sağladığını ve gelecek ile geçmiş arasında bağ kuran öğrenci profilini ortaya çıktığını savunmuştur. Ulaşımın zor olduğu bölgelerde, öğrenci ve öğretmenlerin müzelere sanal erişim sağlayabilmesi, dijital teknolojilerin eğitimdeki katkılarına önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu durum, dijital araçların coğrafi engelleri aşarak kültürel mirasa erişimi kolaylaştırma ve öğrenme fırsatlarını eşitleme açısından eğitimdeki rolünü açıkça ortaya koymaktadır.

Bayram (2024), somut olmayan kültürel miras algısının somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin algı üzerine etkisini incelediği araştırmasında asırlarca üst üste girişikleşmiş, etkilenmelerin olduğu, kültürlenme sonucu oluşan mirasın yaşaması, yaşanılan dönemin sonrasına aktarılması insanlar için önemli olduğunu belirtmiştir. Birikimleşmiş mirasın aktarımı, korunması duyarlılığının kazanımı ekonomikselsel kalkınma için de önemli görülmüştür. Araştırmada Anadolu’da kaybolmaya yüz tutmuş, unutulmak üzere olan, somut olmayan pek çok kültürel miras geleneklerinin olduğu belirlemiştir. Araştırmada somut olmayan kültürel miras geleneklerinin sürdürülebilirlik gerekliliğini vurgulamış ve önerilerde bulunmuştur. Somut olmayan kültürel mirasın yaşatılması için topluma öğretilmesinin ve eğitim kurumlarıyla, (STK) ile devlet kurumlarının iş birliği sağlaması gerekliliğini vurgulamıştır. Medyada somut olmayan miras üzerine reklamlara

yer verilmesini, alternatif çalışmalar yapılarak kamuoyu oluşturulmasını önermiştir.

Koyutürk (2024), ilkokul öğrencilerinin kültürel miras öğeleri hakkında bilinçlenmesinde dijital oyun ve görsel arayüz tasarımlarını kullanmıştır. Araştırma öncesi öğrencilerin kültürel miras bilgilerini ön öğrenme olarak çok bilinen “Anıtkabir ve Ankara Kalesi” gibi yapıları bildikleri görülmüştür. Öğrencilerin sanatsal, tarihi eserler, tarihteki öncü şahsiyetler hakkında bilgilerinin sınırlı olduğunu tespit etmiştir. Anadolu’nun diğer bölgelerinde yer alan kültürel miras öğelerinde bilgilerinin zayıflığını ve gelenekler-görenekler hakkında az sayıda bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Öğrencilere ünite ve yıllık plan doğrultusunda dijital bir oyun olan “Kültür Avı” oyunu uygulayarak öğrencilerde kültürel miras değerlerinin öğrenmelerinin farklılıkları belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada kültürel miras eğitiminde farkındalıklarının arttığını dijital oyunların etkisinin pozitif yönde olduğu, öğrencilerin eğlenerek hem bireysel hem de grup olarak öğrenmeler gerçekleştirdiğini, bilgilerinin arttığını, derse ilgilerinin artarak duyuşsal öğrenmeler gerçekleştiğini belirtmiştir. Öğrenmeler gerçekleşirken sıkıcılıktan kurtulduklarını, bilgileri kolaylıkla öğrendiklerini belirtmiştir.

Yılmaz vd., (2024), 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını somut olmayan kültürel miras açısından incelediği makale çalışmasında SOKÜM Somut Olmayan Kültürel Miras Öğelerinin Korunması Sözleşmesi’nin hedefleri doğrultusunda destek verme ve bu öğelerin korunması bilincinin oluşturulması hedefleri incelenmiştir. Yapılan doküman analizleri incelenmesinde Sözlü Gelenek ve Anlatılarda 728, Gösteri Sanatları’nda 6 Toplumsal Uygulamalar, Ritüellerde ve Şölenler’ de 9, Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar’da 36 ve El Sanatları Geleneği’nde 5 toplamda 784 somut olmayan kültürel miras öğesine rastlanıldığını tespit etmiştir. Yapılan çalışma sonucunda Türk kültürünü öğrenen öğrencilerde milli bilinç oluşmasıyla beraber Kültürel unsurların milletleri birbirinden ayırt edici olduğunu fark ederek kendi ulusal kültürünün dünya kültürüne katkılar sağlayarak evrenselleşeceğinin farkındalığının önemini kavrayacağını belirtmiştir.

Yıldız (2024), 8.sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde somut olmayan kültürel miras bilgilerinin ve bilinçlerinin geliştirilmesine yönelik 5 haftalık bir araştırma yapmıştır. Öğrencilerde ilk hafta efsaneler üzerine resim çizimleri istenmiştir. Ayrıntılı konu anlatımları sonrası 5. hafta efsanelerle ilgili resimler çizimi istenmiştir. İlk hafta yapılan resimlerle son yapılan resimler arasında büyük farklılıklar ortaya çıktığı görülmüştür.

Öğrencilerin son resimde başarıların büyük oranda arttığı belirlenmiştir. İlk resimde, biçimsel olarak, renkler olarak, içerik olarak ve resimlere verdikleri adlar bakımından son resimde farklılıklar ortaya çıkmıştır. Resim sonrası yapılan görüşmelerde öğrencilerde somut olmayan kültürel miras hakkında bilgilerinin derinlik olarak arttığını, yaratıcılıklarının arttığını ortaya çıkarmıştır. Eğitimde somut ve somut olmayan kültürel miras konularına ağırlık verilmesi, disiplinler arası bilgi etkileşiminin sağlanmasına katkı sunmakta ve öğrencilerin yaratıcılıklarının gelişimine olumlu yönde etki etmektedir. Bu doğrultuda kültürel içeriklerin yalnızca bilişsel düzeyde değil; duyuşsal ve estetik boyutlarda da işlenmesi önemlidir. Araştırmada, dersin ilk oturumunda öğrencilere yaptırılan ön çizimlerde, çocukların kültürel unsurlar yerine daha çok çizgi filmlerden ve internet ortamından edindikleri modern, evrensel figürleri resmettikleri gözlemlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin yerel ve kültürel değerlere yönelik yeterli görsel ve içeriksel yönlendirme alamadıklarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda araştırmacı, özellikle çizgi filmler, animasyonlar ve dijital içerikler aracılığıyla somut ve soyut kültürel öğelere yer verilmesi gerektiğini önermektedir. Böylece, çocukların ilgisini çeken eğlenceli ve etkileşimli araçlar üzerinden kültürel mirasın aktarılması sağlanarak ders içeriklerinin zenginleştirilmesi, kalıcı öğrenmenin desteklenmesi ve teknoloji kullanımının eğitimde daha etkili hâle getirilmesi mümkün olacaktır.

Baba (2024), yaptığı çalışmadaki amacı tarih öğretiminde yerel tarih çalışması ile öğrencilerin somut kültürel miras farkındalığına ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Çalışmasında öğrencilerin büyük bir kısmının eğitim döneminde yerel alanda bulunan tarihi bir mekâna gezi katılımı sağlamadıklarını tespit etmiştir. Katılan bir kısım öğrencilerle yaptığı çalışmalarda öğrencilerin yerel tarih gezilerinde tarihi öğrenmek için katıldıklarını öğrenerek katıldıkları zaman gezdikleri tarihi mekânların öğrencilerde merak duygusunu ortaya çıkardığını, somut kültürel mirasın tanımının öğrencilerde geçmişten günümüze gelen eserler olup bu eserlere sahip çıkılması farkındalığının oluşarak yerel tarihi mekânlardaki somut kültürel mirasın keşfettirici, merak uyandırıcılık ve fayda sağladığını tespit etmiştir. Çalışmasında yerel yönetimler, üniversiteler ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın ve diğer bakanlıkların iş birliği içinde bulunarak bulunduğu bölgede yer alan somut kültürel miras öğelerini tespit ederek öğrencilere tanıtmaya yönelik çalışmalar yapması gerekliliğinden bahsetmiştir. Tarih ders kitapları başta olmak üzere, diğer tüm ders branşlarında da içeriklerin daha etkili sunulabilmesi amacıyla görsel materyallerin

yanı sıra tanıtıcı karekod (QR kod) uygulamalarına yer verilmesi önerilmektedir. Bu tür dijital yönlendirmeler, öğrencilerin konuya ilişkin kısa belgesellere, sanal müze turlarına, animasyonlara veya etkileşimli içeriklere erişimini kolaylaştırarak öğrenme sürecini hem zenginleştirmekte hem de kalıcı hâle getirmektedir.

Türkiye’de kültürel miras eğitimi, özellikle 2005 sonrası dönemde hız kazanmış ve somut ile somut olmayan miras unsurlarının eğitim programlarına entegrasyonu önem kazanmıştır. Araştırmalar, kültürel miras eğitiminde aktif öğrenme yöntemlerinin ve teknolojik araçların kullanımının öğrenme motivasyonunu artırdığını göstermektedir. Öğrencilerin kültürel mirasa yönelik farkındalıklarının gelişmesinde öğretmen rehberliği, görsel kullanımı, dijital oyunlar, yerel tarih çalışmaları ve müze ziyaretleri gibi çeşitli yöntemlerin etkili olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıkların miras bilincini etkilediği, ders kitaplarında kültürel mirasın daha etkili işlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Yerel ve ulusal düzeyde somut ve somut olmayan mirasın korunması ve yaşatılması için eğitimde disiplinlerarası yaklaşımlar, dijital teknolojinin kullanımı ve toplumun tüm kesimlerinin iş birliği önem taşımaktadır. Böylece, kültürel mirasın sürdürülebilirliği sağlanarak milli bilinç ve kültürel sahiplenme duygusunun geliştirilmesi mümkün olmaktadır.

1.6.2. Yurt Dışında Kültürel Miras Eğitimi Alanında Yapılan Bazı Çalışmalar

Maroevic (1982), yaptığı çalışmada kültürel miras kavramının tanımının oldukça karmaşık ve zor olduğunu belirtmektedir. Ona göre kültürel miras, yaşanılan zamanda geleceği koruma adına farkında olduğumuz ve ayırt ettiğimiz geçmişe ait değerlerdir. Bu kavram, geçmişin deneyim ve iletilerinin günümüze aktarılması yoluyla insan bilgisinin sürekli gelişmesini ve genişlemesini ifade eder. Maroević ayrıca, kültürel miras alanına duyulan ilginin çok eski dönemlere dayandığını, ancak çağdaş anlamda geçmişe odaklanan ilginin modern dünya görüşünün bir ürünü olduğunu vurgular. Özellikle 19. yüzyılın ortalarından itibaren romantizm akımıyla birlikte kültürel miras tanımlanmaya, korunmaya ve sistemli şekilde değerlendirilmeye başlanmıştır.

Malloy (1982), Amerika’da yerel tarih öğreniminin tarih derslerinde yer verilmesini araştırmıştır. Yerel tarih öğretiminin öğretmenler açısından faydalı olduğunu belirtmiştir. Yerel tarih eğitiminin verildiği öğrenciler diğer öğrencilere göre daha çok milli kimlik

oluşturarak millî benlik algılarının oluşturduğunu, kendilerini tanıdıklarını, tarih derslerini daha iyi anladıklarını, kalıcı ve izli öğrenme sağladığını tespit etmiştir.

Patrick (1988), Amerika Birleşik Devletleri'nde yaptığı çalışmada, okulların temel görevlerinden birinin ulusal tarihin korunması ve geçmişten günümüze aktarılan somut kültürel mirasın öğrencilere kazandırılması olduğunu belirtmektedir. Patrick'e göre, geçmişte ABD'de yaşamış toplumların değer yargılarının, özlem duyulan yerlerin ve yapıların öğrenilmesi ve bu değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması, eğitim sürecinin önemli bir parçasıdır. Önerdiği müfredatta; ortak fikirlerin oluşturduğu zenginlik, tarihî yapılar, evler, köprüler ve diğer somut unsurlar kültürel mirasın fiziksel boyutunu temsil etmektedir. Bu mirasın öğrencilere etkili biçimde aktarılabilmesi için simgesel yapıların fotoğraf ve videolarının müfredata dâhil edilmesi önerilmekte; bu sayede kültür okuryazarlığının, coğrafya ve tarih disiplinleriyle bütünleştirilerek geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Schell (1988), yaptığı çalışmada öğrencilerin çevrelerinde bulunan tarihî yapıların ilkökul ve ortaokul eğitim müfredatlarına dâhil edilmesine odaklanarak miras eğitiminin önemini vurgulamaktadır. Çalışmada, kültürel miras eğitimi sayesinde bireylerin tarihleriyle bağ kurarak toplumla ilişkilerini güçlendirecekleri savunulmaktadır. Schell, çevredeki tarihî yapıların ders içeriklerine entegre edilmesinin, kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılmasına katkı sağlayacağını ve böylece toplumsal kimliğin inşasında önemli bir rol oynayacağını ifade etmektedir.

Hunter (1992), kültürel miras eğitiminde sokağın, caddenin, halkın, toplumun değerlerinin, tarihinin ve kültürünün incelenerek disiplinler arasında etkileşimli olarak verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Tarihi yerlerin gezilmesini, kültürel miras farkındalığı için yürüyüşler yapılmasını, öğrencilere dramalar ve canlandırmalar yaptırılmasını eğitim programlarında yer verilerek müfredata eklenmesini tavsiye etmiştir. Hunter, kültürel miras eğitiminin ilkökulun üst sınıflarından başlayarak yükseköğrenim düzeyine kadar verilmesi gerektiğini savunmakta; ancak bazı eyaletlerde bu konuya program ve müfredat düzeyinde yeterince yer verilmediğini tespit etmiştir.

Yong (2008), Kore Cumhuriyeti ve Japonya'da küreselleşmenin etkisiyle kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olan somut olmayan kültürel miras ve geleneksel ürünlerin korunması üzerine çalışmalar yapmıştır. Japonya'da somut olmayan kültürel miras, halk

kültürü hazinesi olarak kabul edilmektedir. Kore Cumhuriyeti'nde ise somut olmayan kültürel mirasın aktarılması ve yaşatılması konusunda görev alan, gösteri yapan ve ilgili sergiler düzenleyen bireylere devlet tarafından aylık  demeler yapılmakta ve bu alanlara ilişkin harcamalar devlet tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca, Kore'de müzik ve dans alanlarında çeşitli çalışmalar yürütülmekte ve bu amaçla müzeler kurulmaktadır. Yong, somut olmayan kültürel miras eēitimine yeni başlayan ülkelerin, Japonya ve Kore'nin deneyimlerinden yararlanabileceēini belirtmiştir.

Lenzerini (2011), küreselleşmenin toplumlar üzerinde etkisiz kalmasının mümkün olmadıēını vurgulayarak, somut olmayan kültürel mirasın eēitim yoluyla yeniden yaratılmasının kültürel kimliēin oluşturulması, yenilenmesi ve sürekli yansıtılması açısından hayati öneme sahip olduēunu belirtmektedir. Ayrıca, somut olmayan kültürel mirasın dünya toplumlarının kültürüne evrilme sürecinde kendi kültürünü deēiřtirme ve şekillendirme kapasitesini de saēladıēını ifade etmektedir.

Ivon ve Kuscevic (2013), kültürel mirasın  ērenciler tarafından hem okulda hem de çevresinde  ērenilmesine yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada,  ērencilerin yaşadıkları medeniyet, kültür ve okulda edindikleri bilgilerin, yakın sosyal çevreleriyle etkileşim içinde kademeli olarak geliřtiēi savunulmuştur. Bu baēlamda,  ērenme merkezli bir yaklaşım benimseyerek, kültürel mirasın bütüncül bir şekilde  ērenilmesinin önemine dikkat çekmişlerdir.

Walker (2015), yerel tarih  ēreniminin bireylerin kendi kültürleri, politikaları ve ekonomi bilgilerini anlamalarında önemli bir rol oynadıēını belirtmiştir.  alışmasında, yerel tarih bilgisinin eēitimciler,  ērenciler ve toplumlar için yüksek bir deēer tařıdıēı vurgulanmıştır. Ayrıca, yerel tarihin  ēretilmesi ve  ērenilmesi yoluyla bireylerde gelecekteki faaliyetlere katılma güdüsünün artırılması önemli bir bulgu olarak ortaya konmuştur.  ērencilerin yerel tarih  ērenimi sayesinde gelişim ihtiyaçlarını belirleyebildikleri, demokratik bir toplumun oluşumuna katkı saēladıkları ve aktif vatandaşlık bilincinin müfredat aracılıēıyla desteklenmesi gerektiēi ifade edilmiştir.

Rivas (2017), İşpanya'nın somut ve somut olmayan kültürel miras bakımından zenginliēine deēinerek koruma, sevmeye ve keyiflenmeden ziyade  ēretmenlerin bilginin öncelikle eēitim kademelerinde verilmesini,  ērencilerin çevresini tanımasını,  ēretimde  ēretmenlerin yayma stratejilerini geliştirmelerini saēlamaları üzerinde durmuştur.

Gelecekteki öğretmenlerin somut ve somut olmayan kültürel mirası iyi bilmelerini, farklı öğrenme yöntem ve tekniklerinde ustalaşmasını, tenkitçi ve yaratıcı üst düzey öğrenmelerde girişimci olmalarını tavsiye etmektedir.

Shimray (2019), çalışmasında kültürel miras eğitimi yoluyla kültürel miras konusunda farkındalık oluşturmayı ve bu farkındalığın algılanmasını kolaylaştırmayı amaçlamıştır. Bu amaçla, geçmiş alanyazın taramaları yapmış ve hafızanın nasıl işlevsel olarak kullanılabileceğini incelemiştir. Bulgularında, kültürel miras karnavalları düzenleme, sokaklarda çocuklara miras temalı oyunlar oynatma, şenlikler organize etme, kültürel mirası benimseyen bireyleri ödüllendirme ve genel olarak farkındalık yaratma gibi yöntemlerin etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Cismas (2022), toplumların ulusal kimlik oluşumunda kültürel mirasın önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır. Çalışmasında, kültürel mirasın algılanması, deneyimlenmesi ve sonraki nesillere aktarılmasının toplumsal değişim sürecinde kritik bir bilgi kaynağı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, kültürel miras eğitimi farklı disiplinlere yayılan çok boyutlu bir eğitim sistemi olarak ele alarak, eleştirel düşüncüyü ve yaşam boyu öğrenmeyi teşvik eden bir yaklaşımı savunmuştur.

Fanzini ve Zreika (2023), kültürel miras unsurlarının Avrupa’da geçmişe kıyasla daha anlamlı hale geldiğini ve ekonomik kazanç ile toplumsal fayda sağlamada önemli araçlar olduğunu savunmuştur. Ancak, eğitim alanında karşılaşılan zorluklar nedeniyle kültürel miras unsurları gereken ilgiyi yeterince görememiştir. Teknolojik araçların eğitimde kullanımı ise kültürel mirasın öğretilmesini kolaylaştırmış ve bu alanda yeni bir ilişki kurulmasına olanak tanımıştır.

Zhu (2023), küreselleşmenin kültürel alışverişi artırmasıyla birlikte kültürel mirasın ülkeler ve milletler arasındaki birlik ve beraberliği güçlendirdiğini belirtmiştir. Eğitim, kültürel mirasın aktarılmasında önemli bir unsur olarak vurgulanırken, mevcut eğitim içeriklerinin yetersizliği, öğretmenlerin kültürel miras farkındalığının düşük olması ve kültürel miras araçlarının sınırlılığı gibi sorunlara dikkat çekmiştir.

Orphanidou vd., (2024), kültürel mirasın eğitime entegrasyonunun kültürlerarası öğrenmeyi kolaylaştırdığını ve küreselleşmenin gerekliliklerine uygun olarak kültürlerarası iş birliğini desteklediğini savunmaktadır. Dijital teknolojinin kültürel miras eğitiminde kullanılmasının, eğitim sürecini kolaylaştırdığına dikkat çekmişlerdir. Ayrıca, kültürel

miras eğitiminin sürdürülebilirliği için dijital teknoloji destekli hibrit ve yaşam boyu öğrenme modellerinin benimsenmesini önermişlerdir.

Yapılan çalışmalar, kültürel mirasın hem somut hem de somut olmayan boyutlarıyla eğitim sürecine entegre edilmesinin, bireylerin tarih bilinci, kimlik oluşumu ve toplumsal bağlılık açısından hayati önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Kültürel miras eğitimi, yerel ve ulusal tarih bilgisinin kalıcı öğrenme ile pekiştirilmesini sağlarken, aynı zamanda küreselleşme karşısında kültürel kimliğin korunması ve yenilenmesine katkıda bulunur. Eğitimde teknolojinin kullanımı, kültürel mirasın aktarımını kolaylaştırmakta ve disiplinlerarası, kültürlerarası iş birliğini destekleyerek öğrenme deneyimini zenginleştirmektedir. Ayrıca, kültürel mirasın yaşatılması ve sürdürülebilirliği için öğretmenlerin donanımlı olması, çeşitli öğrenme yöntemlerinin uygulanması ve yaşam boyu öğrenme modellerinin benimsenmesi gerekmektedir. Böylece kültürel miras eğitimi, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kimlik gelişimini güçlendirirken, kültürel farkındalık ve aidiyet duygusunu artırarak toplumsal bütünleşmeye katkı sağlamaktadır.

Türkiye’de ve Türkiye dışında kültürel miras ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda kültürel mirasın ne olduğu, toplum ve dünya için önemi, kültürel miras eğitiminde yaşanan zorluklar, kültürel miras eğitimi etkili bir şekilde vermenin yolları gibi konulara değinilmiştir. Yapılan çalışmalarda genç bireylere kültürel miras eğitiminin verilmesinin öneminden bahsedilmiş, bunun bir devlet politikası haline getirilerek düzenli, programlı, amaçlı ve bütüncül bir şekilde verilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bilhassa alan gezileri, müzeler, teknoloji olanaklarının kullanımının kültürel miras eğitime katkı sağlayacağı vurgulanmıştır. Türkiye’de ve yurt dışında kültürel mirasın eğitim yoluyla öğrencilere aktarılması, özellikle tarih ve sosyal bilgiler dersleri başta olmak üzere çeşitli disiplinler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Yapılan araştırmalar, kültürel miras eğitimlerinin öğrencilerin akademik başarısını, derse ilgisini ve tutumlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Eğitim programlarında kültürel mirasın amaçları; bireylerin geçmiş toplumların kültürünü öğrenip sahiplenmesi, bu kültürü gelecek kuşaklara aktarması ve böylece kültürel sürekliliğin sağlanmasıdır. Türkiye’de sosyal bilgiler ve tarih derslerinde ağırlıklı olarak somut kültürel mirasın aktarımına odaklanılırken, somut olmayan kültürel mirasın derinlemesine işlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, kültürel miras eğitiminin öğrencilerde kalıcı öğrenme, eleştirel düşünme, kronoloji anlayışı gibi becerilerin gelişimine katkı sağladığı, milli kimlik ve evrensel değerler konusunda

farkındalık yarattığı tespit edilmiştir. Ancak, eğitimde yerel tarih öğrenimi, dijital altyapı eksiklikleri ve öğretim programlarındaki etkinlik yetersizlikleri gibi sorunlar bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ve 2024-2025 eğitim-öğretim döneminde öğrenme süreçlerinde kullanılan Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabıyla bir önceki dönem kullanılan ders kitabını kültürel miras unsurları açısından incelemek amaçlanmıştır. Bu yönüyle araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup ilgili ders kitapları doküman incelemesine tabi tutulmuştur. Nitel araştırmalar, sosyal olguları bağlı bulundukları bağlam çerçevesinde gözlem, görüşme ve belgeden elde edilen verileri işleme ve değerlendirme sürecidir (İslamoğlu, 2011, s. 186). Nitel araştırmalarda olgular, kapsamlı bir bakış açısıyla derinlemesine incelenmeye çalışılır (Büyüköztürk vd. 2012, s. 234). Doküman inceleme ise araştırmanın konusunu oluşturan durum ile ilgili kaynakların sistematik bir şekilde incelenmesi işlemidir (Bowen, 2009, s. 27). Bu kapsamda ilgili ders kitapları içerik-kapsam yönünden incelenmiş; kültürel miras unsurları somut ve soyut kültürel mirası temsil edecek şekilde tespit edilmiş ve mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.2. Örneklem / Araştırma Dokümanları

Bu araştırmanın evrenini, Sosyal Bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır. Konu özelinde örneklem olarak Maarif Modeli kapsamında hazırlanan Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ve bir önceki eğitim-öğretim döneminde kullanılan ders kitapları dikkate alınmıştır. Araştırma konusu belirlendiğinde Maarif Modeli kapsamında belli başlı sınıfların ders kitabından başlanarak değişime gidilmesi elde olan ders kitabının değerlendirilmesi adına örneklem seçiminde etkili olmuştur. Araştırma konusunun belirlenmesi sürecinde, 2024-2025 eğitim-öğretim dönemiyle birlikte Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeni müfredat modeli olan Maarif Modeli'ni kademeli olarak uygulamaya

geçirmesi ve ilk aşamada 1, 5 ve 9. sınıf düzeylerinde ders kitaplarında güncellemeye gitmesi, bu sınıf düzeylerinin örneklem olarak belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu çerçevede, hem eski müfredatla hazırlanmış ders kitaplarının içerik yapısı hem de Maarif Modeli ile oluşturulmuş yeni kitapların kültürel miras öğeleri açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi, araştırmanın amacına ulaşması bakımından önemli görülmüştür. Ayrıca, 5. sınıf düzeyi, öğrencilerin sosyal bilgilerle sistematik olarak tanıştığı ilk seviye olması açısından kritik bir aşamayı temsil etmektedir. Bu yaş grubundaki öğrencilerin kültürel mirasla tanıştırılma biçimi, hem kimlik gelişimi hem de kültürel farkındalık açısından uzun vadeli etkiler doğurabileceğinden, seçilen kitapların içerik ve görselleri bu bağlamda önemli görülmüştür.

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Dokümanlar

Eser İsmi	Yazar/lar	Basım Yılı	Yayınevi	Sayfa
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı	Seçil Büket Harut	2023	Ata	192
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 1. Kitap	Ol vd.,	2024	Devlet Kitapları (Korza)	152
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı 2. Kitap	Ol vd.,	2024	Devlet Kitapları (Korza)	150

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırma sürecinde ilk olarak alanyazın taraması yapılmış kültürel miras ve kültürel mirasın çeşitleri incelenmiştir. Alanyazın taraması sürecinde çevrimiçi platformlar, süreli yayınlar, yazılı ve görsel kaynaklar detaylı şekilde incelenmiştir. İkinci aşamada örnek olarak kullanılacak ders kitapları belirlenmiştir. Belirlenen Sosyal Bilgiler ders kitapları, somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen ders kitaplarının içerikleri ve görselleri, kültürel mirasın somut (anıtsal yapılar, el sanatları, geleneksel kıyafetler vb.) ve somut olmayan (inanç sistemleri, gelenekler, sözlü anlatımlar, halk oyunları vb.) öğeleri açısından analiz edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında dokümanlardan elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle izah edilmeye çalışılmıştır. Betimsel analiz, önceden belirlenen temalara göre verilerin anlamlandırıldığı ve okuyucuya sunulduğu bir süreçtir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224). Patton (2002, s. 55, 447, 453), betimsel analizin, verilerin işlenerek belirli bir bağlamda detaylandırılmasına, anlamlandırılmasına ve okuyucunun verilerle doğrudan ve açık bir şekilde ilişki kurmasına olanak tanıdığını belirtmektedir. Bu analiz türünde araştırmacı, elde ettiği verileri doğrudan alıntılarla destekleyerek okuyucunun araştırma süreci ve bulgular hakkında net bir fikir edinmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın ilk aşamasında kültürel miras, kültürel mirasın çeşitleri ve kültürel mirasın çeşitlerini temsil eden öğeler tema olarak belirlenmiş ve ders kitapları bu temalara örnek oluşturma durumlarına göre incelenmiştir. Ders kitaplarının kültürel miras unsurları açısından incelenmesinde; kapak tasarımlarındaki resimler, ünitelerdeki kazanımlar, konu içerikleri, kazanımlarda kullanılan görseller, konunun sunum şekilleri, etkinlikler, ünite sonlarındaki değerlendirmeler dikkate alınmıştır. Ortaya çıkan veri yığını örneklerle yorumlanarak sunulmaya çalışılmıştır.

2.5. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Bilimsel araştırmaların kabul görmesinde geçerlik ve güvenirlilik kavramları önemli bir yere sahiptir. Ancak doğalarından kaynaklı nitel araştırmalardaki geçerlik ve güvenirlilik kavramları nicel araştırmalardaki geçerlik ve güvenirlilik kavramlarından biraz farklıdır. Nitel araştırmalarda geçerlik; sonuçların doğruluğu ile ilintili olarak, araştırmacının konu edindiği problemi olabildiğince tarafsız bir şekilde ortaya koyması, gerçekte var olan durumu yansıtabilmesi becerisidir (Baltacı, 2019, s. 380). Başka bir deyişle nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının çalıştığı problemi olabildiğince nesnel biçimde ele alarak gerçekliği yansıtırma çabasıyla ilgilidir. Bu yönüyle, nitel araştırmalarda ifade edilen geçerlik anlayışı, nicel araştırmalardaki ölçme doğruluğu kavramından farklılaşmaktadır. Güvenirlilik ise geleneksel olarak sonuçların tekrarlanabilirliğidir. Nitel araştırmalarda güvenlik sonuçların tutarlı ve doğrulanabilir olmasını ifade etmektedir (Arslan, 2022, s. 401). Araştırmanın geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak amacıyla, veri toplama ve analiz süreçlerinde titiz bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu süreçte farklı türden kaynaklara başvurularak çok yönlü bir veri temeli oluşturulmuştur. Kullanılan ders kitaplarının seçimi,

veri toplama süreci ve içerik analizine yönelik aşamalar, daha önce konuyla ilgili yapılmış tezler, akademik makaleler, araştırmalar ve mevcut ders kitapları ışığında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulguların doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmak amacıyla, veriler çeşitli kaynaklarla karşılaştırılmış ve çoklu veri kontrolü sağlanmıştır. Kullanılan kaynaklar geçerli, akademik, doğrulanabilir kaynaklar arasından seçilmiştir. Veriler, betimsel analiz yöntemiyle sistematik şekilde kodlanmış, süreç boyunca açıklık ve şeffaflık ilkelerine uyulmuştur. Araştırma süreci alan uzmanlarının kontrolünde yürütülmüş elde edilen verilerden anlaşılan anlamlar uzman değerlendirmeleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Dokümanlar iki farklı zamanda incelenmiş arasında ortaya çıkan farklılığın minimal olduğu görülmüştür. Elde edilen veriler, özellikle görsel örneklerle desteklenmiştir.

2.6. Araştırmacının Rolü

Bowen (2009, s. 28, 31-33) doküman analizinde araştırmacıyı yalnızca belge toplayan biri olarak görmemektedir. Araştırmacıyı aynı zamanda verilerin bulunduğu yerden seçilmesi, bağlamsal anlamıyla yorumlanması ve kodlanarak tematik hale getirilmesi sürecinin temel aktörü olarak tanımlar. Başka bir deyişle doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinde, araştırmacı; yalnızca veri toplayan kişi değil, aynı zamanda verileri seçen, analiz eden ve anlamlandıran aktif bir yorumlayıcı olarak görülmelidir. Bu çalışmada araştırmacı, çalışmaya dâhil edilen belgelerin bilimselliği, geçerliliği ve güvenilirliği açısından titiz bir seçim süreci ortaya koymaya çalışmıştır. Bu süreçte olabildiğince objektif, eleştirel ve sistematik bir yaklaşım takınılmıştır. Süreç boyunca dokümanlardaki ifadelerin örneklerle desteklenmesi, yorumlamaların bilimsel temellere dayanması ve içeriklerin bağlamdan koparılmadan ele alınması konularına dikkat edilmiştir. Araştırmacı, lisansüstü eğitimi boyunca alan eğitimi bilgisini geliştirecek dersleri almış, çalışma konusu ile ilgili kültür kavramını, somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını, kültürel miras eğitimi başlıklarını ve bu kapsamda ilgili ders kitaplarını incelenmiştir. İncelemeye alınacak Sosyal Bilgiler ders kitapları, daha önce belirlenen sınırlılıklar doğrultusunda titizlikle seçilmiştir.

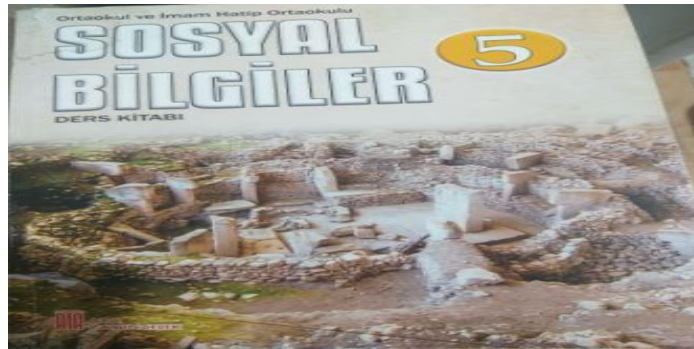
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde çalışmanın amacına yönelik olarak 2023-2024 eğitim-öğretim yılında okutulan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ile Maarif modeliyle hazırlanan ve 2024-2025 eğitim-öğretim yılında okutulan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı kültürel miras unsurları açısından incelenmeye çalışılmıştır. Bulguların sunumunda her iki kitap ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Her bir kitabın kültürel miras açısından incelenmesinde kazanım sıralaması dikkate alınmıştır.

3.1. 2023-2024 Eğitim-Öğretim Yılında Kullanılan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurları Açısından İncelenmesi

Seçil Buket Harut'un hazırlamış olduğu 2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının dış kapak tasarımı somut kültürel öge olan Şanlıurfa'daki Göbeklitepe yerleşim alanı fotoğrafıyla başlamaktadır. Fotoğrafta sağ üst kısımda kitabın adı alt kısımda ülkemizdeki en eski yerleşim yeri olan arkeolojik sit alanı olan somut kültürel miras olan Göbeklitepe'nin fotoğrafı derinliğine betimlenerek yer almaktadır. Kitap 192 sayfadan oluşmaktadır.

Şekil 2. 2023-2024 Sosyal Bilgiler Kitabı Kapağı. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. Dış Kapak

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 1. ünitenin 1. kazanımı “*Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.*” şeklindedir. Sosyal Bilgiler dersinin ilk kazanımında öğrencide somut olmayan kültürel mirasın ilk örneği olarak TBMM’nin dini törenle açılmasından bahsedilerek görseli verilip farkındalık oluşturulmuştur. Konunun anlatımında Kurtuluş Savaşı’nda yer alan çocuk kahramandan bahsedilerek öğrencide törelerimizden olan atalarımıza minnet borcu, vatan sevgisi gibi kavramlara yer vererek somut olmayan kültürel miras, değerler eğitimi olarak kazandırılmaya çalışılmıştır. Öğretmenin öğrenciye verdiği sorumluluk ödevinde öğrenciden bir ülke ismi verilerek hazırlamasını istediği sunumda öğrenci Azerbaycan’ın somut olan ve somut olmayan kültürüne halk oyunları ve el sanatından örnekler vermiştir.

Şekil 3. Sakarya Savaşı Panoraması-Anıtkabir ve Kurtuluş Savaşı Müzesi-TBMM’nin Açılışı

Şekil 4. Sakarya Savaşı Panoraması-Anıtkabir ve Kurtuluş Savaşı Müzesi-TBMM’nin Açılışı. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 11

Şekil 5. Azerbaycan El Sanatları ve Azerbaycan Halk Oyunları

Şekil 6. Taşınır Kültürel Miras, Görsel. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 12

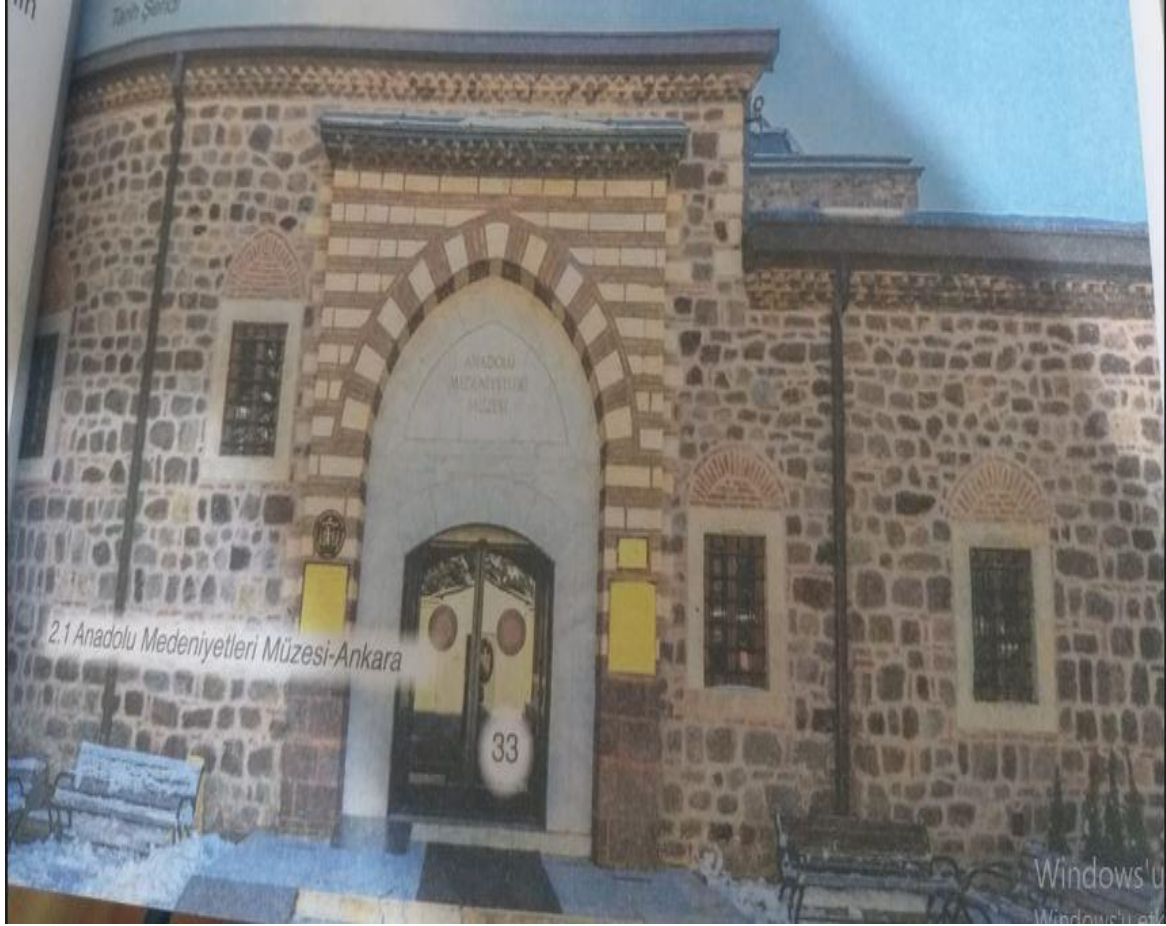
2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 1. ünitenin 3. kazanımı “*Katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği hak ve sorumluluklara uygun davranır.*” şeklindedir. Bu kazanımla öğrencilere hak ve sorumluluk değerleri kazandırılmaya çalışılmıştır.

Şekil 7. Çevreyi Temiz Tutma ve İzcilik Grubu. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 19

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının “*Bir Bütünün Parçasıyız*” adlı birinci ünitesinde; hak, sorumluluk, etkin vatandaş, olayların çok boyutlu oluşu, roller gibi konu ve kazanımlar verildiğinden somut olan ve somut olmayan kültürel unsurlar fazla yer bulamamıştır.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin 1. kazanımı *“Somut kalıntılarından yola çıkarak kadim uygarlıkların insanlık tarihine katkılarını fark eder.”* kazanımında öğrencilere Anadolu’da ve Mezopotomya’da yaşamış uygarlıklar hakkında bilgi verilerek o medeniyetlerden kalan somut olan ve somut olmayan kültürel unsurlar kazandırılmaya çalışılmıştır.

Şekil 8. Anadolu Medeniyetler Müzesi. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 33

Öğrenciler sanal veya yerinde müzeleri gezerek somut olan kültürel unsurlardan taşınabilir kültürel miras unsurlarını öğrenip eski uygarlıklara ilgi, alaka duyup farkındalık geliştirmesine imkân tanınmaktadır.

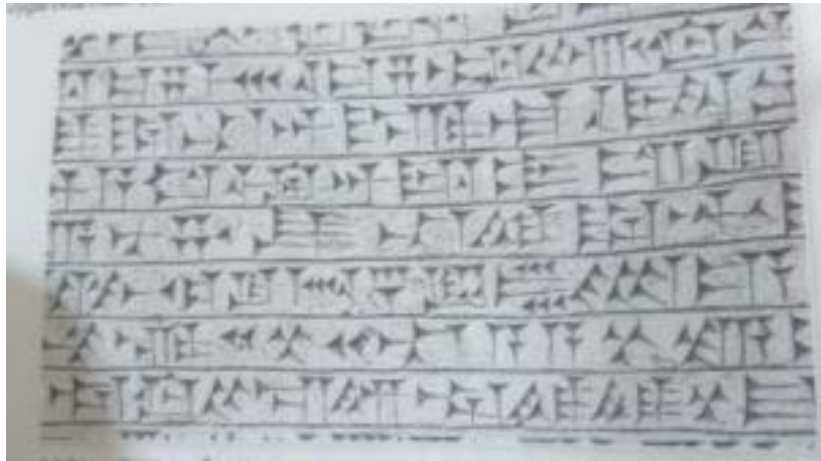
2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında öğrencilere Mezopotamya’da yaşamış uygarlıklardan Sümerler, Babiller, Asurlular hakkında bilgiler verilerek o medeniyetlerden kalan somut olan somut olmayan kültürel unsurlar öğrenciye kazandırılmaya çalışılmıştır.

Şekil 9. Mezopotomya Uygarlıkları (Babil Asma Bahçesi). Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 35

Öğrenciler Mezopotomya uygarlıklarına ait İştar Kapısı ve Babil Asma Bahçesi verilerek somut olan kültürel unsurlardan taşınamaz kültürel miras ögesi tarihi binalar hakkında bilgi vererek eski uygarlıkların estetik yönlerini öğrenmeleri beklenmektedir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında öğrencilere Mezopotomya’da yaşamış uygarlıklardan Sümerler hakkında yazıyı bulmaları, Ziggurat tapınaklarını yapmaları, üst katlarında gözlemevi kurmaları, buna bağılı olarak ay esaslı takvimini hazırlamaları hakkında bilgiler verilerek o medeniyetlerden kalan somut ve somut olmayan kültürel unsurlar öğrenciye kazandırılmaya çalışılmıştır.

Şekil 10. Mezopotomya Uygarlıkları (Sümer Çivi Yazısı). Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 34

Öğrenciler, Mezopotomya uygarlığından Sümerlerin çivi yazısı verilerek somut olmayan kültürel miras ögesini doğrultusunda Sümerler'in tarihi çağları başlattığı bilgisini öğrenmeleri beklenmektedir.

Öğrenciler, Mezopotomya uygarlığından Sümerlere ait Ziggurat tapınağı verilerek somut olan taşınmaz kültürel miras ögesini öğrenerek Sümerler'in tapınak yaptığı, bu tapınağı üç bölüme ayırarak okul, alışveriş pazarı, depo, ibadethane ve astronomide kullandığı bilgilerine yer verilerek konuyu öğrenmeleri düşünülmüştür. Şehirlerin Ziggurat tapınak etrafında kurulduğu Zigguratların piramide benzetilerek üst katlarının rasathane olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilere bu kazanımda günümüzde Ramazan ve Kurban bayramlarının ay esaslı hicri takvime göre hazırlandığı bilgisi verilmektedir.

Şekil 11. Mezopotomya Uygarlıkları (Ziggurat). Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 35

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında Asurlular medeniyetinin somut kültürel unsur olan mimari ve süslemeye önem verdiğini ve Kral II. Sargon'un pişmiş tuğlalardan yapılmış iç ve dış cephesi olan birçok odalı saray yaptırdığından bahsetmektedir. Asurlular medeniyetinin aynı zamanda somut kültürel unsur olan sulama barajları yaptığına, eğitime önem verdiği için ilk kütüphaneyi Asur kralı Asurbanipal'ın kurduğunu, çivi yazısını kullandığını, ticaret sayesinde Anadolu'ya yazıyı tanıştırdığından bahsedilmektedir.

Şekil 12. Asur Kabartması-Irak. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 36

Öğrencilere somut kültürel miras kategorisinden taşınır kültürel miras unsuru olan duvar süslemesi olan kabartmalara yer verilmiştir. Bu görselin altında taşınan somut kültürel unsur olan Sümerce ve Babilce yazılan çivi yazılı tabletler olduğundan bahsedilmiştir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımına dayalı olarak Anadolu Uygarlıkları konusu altında Anadolu'nun dünyanın eski bir yerleşim yeri olduğu, Konya'nın Çumra ilçesi Çatalhöyük'ün eski bir yerleşim yeri olduğu, Şanlıurfa'nın Göbeklitepe'de en eski ibadet merkezi bulunduğu ifade edilmiştir.

Şekil 13. Anadolu Uygarlıkları Haritası. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 37

Şekil 14. Göbeklitepe-Şanlıurfa. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 37

Öğrencilere Anadolu uygarlıkları haritası verilirken Şanlıurfa’da dünyanın ilk büyük ibadet merkezi öğrencilere somut taşınmaz kültürel öge görsel olarak verilmektedir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında konu ilk önce genel hatları ile verilirken Konya’nın Çumra ilçesi Küçükköy’de bulunan yerleşim yerinin günümüzden yaklaşık olarak 9400 yıl önce 8000 kişi ile o dönemde dünyanın en kalabalık yerleşim yeri olduğunu, kerpiç evler yapılarak somut kültürel unsurların oluştuğundan bahsedilmiştir.

Şekil 15. Çatalhöyük-Konya. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 38

Öğrencilere Anadolu uygarlıkları ile genel bilgiler verilirken Konya’nın Çumra ilçesi yakınlarındaki Küçükköy’de bulunan dünyanın ilk büyük kalabalık yerleşim merkezi öğrencilere somut taşınmaz kültürel öge görsel olarak verilmektedir. Yapılan kazının üst kısmının kapatılarak koruma altına alınması öğrencilerde sahip çıkma, koruma farkındalığını geliştirmektedir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında ders kitabında Hititler konusunun içeriğinde somut olan ve somut olmayan kültürel unsurlara yer verilmiştir. Somut olan kültürel unsur olarak Hititlerin başkentinde

tapınaklar yapıldığı şehrin etrafının surlarla çevrildiği, giriş kapısının Aslanlı kapı olduğu ve tarihte ilk yazılı antlaşma olan Kadeş Antlaşması ifade edilmiştir. Hititler konusu, Aslanlı Kapı ve Kadeş Antlaşması'nın tablet fotoğrafı ile desteklenmektedir.

Şekil 16. Hattuşaş Aslanlı Kapı-Çorum. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 39
Öğrencilerin kafasında somut kültürel miras kategorisinde yer alan taşınmaz kültürel unsur olan bir anıt görsel olarak öğrencilere sunulmuştur.

Şekil 17. Kadeş Antlaşması Tableti (İstanbul Arkeoloji Müzesi). Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 38

Öğrencilerin somut kültürel miras kategorisinde taşınır kültürel miras unsurlarından bir tablet görsel olarak öğrencilere verilmektedir. Kadeş Antlaşması'nda yer alan metinden bir kısım öğrencilere görsel olarak sunulmuştur.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında yer alan Frigler konusunda öğrencilere somut olan ve somut olmayan kültürel unsurlar olarak; dokumacılık, mobilyacılık, maden işçiliği, Fibula çatal iğnesi, evlerin tabanlarının renkli taşlarla süslendiğinden, kilimlerinden ve tümölös mezarlarından bahsetmektedir.

Şekil 18. Fibula (Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Ankara). Kaynak: 5. sınıf Sosyal Bilgiler s. 38

Şekil 19. Kral Midas Tümölösü-Polatlı-Ankara. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 39

Frigler konusu ders kitabında öğrencilere verilirken somut kültürel unsurların öğrenimi desteklenmektedir.

Şekil 20. Kral Midas Anıtı (Yazılıkaya-Eskişehir). Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 39

Öğrencilerin öğrenmelerinin kolaylaşması için Frigler konusu somut kültürel miras kategorisinden taşınmaz kültürel unsurlardan anıtlar kısmına giren kral Midas anıtı ile desteklenmektedir.

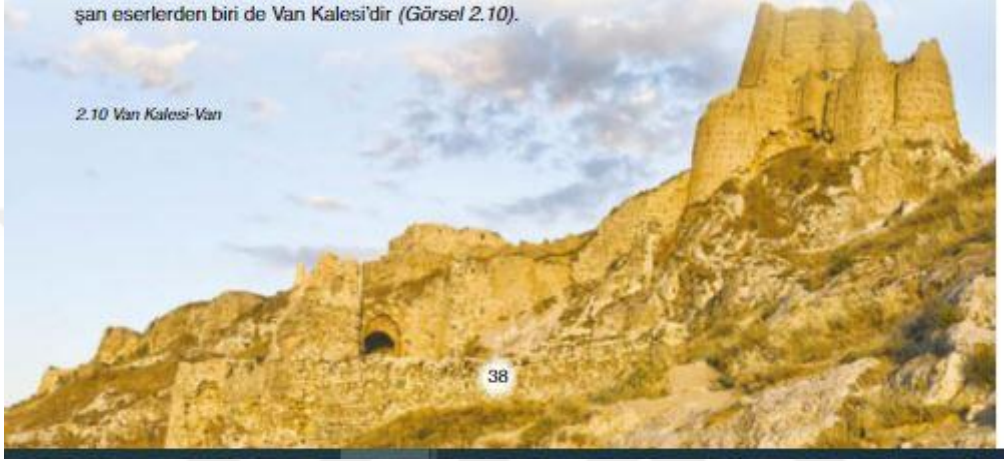
2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında İyonlar konusunda; İyonların şehir devletleri şeklinde yaşamasından, ticaretin gelişmesinden, özgür düşüncenin olması dolayısıyla kültürel bir zenginliğe ulaştığından bahsetmektedir. İyonlardan günümüze somut kültürel miras unsuru olarak Artemis Tapınağı ve Efes Antik Kenti'nin ulaştığı bilgisi verilmiştir.

Şekil 21. Efes Antik Kenti-İzmir. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 40

Ders kitabında İyonlar konusunda taşınmaz somut kültürel miras unsuru olarak verilen Efes Antik Kenti ile desteklenerek öğrencinin konuyu öğrenmesi kolaylaştırılmaktadır.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında Urartular konusu verilirken Urartuların mimari alanda ileri olduklarını, taş işlemeciliğinde ilerlediklerini, kaya mezarlarını yapıp ölülerini günlük yaşamlarını sürdükleri eşyalarla gömdüklerinden bahsetmektedir.

Şekil 22. Van Kalesi-Van. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 40

Öğrencilere Urartuların taş işlemeciliğinde ilerlediklerini Van Kalesi'nin görseli verilerek konu taşınmaz somut kültürel miras unsuruyla öğrencilerin bilgisi desteklenmektedir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında Lidyalılar medeniyeti verilirken Lidyalıların parayı icat etmesi ve kral yolunu yapmalarına yer verilmiştir.

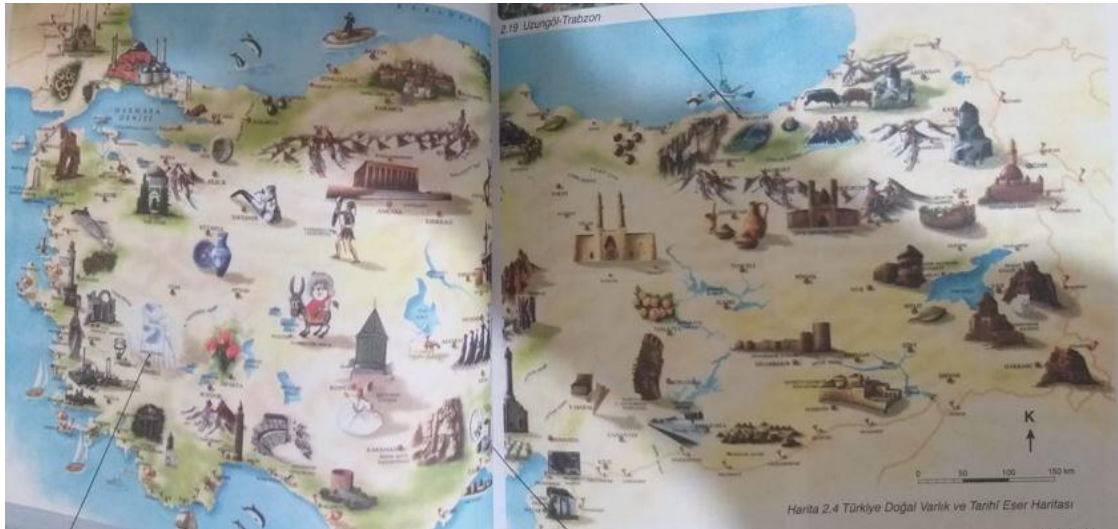
Şekil 23. Lidya Parası (Anadolu Medniyetleri Müzesi-Ankara) ve Lidya takıları (Uşak Aerkoloji Müzesi). Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 41

Şekil 24. Kral Yolu Haritası (MÖ 6. yy). Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 41

Öğrencilere Lidyalılar Medeniyeti ile ilgili verilen bilgiler somut taşınabilir kültürel miras ögesi sikke ve paralar ile takı ve süs eşyalarıyla somut olmayan kültürel miras ögesiyle görseller verilerek öğrencide öğrenmelerin kolaylaştırılması sağlanmıştır.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin 2. kazanımı “Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.” kazanımında Türkiye’deki bazı somut kültürel miras kategorisinde yer alan taşınır-taşınmaz öğeler ve somut olmayan kültürel miras öğeleri harita ile verilmiştir.

Şekil 25. Türkiye Doğal Varlık ve Tarihi Eser Haritası. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında ülkemizin doğal güzelliklerinden olan taşınmaz kültürel miras kategorisinde yer alan doğal oluşumlar sınıfına giren Peribacalarından bahsedilerek görselle öğrenci öğrenmesi zenginleştirilmiştir.

Şekil 26. Peribacaları-Nevşehir. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 43

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında Türkiye'nin doğal güzelliklerinden olan taşınmaz kültürel miras kategorisinde yer alan doğal oluşumlar sınıfına giren Trabzon'da yer alan Uzungöl'den bahsedilerek görsellerle öğrenciye verilmiştir.

Şekil 27. Uzungöl-Trabzon. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s.43

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında; Türkiye'nin doğal güzelliklerinden olan taşınmaz kültürel unsurlardan doğal ve kültürel manzaralara örnek somut kültürel miras kategorisinde yer alan Denizli ilinin Pamukkale ilçesinde yer alan Pamukkale Travertenleri ile Nevşehir ilinde bulunan Göreme Tarihi ve Milli Parkı hakkında öğrencilere bilgi verilmektedir. Öğrencilere Göreme Tarihi ve Milli Parkı'nın oluşum şeklinin ve UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almasından ve tarihi bir yerleşim yeri olduğuna dair bilgi verilmektedir. Verilen bilgiler harita üzerinde görsellerle zenginleştirilmiştir.

Şekil 28. Pamukkale Travertenleri-Denizli ve Peribacaları-Nevşehir. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 42-43

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında Türkiye'de yer alan tarihi mekânlardan bahsedilmektedir. Anadolu topraklarında birçok uygarlığın yaşamasından bahsederek tarihi ve kültürel miras zenginliğine dikkat çekilmektedir. Örnek olarak İzmir'in Selçuk ilçesinde yer alan UNESCO Kültürel Miras Listesi'nde bulunan antik şehir merkezinde Celsus Kütüphanesi, Çorum İşi Boğazkale İlçesi'nde yer alan Hattuşaş'dan bahsederek görsellerle zenginleştirilmiştir. Somut Kültürel Miras kategorisinde taşınmaz kültürel miras unsurlarından tarihi mekânlardan bahsedilmektedir.

Şekil 29. Celsus Kütüphanesi-İzmir ve Hattuşaş-Çorum. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında Türkiye’de bulunan tarihi eserlerden bahsedilmektedir. Tarihi eserin tanımını verip, günümüze ulaşan cami, köprü, han, kilise gibi yapıların tarihi eser olduğundan bahsedilmektedir. Ülkemizin tarihi eser bakımından bir açık müze olduğu ifade edilmiş ve bu duruma örnek olarak Çanakkale Şehitleri Abidesi, Selimiye Camii, Balıklı Göl, Sümela Manastırı ve Nemrut Harebeleri’nin bilgi ve görseller verilmiştir.

Şekil 30. Çanakkale Şehitleri Abidesi-Çanakkale ve Selimiye Camii-Edirne. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 44-45

Şekil 31. Balıklı Göl-Şanlıurfa ve Sümela Manastırı-Trabzon

Şekil 32. Sümela Manastırı-Trabzon. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 45

Öğrencilere görsellerle ilgili öğrencilere bilgiler verilmiştir. Somut taşınmaz kültürel mirasın Türkiye için çok değerli olmasının yanında birçok yerli ve yabancı turiste ev sahipliği yapması ile birlikte ekonomik olarak getiri sağladığı anlatılmaktadır. Görsel 3.1.27 de yer alan Balıklı Göl'ün kutsal bir özelliği olması öğrencilere bilgi olarak sunulmaktadır.

Şekil 33. Nemrut Harabeleri-Adıyaman. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 45

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin aynı kazanımında Türkiye’de bulunan tarihi nesnelerden örnekler verilmektedir. Tarihi nesnenin tanımı yapılarak kap kacak, vazo, takı, kılıç ve tarım aletlerinin tarihi nesne olarak adlandırıldığı anlatılmaktadır.

Şekil 34. Kaşıkçı Elması-Topkapı ve Hitit Güneş Kursu-Ankara. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 46

Öğrencilere somut taşınır kültürel miras olan tarihi nesne bilgisi verilirken görsellerde yer alan tarihi nesne hakkındaki bilgiler, Sosyal Bilgiler kitabında desteklenmiştir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin 3. kazanımı “Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler” şeklindedir. Bu kazanımda öncelikle kültürün tanımı yapılmaktadır. Anadolu’nun binlerce yıllık bir geçmişe sahip olması ve farklı coğrafi özellikler barındırması, bazı farklılıkların yaşanmasına neden olmuştur. Anadolu’nun yemekler, kıyafetler, türküler, oyunlar, müzik aletleri, el sanatları halk oyunları bakımından farklılıklar ve benzerlikleriyle kültürel mozaik oluşmasından bahsedilmektedir. Zengin kültürümüzün bir parçası olan geleneksel yemekler, iklim ve coğrafi özelliklerden etkilenerek ülke genelinde farklılıklar göstermekte ve bu durum kültürel zenginliğimizi artırmaktadır. Karadeniz kıyılarında öne çıkan yemeklerin balıkla ilintili olduğu, Akdeniz, Ege ve Marmara kıyı kesiminde zeytinyağlı sebze yemeklerinin ön plana çıktığından bahsedilmektedir. Buğdayın en çok İç Anadolu ve ülkemizin iç kısımlarında yetiştiği için unlu mamullere dayalı gözleme, mantı, bazlama, yufka gibi ürünlerin bu bölgelerde daha çok tüketildiğinin bilgisi verilmiştir. Ülkemizde farklı bölge ve yerlerden somut kültürel miras unsurlarına yer verilerek öğrencilerin dikkati görselle çekilmeye çalışılmıştır. Konu hakkında bilgi verilirken öğrencilerde öğrenmesi gereken somut olmayan kültürel unsurların ülkemizde hangi şehirlerde yapıldığının, hangi şehirlerin kültürü olduğunun detayına kadar bilgilendirilmektedir.

Şekil 35. Geleneksel Yemekler. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 47

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitesinde yer alan aynı kazanım kapsamında; somut olmayan kültürel unsurlar arasında bulunan dans, oyun ve folklor örneklerine yer verilmiştir. Karadeniz Bölgesi'nde Trabzon, Artvin ve Rize illerinde yaşayan insanların hareketli yaşam tarzlarının bu oyunları etkilediği, horonun da bu nedenle hareketli bir oyun olduğu ve yerel kıyafetlerin giyildiği belirtilmiştir. Daha çok Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş ve Diyarbakır'a özgü bir halk oyunu olan halayda, kadın ve erkeklerin farklı giysiler giydiği bilgisi verilmiştir.

Şekil 36. Horon ve Halay. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 48

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitesinde yer alan aynı kazanım kapsamında; somut olmayan kültürel unsurların içinde yer alan dans, oyun ve folklor olarak Ege kıyılarında halkımızın oynadığı oyuna zeybek adı verildiği, oyunun şekilsel olarak nasıl oynandığının, oyun içeriğinde yer alan hareketlerin ve giyimi kuşamı hakkında genel bilgiler öğrencilere görselle zenginleştirilerek verilmektedir.

Şekil 37. Zeybek. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s.48

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitesinde yer alan aynı kazanım kapsamında; somut olmayan kültürel unsurların içinde yer alan el sanatlarımızın kültürel bir zenginliğe sahip olduğunu, bölgeler arasında farklılıklar göstermesinde doğal kaynakların ve ihtiyaçların neden oluşunun bilgisi verilmektedir. Gümüşün işlenerek kolye, bilezik, küpe, anahtarlık gibi malzemeler üretilmesine telkâri sanatı adı verildiğini ve Mardin yöresinde yapıldığından bahsedilmiştir. Killerin pişirilerek hassa bir ustalık marifetiyle boyanmasına çinicilik sanatı adı verilmesi, İznik şehrinde yapılarak hangi alanlarda kullanıldığından bahsedilmektedir.

Şekil 38. Telkâri İşçiliği ve Çinicilik. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 49

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitesinde yer alan aynı kazanım kapsamında; somut olmayan kültürel unsurların içinde yer alan el sanatlarından dokumacılığın Türk Milleti'nin en eski sanat faaliyetlerinden olması, zaman içerisinde değişime ve yeniliklere uğrayarak hala günümüzde devam etmesinden bahsedilmiştir. Kültürel zenginliklerimiz konusunda Türklere ait tespit edilebilen en eski halının Pazırık Halısı olduğu bilgisi verilmektedir.

Şekil 39. Pazırık Halısı-Rusya ve Halı Dokuma. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 49

Öğrencilere ders kitabında konu verilirken somut olan kültürel miras kategorisinde yer alan el sanatları, takı ve süs eşyalarına yer verilmiştir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitesinde, aynı kazanım kapsamında yer alan ve sayfa 50’de işlenen somut olmayan kültürel miras unsurlarından biri olarak dini bayramlara değinilmiştir. Bu bölümde; küskünlerin barışması, o güne özel temiz ve güzel kıyafetlerin giyilmesi, gelen misafirlere yemek ikram edilmesi ve çocukların büyüklerin elini öpmesi gibi geleneklerin, milletçe sevgi, saygı, birlik, beraberlik ve dayanışmayı artırdığı ifade edilmiştir. Anlatılan konu, aynı sayfada görsellerle de desteklenerek zenginleştirilmiştir.

Şekil 40. Büyüklerin Bayramını Kutlayan Çocuk. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 50

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitesinde, aynı kazanım kapsamında; sayfa 50’de somut olmayan kültürel miras kategorisine giren millî bayramlardan 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü, 30 Ağustos Zafer Bayramı ile 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’na yer verildiği belirtilmektedir. Aynı sayfada, mevsimlik bayramlar kapsamında 21 Mart’ta kutlanan Nevruz Bayramı ile 6 Mayıs Hıdırellez Bayramı’nın kutlamalarına da değinilmektedir. Ayrıca, düğünlerde farklı uygulamalar görülse de misafirlere ikramlarda bulunulduğu, çeşitli oyunların oynandığı ve çeşitli eğlencelerin düzenlendiği ifade edilmiştir. Sayfa 50’de yer alan bu somut olmayan kültürel miras unsurları, görsellerle desteklenerek öğrencilere sunulmuştur.

Şekil 41. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı Töreni, Kına Gecesi.

Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 50

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitesinin 4. kazanımı, *“Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder”* şeklindedir. Bu kapsamda, somut olmayan kültürel unsurlar arasında yer alan geleneklerimizden; birlik ve beraberliği artıran uygulamalara yer verilmiştir. Zamanın getirdiği şartlar doğrultusunda Türkiye’de taziye evlerinin ve çadırlarının kurulması, askere uğurlama törenleri gibi ortak duygu ve hüzünlerin yaşandığı örnekler üzerinden açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca, toplumun ortak yaşanmışlıklarını ve duygularını yansıtan önemli bir kültürel değer olan Neşet Ertaş’tan da bahsedilmiştir. Sayfa 52’de, bu içerikler görsellerle desteklenerek öğrencilere sunulmuştur.

Şekil 42. Asker Uğurlama ve Halk Ozanı Neşet Ertaş. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s.

52

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitesinin aynı kazanımında, somut olmayan kültürel unsurlar arasında yer alan kültürel alanlar, şiir, sözlü ürünler ve edebiyata da yer verilmiştir. Bu kapsamda, Yemen Türküsü ve Çanakkale Türküsü araştırılarak, bu eserlerin birlik ve beraberliği nasıl artırdığı üzerinde durulmuştur. Kitabın 53. sayfasında bu konulara yer verilmiş; ayrıca Çanakkale Şehitleri Abidesi’nin görseli de içeriği desteklemek amacıyla kullanılmıştır.

Şekil 43. Çanakkale Şehitler Abidesi Rölyef-Çanakkale. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s.

53

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin 5. kazanımı “*Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir*” şeklindedir. Bu kazanımında somut olmayan kültürel unsurlardan tiyatro, sözlü ürünlerden olan Gölge Oyunları’ndan Karagöz ve Hacivat geleneğinden bahsederken oyunun özellikleri, oynanış şekli, sahne ve dekor hakkında bilgi verilerek görsellerle örneklendirilmiştir. Sayfa 54’te, somut olmayan kültürel mirasımız olan geleneklerimizden bahsedilirken, kutlamalar sırasında yer alan yemek kültürümüze de değinilmiştir. Bu bağlamda, tarihî Türk mutfağındaki küdenke aşısı, sünnet aşısı, ad aşısı, togum aşısı, koldaş aşısı ve yağ aşısı gibi yemek isimlerine yer verilmiştir. Bu yemekler, Yusuf Has Hâcîp’in “Kutadgu Bilig” adlı eserinden örneklerle desteklenerek öğrencilere sunulmuştur.

Şekil 44. Karagöz ve Hacivat. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 54

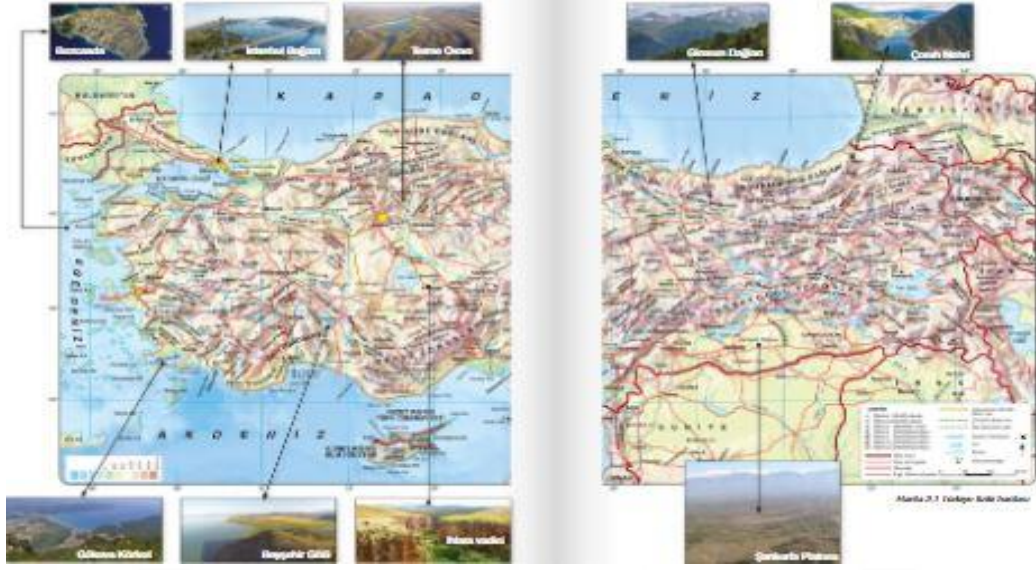
2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitesinin aynı kazanımında, somut olmayan kültürel unsurlar arasında yer alan törelerden misafirperverlik konusuna da değinilmiştir. Misafiri en iyi şekilde ağırlama geleneği çerçevesinde, geçmişte bakır tencere ve tabakların kullanıldığı, günümüzde ise bunların yerini porselen tabakların aldığı ifade edilmiştir. Ayrıca, eski zamanlarda misafirlere geleneksel tatlardan lokum ve Türk kahvesi ikram edilirken, günümüzde bu ikramların çikolata ve şeker eşliğinde sunulmasıyla gelenek ve göreneklerde yaşanan değişim ele alınmıştır.

Şekil 45. Eski Bir Sofra Sunumu ve Baklava. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 55

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının “Geçmiş Yolculuk” adlı ikinci ünitesinde; Türkiye’nin güzellikleri, Anadolu’da yer alan uygarlıklar tanıtılmıştır. Zengin kültürümüz, ortak değerlerimiz, geçmişten günümüze kültürümüz konuları ünitenin içeriğini oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler ders kitabının somut olan ve somut olmayan kültürel unsurların en fazla yer aldığı ünedir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin 1. kazanımı *“Haritalar üzerinde yaşadığı bölgenin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar”* şeklindedir. Bu ünite Türkiye’nin yeryüzü şekilleri anlatılmıştır. Ünitenin bu kazanımında; somut kültürel miras kategorisinden taşınmaz kültürel miras içinde yer alan doğal ve kültürel manzaralardan olan Borçka Karagöl (Artvin), Perşembe Platosu (Ordu), Ayder vadisi (Rize), Ağrı Dağı (Ağrı), Körfez (Antalya), İstanbul Boğazı (İstanbul), Beyşehir Gölü (Konya), İhlara Vadisi (Aksaray) hem bilgi olarak hem de harita ve görsellerle verilmiştir.

Şekil 46. Ülkemizin Doğal Güzellikleri. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 62-63

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin aynı kazanımı verilirken karasal iklimin konut yapımına etkisinden bahsedilmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, somut kültürel mirasımız arasında yer alan kerpiç ev mimarisi, Karadeniz Bölgesi'nde ise ahşap ev yapımının kullanımı anlatılmıştır.

Şekil 47. Kerpiç Evler-Şanlıurfa ve Ahşap Evler-Rize. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 67-70

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin 4. kazanımı “Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar” şeklindedir. Bu kazanımda doğal afetlerden deprem konusundan bahsedilirken somut olmayan kültürel mirasın içinde yer alan sosyal uygulamalardan depremzedelere millet ve devletçe yapılan yardımlaşmadan bahsedilmektedir. Konunun anlatımı görsellerle Sosyal Bilgiler kitabında desteklenmiştir.

Şekil 48. Depremde Arama Kurtarma Çalışmaları. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 83

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin 5. kazanımı “Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar” şeklindedir. Bu kazanımda 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında doğal afetlerin insanlarda meydana getirdiği üzüntüler, korkular verilirken Âşık Veysel’in “Kızılırmak Seni Seni” şiiri, somut olmayan kültürel öğelerden edebiyat olarak verilmiştir. Şiir verilirken Âşık Veysel’in fotoğrafı ile desteklenmiştir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının “İnsan ve Çevre” üçüncü ünitesinde; haritalar ne diyor, iklimin yaşamımıza etkisi, nüfus ve yerleşme, neden oldu, doğa kaynaklı afetler ve etkileri konuları daha çok coğrafya konularıyla alakalı işlenmiş ve kültürel miras unsurlarına fazlaca yer verilmemiştir.

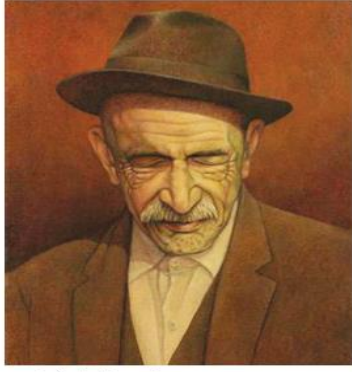

Kızılırmak Seni Seni

Bahar gelir gudurursun
Kızılırmak seni seni
Ne uyursun ne durursun
Kızılırmak seni seni

Gelin yedin, kızlar yedin
Nice ela gözler yedin
Seksen doksan yüzler yedin
Kızılırmak seni seni

Genç de yersin, koca yersin
Gündüz yersin, gece yersin
Hâkim benden sormaz dersin
Kızılırmak seni seni
(...)

3.54 Âşık Veysel

Âşık Veysel ŞATIROĞLU, *Dostlar Beni Hatırlasın*, s.65. (Kısaltılmıştır.)

Şekil 49. Âşık Veysel ve Şiiri. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 83

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. ünitenin 4. kazanımı “*Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler*” şeklindedir. Bu kazanım ders kitabında verilirken somut olmayan kültürel öğelerden geleneksel uygulamalar, yöntem bilgisi, kültürel alanlardan olan Dünya’da ve Türk Milleti’nin yetiştirdiği bilim adamlarından Nobel ödüllü Prof. Dr. Aziz Sancar, El Cezeri, Leonardo da Vinci, Gazi Yaşargil ve Marie Curie yaptığı çalışmalar ve eserleri verilmiştir. Bilgiler görseller verilerek öğrencilerde somut olmayan kültürel miras ögesi somutlaştırılmıştır.

Şekil 50. El-Cezeri ve Marie Curie. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 102-103

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının “*Yaşamımızda Bilim ve Teknoloji*” adlı dördüncü ünitesinde; teknolojinin toplum üzerinde etkisi, cibimizdeki kütüphane, önce güvenlik, bilim insanları ve ortak özellikleri, araştırmacı çocuklar gibi konulara yer verilmiştir. Üniteye güncel konular yer aldığından ünitenin son kazanımında kültürel miras unsurlarına yer verilmiştir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 5. ünitenin 1. kazanımı “*Yaşadığı bölgenin ekonomik faaliyetlerini belirler.*” şeklindedir. Bu kazanım işlenirken, Nevşehir’in tarihî zenginlikleri ve doğal varlıkları bakımından birçok somut kültürel öğeye sahip olduğu belirtilmiştir. Kentin, hem tarihî yapılar hem de doğal oluşumlar açısından oldukça zengin olduğu vurgulanmıştır. Verilen bilgi Nevşehir’den bir görselle desteklenmiştir.

Şekil 51. Nevşehir. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 114

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 5. ünitenin 2. kazanımı “Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.” olarak belirlenmiştir. Bu kazanım verilirken somut olmayan kültürel miras öğelerinden gelenekselleşen performanslar, kültürel alanlardan olan uluslararası ve ulusal sportif faaliyetler verilmiştir. Bu faaliyetler kapsamında, 2011 yılında Erzurum’da düzenlenen Dünya Üniversiteler Kış Oyunları ile 2017 Avrupa Gençlik Olimpik Kış Festivali sayesinde gelen turistlerle birlikte, Türkiye’nin uluslararası alanda tanınırlığının arttığı, Türkiye’de spora olan ilginin yükseldiği ve döviz girdisi sağlandığı tespit edilmiştir. Konu, görsellerle desteklenerek öğrencilere sunulmuştur.

Şekil 52. Üniversite Yarışmalarına Katılan Yarışmacılar ve İzleyen Gazeteciler. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 122

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 5. ünitenin 4. kazanımı “İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir” şeklindedir. Bu kazanım verilirken somut olmayan kültürel miras öğelerinden yöntem bilgisi alanında yer alan unsur olarak Zihni Derin’in çay bitkisini Batum’dan Rize’ye getirdiğinden bahsedilmiştir. Zihni Derin’in yaptığı çalışmalar ve yöre halkının destekleri ders kitabında görsellerle verilmiştir.

Şekil 53. Zihni Derin’in Çalışmalarına Destek Veren Yöre Halkı. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 128

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının “*Ekonomi ve İnsan Yaşamı*” adlı beşinci ünitesinde; yaşadığımız yer ve çevremizdeki ekonomik faaliyetler, çevremizdeki meslekler, ekonomik faaliyetler ve sosyal haklar, üretimin serüveni ve tüketim, yeni fikirler geliştiriyoruz, bilinçli tüketici konuları yer almaktadır. Kitabın konu bakımından ağırlığı olan ünitesidir. Üniteye üç tane kazanım ve konuda somut olan ve somut olmayan kültürel miras öğelerine yer verilmiştir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 6. ünitenin 4. kazanımı “*Bayrak ve İstiklâl Marşı gibi millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerine değer verir*” olarak belirlenmiştir. Bu kazanımın ders kitabında anlatımında öncelikle sembollerin tanımı yapıp genel bilgiler verildikten sonra manevi olarak anlamları olan sembollerden bahsedilmiştir. Somut olmayan kültürel öğelerden dinsel ve kültürel değeri olan bayrağımızdan, İstiklâl Marşı’ndan ve somut olmayan kültürel miras öğesinden “Bayrak” şiiri verilmiştir. Konunun anlatımı görsellerle desteklenmiştir.

Şekil 54. Şerife Bacı Anıtı-Kastomonu. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s.155

Şekil 55. Türk Bayrağını Taşıyan Gelecek Nesiller. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 155

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının “*Etkin ve Sorumluyum*” adlı altıncı ünitesinde; topluma hizmet edenler, yaşadığımız yerde yönetim, temel haklarımız, bizi biz yapan semboller yer almaktadır. Bizi biz yapan semboller konusu somut olmayan kültürel miras öğeleri barındırmaktadır.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 7. ünitenin 1. kazanımı “*Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde yaşadığı ilin yerini ve önemini araştırır.*” olarak belirlenmiştir. Bu kazanım, ders kitabında ele alınırken Anadolu’nun tarihi ve kültürel bakımdan zengin bir bölge olduğu vurgulanmıştır. Özellikle Nevşehir, Hatay, Mardin ve Şanlıurfa gibi şehirlerin, küçük olmalarına rağmen yatırım yapılarak misafir ağırlanacak turizm şehirlerine dönüştüğü belirtilmiştir. Bu şehirlerin somut kültürel miras açısından tarihi binalara ve merkezlere sahip olduğu; somut olmayan kültürel miras açısından ise gelenek ve görenekler bakımından zenginlik taşıdığı ifade edilmiştir. Sosyal Bilgiler kitabında konu, görsellerle desteklenerek zenginleştirilmiştir.

Şekil 56. Kültürel Zenginlik Unsurlarımızdan Türk Kahvesi. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 164

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 7. ünitenin 3. kazanımı “*Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.*” şeklindedir. Bu kazanım kitapta verilirken turizmin farklı kültürlerin birbirlerini tanımasını sağladığını, kültürel ilişkileri artırdığından bahsedilmiştir. Türkiye’nin tarihi, doğal ve kültürel çeşitlilik bakımından zengin olduğunun anlatımından sonra Türkiye’de en çok İstanbul’a farklı ülkelerden turist gelmesinden bahsedilmiştir. Konunun anlatımında Efes Antik Kenti, İstanbul, Ayasofya, Kapadokya, Çifte Minareli Medrese (Erzurum), Side Antik Kenti (Antalya), Mardin’den fotoğrafa yer verilerek Somut kültürel miras öğelerine yer verilmiştir.

Şekil 57. Mardin’den Bir Görünüm. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 168

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 7. ünitenin 4. kazanımı “*Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.*” olarak belirlenmiştir. Bu kazanım verilirken öncelikle mirasın tanımı yapıp örnekler verilmiştir. İnsanlığın geçmişten geleceğe aktardığı maddi ve manevi mirasın tüm insanlığa ait olmasından bahsedilmiştir. Konuyla alakalı Hipokrat, Ali Kuşçu, Galile, Canan Dağdeviren gibi bilim insanlara ait bilgiler verilmiş ve bilim insanlarının görsellerinden örnekler sunulmuştur. Ortak miras konusuna değinilerek taşınabilir, taşınamaz eserlerden bahsedilerek Çin Seddi örnek olarak verilmiştir. Çin Seddi hakkında genel bilgiler verilip 1987 yılında Dünya Miras Listesi’ne alındığı bahsedilip konu görsellerle desteklenmiştir.

Şekil 58. Çin Seddi. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 173

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında konunun anlatımında taşınmaz somut kültürel miras olan Ortak Miras Listesi'ne giren Mimarî eser olarak Mostar Köprüsü (Bosna Hersek), Persepolis (İran), Hawaii Yanardağlar Milli Parkı (ABD), Büyük Set Resifi (Avustralya) görsellerle öğrencilere sunulmuştur.

Şekil 59. Persepolis-İran. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 174

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının 7. ünitenin aynı kazanımı verilirken edebiyatın tanımından hareketle ortak somut olmayan kültürel öğelere yer verilmiştir. İnsanlığın ortak kültürel mirası olan örnekler olarak; Dede Korkut Hikâyeleri, Don Kişot romanı, Safahat somut olmayan kültürel miras olarak edebiyat kategorisinde verilmiştir. Konu görsellerle desteklenmiştir.

Şekil 60. Dede Korkut Hikâyeleri, Don Kişot, Safahat. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s.

176

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 7. ünitenin 4. kazanımında konunun anlatımında sanatın tanımı verilerek taşınır kültürel miras öğelerinden Kaplumbağa Terbiyecisi, Mono Lisa, Beethoven örnek olarak verilmiştir.

Şekil 61. Kaplumbağa Terbiyecisi, Mono Lisa, Beethoven. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal

Bilgiler s. 176

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında 7. ünitenin 4. Kazanımıyla ilgili konunun anlatımında ortak mirasın tanımı yapılmış; bunun insanlığın ortak birikimi olduğu ve tek bir millete ait olmadığı için UNESCO tarafından koruma altına alındığı belirtilmiştir. 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Türkiye’de Dünya Miras Listesi’nde yer alan doğal ve kültürel varlıklara yer verilip bu varlıkların görselleri verilmiştir. Kültürel Miras

Listesi’nde yer alan Safranbolu Evleri (Karabük), Truva Antik Kenti (Çanakkale), Cumalıkızık Köyü (Bursa), Divriği Ulucami ve Darüşşifa (Sivas) görselleriyle beraber verilmiştir.

Şekil 62. Safranbolu Evleri- Karabük. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 177

Şekil 63. Divriği Ulucami ve Darüşşifa-Sivas. Kaynak: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler s. 179

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitabının “*Bu Dünya Hepimizin*” adlı yedinci ünitesinde; ekonomiye katkımız, iletişim ve ulaşımın ticarete etkisi, barışa giden yolculuk, geçmişten geleceğe armağan ortak miras konularına yer verilmiştir. İkinci üniteden sonra en fazla kültürel miras öğelerinin yer aldığı ünite olarak dikkati çekmektedir. Bu üniteye özellikle evrensel ortak miras öğelerine yer verilmiştir.

3.2. 2024-2025 Eğitim-öğretim Yılında Kullanılan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurları Açısından Kitapların İncelenmesi

Millî Eğitim Bakanlığı, 2024-2025 eğitim-öğretim yılı itibariyle ilkökul 1. sınıflar, ortaokul 5. sınıflar ve ortaöğretim 9. sınıflardan başlayarak kademeli şekilde Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline geçmiştir. Bu modelle amaçlanan; bireylerin karşılaştıkları sorunların üstesinden gelebilen, geçmişte edindiği bilgi birikimini kullanarak gelecekteki hayat koşullarına hazırlanabilen ve öğrenme çıktılarının farkında olan, öğrenmeyi öğrenen bireyler yetiştirmektir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde bilgi yığınlarını ezberleyen bireyler yerine; sosyal, kültürel ve duyuşsal yönleri gelişmiş, öğrenebilen, öğretebilen, değişebilen ve kendini yenileyebilen bireyler yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Böylece daha bütüncül bir eğitim anlayışı benimsenmektedir. Modelin içerik kısmında da bazı kavramsal değişikliklere gidilmiş; örneğin, “ünite” kavramı yerine “öğrenme çıktısı”, “hazırbulunuşluk” kavramı yerine ise “ön öğrenme” gibi ifadeler kullanılmaya başlanmıştır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında Ol ve diğerleri (2024) tarafından hazırlanan ve 2024-2025 eğitim-öğretim yılından itibaren okutulmasına karar verilen 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı 2 adet kitaptan oluşmaktadır. 2 kitapta toplam 6 öğrenme çıktısı yer almaktadır. Birinci kitap “Birlikte Yaşamak”, “Evimiz Dünya” ve “Ortak Mirasımız” olmak üzere üç öğrenme çıktısından oluşmaktadır. Birinci kitabın ilk öğrenme çıktısı 3 kazanımdan, ikinci öğrenme çıktısı 4 kazanımdan, üçüncü öğrenme çıktısı 3 kazanımdan oluşmaktadır. Kitap 152 sayfa olarak hazırlanmıştır.

Ol vd., (2024) tarafından hazırlanan ve 2024-2025 eğitim-öğretim yılında kullanılan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi 1. kitabının kapak tasarımında yer alan üç görselden biri, somut taşınmaz kültürel miras unsurlarından biri olan mimari yapılara örnek teşkil etmektedir.

Şekil 64. 2024-2025 Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Kapak Tasarımı. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. Dış Kapak

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 1. ünitenin 2. kazanımı “*Kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşamaya etkisini yorumlayabilme*” şeklindedir. Bu kazanım öğrencilere verilirken kültürün tanımı verilmiş, kültürün bir milleti diğer milletlerden ayıran önemli özellik olduğuna vurgu yapılmıştır. 2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 1. ünite 2. Kazanımının kültür konusunun sunumunun devamında Türk milletinin kendine has, diğer milletlerden ayrı bir kültürü olup, çevrede farklı kıyafetleri, dilleri, yeme-içme kültürü olan insanlar olduğundan bahsedilmektedir. Konunun sunumu somut olmayan kültürel miras unsurlarından, gelenek görenek, dinsel inanış, sosyal uygulamalar ve sosyal performansların görselleri ile öğrenciye verilmiştir.

Şekil 65. Türk Kültüründen Örnekler. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 20

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 1. ünitenin 2. kazanımı öğrencilere verilirken “Keşfedelim” etkinliğinde Türkiye ile dünya genelinde çocuklarda oynanan ortak oyunlara yer verilmiştir. Bu oyunlar aracılığıyla, öğrencilere bildikleri oyunlar ve farklı kültürlerde benzer oyunların nasıl oynandığı sorularak, üst düzey değerlendirme yapmaları sağlanmıştır. Somut olmayan kültürel miras unsurlarından geleneksel performanslar, kültürel alanlardan bahsedilmiştir.

Türkiye ve dünya genelinde oynanan geleneksel oyunlar:

Üçtaş: Türkmenistan, Hindistan.

Beştaş: Endonezya, Kırgızistan, Kore Cumhuriyeti, Yunanistan.

Dokuztaş/çanak/yedikule: Hindistan, Suriye.

İstop: İtalya, Romanya, Kolombiya.

Körebe: Nijerya, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Almanya, Fransa, İngiltere.

Türk cumhuriyetlerinde aynı isimle oynanan mangala oyunu Afrika’da Gana, Kenya, Nijerya, Fildişi Sahili, Mali; Asya’da Endonezya, Hindistan, Kazakistan, Kırgızistan; Amerika’da ise Karayipler ülkelerinde yaygın olarak oynanmaktadır.

Şekil 66. Ülkemiz ve Dünya Genelinde Oynanan Geleneksel Oyunlar. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 21

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 1. ünitenin aynı kazanımında “Öğrenelim” sunumu yapılırken, 23 Nisan şenlikleri kapsamında yabancı ülkelere gelen çocuk misafirlerin kıyafetleri ve bu kıyafetlerin taşıdığı anlamlar, ülkelerinin mimarisi, yemek kültürü, bayramları, el sanatları, toplumsal yapıları ve dünya çapında tanınan sanatçıları hakkında bilgi vermiştir.

Şekil 67. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 22

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 1. ünitenin aynı kazanımı kitapta sunulurken Efe isimindeki çocuğun Türkiye tanıtımı yaptığı görülmüştür. Tanıtım yaparken “Zeybek” halk oyunundan, cepken kıyafetinden, ebru sanatının nasıl yapıldığından, Ramazan Bayramında iki minare arasında asılan mahya, Kayseri’nin mantısından, kebablardan, baklava, Konya etli ekmeği ile geleneksel evlerdeki cumbadan bahsederek somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarından bahsedilmektedir. Türkiye’de 23 Nisan kutlamalarına misafir olarak Bulgaristan’dan katılan İvanka isimli öğrenci, ülkelerinde kullanılan zurna gibi çeşitli müzik aletlerinden, hayvan derisinden yapılan ve Surva Bayramları’nda erkeklerin giydiği “kukeri” adlı geleneksel giysiden, mart ayında bileklere takılan kırmızı ipten örülmüş “marteniçka” adlı bilekliklerden bahsetmiştir. Ayrıca, bakırın yiyecek kaplarında kullanıldığı, soğuk ve sıcak çorbaların içildiği kültürel geleneklere de değinmiştir. Bu sunumda, somut taşınabilir kültürel miras unsurları ile somut olmayan kültürel miras unsurlarına örnekler verilmiştir.

Şekil 68. Ülkemizin Kültürel Tanıtımını Yapan Efe ve Bulgaristan’ı Tanıtan İvanka.

Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 22

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 1. ünitesindeki aynı kazanım işlenirken, 23 Nisan kutlamaları kapsamında Türkiye’ye Türkmenistan’dan misafir olarak gelen bir öğrenci aracılığıyla farklı kültürel unsurlara yer verilmiştir. Öğrenci sunumunda; koyun postundan yapılan ve “telpek” adı verilen başlıktan, et ve havuç katılarak hazırlanan geleneksel düğün yemeği “plov”dan (Türkmen pilavı), el sanatları kapsamında halı dokumacılığından ve Türkmen sazının müzik aleti olarak kullanımından bahsetmiştir. Bu içerikle birlikte, hem somut kültürel miras unsurları (giysi, yemek, el sanatı ürünleri) hem

de somut olmayan kültürel miras unsurları (müzik, geleneksel yemek kültürü) öğrencilere tanıtılmıştır. 23 Nisan kutlamalarına Rusya’da misafir olarak katılan Olga isimli öğrenci, somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını tanıtırken şu bilgilere yer vermiştir: Kadınların giydiği uzun askılı geleneksel elbisenin adının “safaran”, baş kısmına takılan başlığın ise “kokoshnik” olduğunu belirtmiş; bu kıyafetlerin bazı yönlerden Türk kültürüyle benzerlik taşıdığını ifade etmiştir. Olga ayrıca, baharın gelişini kutlamak amacıyla düzenlenen ve Türk kültüründeki benzerleriyle ortak özellikler taşıyan “Maslenitsa” adlı bayramdan söz etmiştir. Yiyecek kültürü kapsamında ise içinde lahana, soğan ve turşu bulunan “vinegret salatası”ndan bahsetmiş; Çehov ve Tolstoy gibi dünyaca ünlü yazarları ile balalaika ve gusli adlı geleneksel müzik aletlerini tanıtmıştır. Bu etkinlik kapsamında, hem Olga hem de diğer ülkelerden gelen öğrenciler, dünya genelinde ve Türkiye’de içerik bakımından benzerlik gösteren ancak farklı isimlerle anılan somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına değinmiş; ülkelerine özgü kıyafetleri bizzat üzerlerinde tanıtarak, bu unsurların ders kitabında görsel materyallerle desteklenmesine katkı sağlamışlardır

Şekil 69. Türkmenistan’ı Tanıtan Ata İle Rusya’yı Tanıtan Olga İsimli Çocuklar. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 23

Aynı ünite ve kazanım kapsamında, 23 Nisan kutlamalarına katılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nden Atiye isimli öğrenci, ülkesini tanıtırken çeşitli somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına değinmiştir. Sunumunda; hellim peyniri, Lefkara el sanatı nakışları, darbuka, zurna ve ud gibi müzik aletleri, mendille oynanan oyun havası, geleneksel testi oyunu ve çepken adı verilen geleneksel kıyafet hakkında bilgiler vermiştir.

Atiye, bu tanıtımı sırasında kendi ülkesine ait geleneksel kıyafeti giyerek sunumunu görselleştirmiştir. Kazanımın devamında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Anadolu'dan göçler yapıldığı, bu göçlerle birlikte Anadolu kültürünün Kıbrıs'a taşındığı, Kıbrıs'ın da kendi yerel kültürüyle bu unsurları harmanlayarak özgün bir kültürel yapı oluşturduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Ege Bölgesi'ne ait Zeybek oyununun Kıbrıs'ta da oynandığı, zembil adı verilen hasır çantaların kullanıldığı, ebru sanatının sürdürüldüğü ve kök boyalarla yapılan, bele takılan “Tarabulus kuşakları” gibi geleneksel unsurların bulunduğu ifade edilmiştir. Bu anlatımla birlikte, hem somut kültürel miras unsurlarına (kıyafet, yemek, el sanatı ürünleri, müzik aletleri) hem de somut olmayan kültürel miras unsurlarına (gelenek, halk oyunları, el sanatları teknikleri, müzik ve performanslar) yer verilerek, öğrencilerin kültürel çeşitliliği tanımaları ve değerlendirmeleri sağlanmıştır.

Şekil 70. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden Atiye Adlı Öğrenci ve Bele Takılan Kuşak.

Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 23-25

Aynı ünite ve kazanım kapsamında, Türkiye'ye Hollanda'dan Kuşadası'na yerleşen Jan Linkıs tarafından paylaşılan bilgilerde de somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verilmiştir. Jan Linkıs, Kuşadası'ndaki dostluk ilişkilerinden, tarihi yapılarından ve özellikle kabak çiçeği dolmasını sevdiğinden bahsetmiştir. Gana'dan gelen bir tıp öğrencisi olan Yahaya Abdulai ise, Karadeniz türkülerini öğrendiğini ve horon oynamayı sevdiğini ifade ederek somut olmayan kültürel miras kapsamında müzik ve halk oyunlarına değinmiştir. Suriye'deki iç savaş nedeniyle Türkiye'ye yerleşen Fansa ailesi ise, kendi kültürlerine ait geleneksel yemekler olan acuka ve muhammarayı Türk komşularına ikram ettiklerini belirterek somut olmayan kültürel miras unsurlarına katkı sağlamışlardır. Bu örnekler, farklı ülkelerden gelen bireylerin Türkiye'deki yaşamlarına kendi kültürlerini

nasıl taşıdıklarını ve bu kültürel unsurların toplumlar arası etkileşimle nasıl zenginleştiğini göstermektedir. Öğrenciler, bu anlatımlar aracılığıyla kültürel çeşitliliği, göç ve etkileşim bağlamında kültürün aktarımını somut olarak gözleme fırsatı vermiştir.

Şekil 71. Ganalı Doktor Yahaya Abdulai ve Acuka Yemeği. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 27

Aynı ünite ve kazanım kapsamında, dönerin Almanya’da köri soslu sosisi currywurstü (köriwurst) geride bıraktığından, 1960-1965 yıllarında Türkler tarafından getirilerek fast food kategorisinde yer alarak tüketim alışkanlığı oluşturmaktan bahsedilerek somut olmayan kültürel miras öğelerinden kültürel alanlardan geleneksel performanslara yer verilmiştir. Kazanımın devamında ülke dışından Türkiye’ye eğitim ve turizm amaçlı gelen kişilere dil, din ırk ayrımı yapılmaksızın Türk gelenek göreneklerinden olan somut olmayan kültürel miras kapsamında Türk misafirperverliğinden bahsedilmiştir.

Şekil 72. Türkiye’nin Turizm Merkezlerinden Kapadokya. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 29

Aynı ünite ve kazanım kapsamında, Diyanet İşleri Başkanlığınca Almanya’da camilerde aşure dağıtımı konu edilmiştir. Aşurenin nasıl yapıldığı anlatılmış, farklı milletlerden insanların bir araya gelmesi vurgulanmıştır. Aşurenin, birçok farklı malzemenin bir araya gelerek zengin bir tat oluşturması gibi, farklılıkların bir arada uyum içinde yaşamasının önemi üzerinde durulmuştur. Konunun devamında, Türk kültüründe önemli bir yer tutan selamlaşma geleneğine değinilmiş; bu geleneğin, farklı kültürlerdeki fiziksel ve manevi anlamlarıyla karşılaştırılması yapılmıştır. Ayrıca, somut olmayan kültürel miras öğelerinden olan dinsel inanışlar ve geleneksel performanslara da yer verilmiştir.

Şekil 73. Türk Mutfağından Aşure Türk Geleneğinde El Öpme. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 33

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 1. ünitenin 3. kazanımı “*Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme*” şeklindedir. Bu kazanım verilirken Selçuklu ve Osmanlı Devleti’nde yer alan sadaka taşlarından, Millî Mücadele Dönemi’nde ordunun beslenme, giyinme, cephane gibi ihtiyaçlarının yokluk içinde halkın varını yoğunu ortaya koymasından, günümüzde Türk Kızılay’ın “2. El Tekstil” projeleri başlatmasına yer vererek somut olmayan kültürel miras unsurlarından sosyal uygulamalardan bahsedilmiştir. Konu görsellerle zenginleştirilmiştir. Kazanımın sunumunun devamında 6 Şubat 2023’te Türkiye’de yaşanan asrın felaketinde milli birlik ve beraberliği artıran, yaraların sarılmasını sağlayan, halkın tek yürek olmasını sağlayan sosyal sorumluluk projelerinden örnekler verilerek somut olmayan kültürel miras unsurlarından geleneksel performanslara ve sosyal uygulamalara yer verilmiştir.

Şekil 74. Türk Geleneğinde Sadaka Taşı Emirlerin Uygulanması. Kaynak: 2024-2025 Yılı
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 34

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının “*Birlikte Yaşamak*” adlı 1. ünitesinde; gruplar ve rollerimiz, kültürel zenginliklerin birlikte yaşamaya katkısı, yardımlaşma ve dayanışmada beraberiz konuları işlenmiştir. Özellikle kültürel zenginliklerin birlikte yaşamaya katkısı adlı konusu ile Yardımlaşma ve Dayanışmada Beraberiz adlı konuları Türkiye ve Dünya’da somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının örneklerini içermektedir.

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin 1. kazanımı “*Yaşadığı ilin göreceli konum özelliklerini belirleyebilme*” şeklindedir. Bu kazanımın öğrencilere sunumunda, bir baba çocuğuna evlerinin konumunu anlatır. Anlatımı sırasında, evin bulunduğu yerin geçmişteki ve şimdiki hâlini karşılaştırır. Eskiden tarihi bir cami, eski bir taş köprü’nün varlığından, yeni köprü yapılarak eski köprü’nün trafiğe kapatıldığını, doğal unsurlardan bir göl olduğundan bahsetmektedir. Kazanımda doğal varlıklardan göl, orman; beşerî varlıklardan müze, türbe, antik kent, bedesten, kale, cami gibi somut olan kültürel miras unsurlarından doğal ve kültürel manzaralara, taşınmaz unsurlara yer verilmiştir.

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin 3. kazanımı “*Ülkemize komşu devletler hakkında bilgi toplayabilme*” olarak ifade edilmiştir. Bu kazanım verilirken, ülkemize komşu devletler konusuna değinilirken Mehmet Akif Ersoy’un İstiklâl Marşı’nı yazma sürecine yer verilir. Konunun devamında, Mustafa Kemal Atatürk’ün İzmir’e ulaştığında, köşke girerken önüne serilen Yunan bayrağını çiğneyerek geçmesini bekleyen yaşlı bir kadına sert bir şekilde karşılık verdiğinden söz edilir. Atatürk, bağımsızlığın

sembolü olan bayrağa duyduğu saygıyı vurgulayarak, hiçbir milletin bayrağının çiğnenemeyeceğini ifade eder. Bu anlatımla, öğrencilerin bağımsızlık, milli değerler ve kültürel hassasiyetler konusunda farkındalık kazanmaları amaçlanmıştır. Aynı zamanda, somut olmayan kültürel miras unsurlarından olan şiir ve kültürel alanlara da yer verilerek, değer aktarımı yapılmaya çalışılmıştır.

Şekil 75. M. Kemal’in İzmir Ziyareti. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 83

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin 3. kazanımı verilirken öğrenelim etkinliğinde Türkiye’ye komşu ülkelerin bayrakları ve paraları verilerek somut olan kültürel miras unsurlarından taşınır olanlarından sikke ve paralara yer verilmiştir.

Şekil 76. Ülkemizin Komşularının Bayrakları. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s.86

Şekil 77. Ülkemizin Komşularının Para Birimleri. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 87

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 2. ünitenin 3. kazanımının anlatımında konu ile ilgili performans görevi verilmiştir. Performans görevi kapsamında öğrencilere Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti (Azerbaycan) hakkında bilgiler verilirken, ülkeye ait somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına da yer verilmiştir. Bu çerçevede, Azerbaycan’ın para birimi, bayrağı gibi somut unsurlar ile geleneksel dansları gibi somut olmayan kültürel değerler görsellerle desteklenerek öğrencilere sunulmuştur. Konu, “uygulayalım”, “değerlendirelim”, “düşünelim”, “keşfedelim”, “öğrenelim” gibi etkinlik temelli yaklaşımlarla desteklenmiş; bu sayede öğrencilerin hem katılımı artırılmış hem de öğrenmenin kalıcılığı sağlanmıştır. Sunum sürecinde kullanılan performans görevleri ve zenginleştirici etkinlik çeşitliliği, öğrencilerin Nahçıvan ve Azerbaycan’ın kültürel mirasını daha derinlemesine tanımasına olanak tanımıştır.

Şekil 78. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Azerbaycan. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 89

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının “*Evimiz Dünya*” adlı 2. ünitesinde; İlimizin göreceli konumu, doğal ve beşerî çevremizdeki değişim, ilimizde yaşanabilecek afetler ve etkileri, ülkemize komşu devletler konuları işlenmiştir. Doğal ve beşerî çevremizdeki değişim konusunda somut olan kültürel unsur olarak doğal ve beşerî varlıklar ile ülkemize komşu devletler konusunda somut olmayan kültürel miras unsurlarını içermektedir.

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin 1. kazanımı “*Yaşadığı ildeki ortak miras öğelerine ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme*” şeklindedir. Bu kazanım kapsamında, “Düşünelim” etkinliğiyle ortak miras unsurlarına giriş yapılmaktadır. Etkinlikte, dededen kalma bir madalyadan söz edilmektedir. Bu madalyanın Millî Mücadele döneminde kazanıldığı, ardından babaya miras olarak kaldığı belirtilmektedir. Madalya; tarihî değeri, kıymeti ve yüksek manevi anlamı nedeniyle önemli bir kültürel miras örneği olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin somut kültürel miras unsurlarından biri olan taşınır miras kavramını tanımaları amaçlanmaktadır. Etkinlik, öğrencilerin tarih bilinci geliştirmesine ve kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasının önemini kavramalarına katkı sağlamaktadır. Konunun anlatımı görselle desteklenerek somutlaştırılmıştır.

Şekil 79. Dededen Kalma İstiklal Madalyası. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 100

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin aynı kazanımı kapsamında “keşfedelim” etkinliği sunumunda tarihi varlıkların tanımı yapıp; tarihi varlıklar tarihi mekân, tarihi nesne, tarihi eser olarak ayırmıştır. Tarihi mekân olarak savaş alanlarını, ibadethaneleri örnek olarak vermektedir. Tarihi eser olarak da askeri, eğitim ve konaklama amacıyla yapılan yapıları vermektedir. Tarihi nesne olarak da taşınabilen heykel, silah gibi nesneleri saymaktadır. Bu kazanımın keşfedelim etkinliği kapsamında, öğrencilere somut kültürel miras unsurlarına yönelik örnekler ve bilgiler sunulmuştur. Etkinlikte kullanılan içerikler, ders kitabındaki görsellerle zenginleştirilerek öğrencilere görsel destekli ve etkileşimli bir öğrenme ortamı sağlanmıştır.

Şekil 80. Tarihi Mekân Tarihi Eser Kaşıkçı Elması. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 101

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin aynı kazanımı kapsamında “öğrenelim” etkinliğinde UNESCO’nun dünyadaki değişik kültürlerle ait kültürel miras unsurlarını belirleyip dünya toplumunun ortak mirası olarak kabul ettiğinden bahsedilmiştir. Türkiye’nin 1946 yılında UNESCO’ya üye olduğunu belirterek Dünya Kültürel Miras Listesi’nde 972 somut 730 somut olmayan kültürel miras unsuru bulunduğunu vermektedir. Dünya Kültürel Miras Listesi’nde Bosna Hersek’de yer alan Mostar Köprüsü somut kültürel miras ögesi olarak verilmiştir. Somut olmayan kültürel miras ögesi olarak da Azerbaycan’daki pehlevanlık kültürü verilerek pehlevanlık kültürünün içeriğinden bahsedilmiştir. Peru ülkesinin Ceviche (sevice) yemeğinin adı verilip tarifi anlatılmıştır. Verilen örnekler ve içerikler olduğu toplumun kimliğini, kültürel zenginliğini yansıtırken aynı zamanda dünyamız için barışı, güçlü birlikteliği, ortak kimlik duygusunu artırdığı belirtilmiştir. Konu görsellerle sunulmuştur.

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin aynı kazanımı kapsamında “öğrenelim” etkinliği kapsamında, UNESCO’nun dünyadaki farklı kültürlerle ait kültürel miras unsurlarını belirleyip kayıt altına aldığına dair bilgilere yer verilmektedir. Bu çerçevede, Türkiye’den 21 somut ve 30 somut olmayan kültürel miras ögesinin UNESCO tarafından koruma altına alındığı öğrencilere aktarılmaktadır. Etkinlikte, UNESCO'nun kültürel mirasları koruma amacı ve bu mirasların insanlık için taşıdığı ortak değer vurgulanmaya çalışılmaktadır. Öğrencilerin, hem ulusal hem de evrensel düzeyde kültürel mirasın önemini kavramaları ve bu değerleri tanımaları beklenmektedir.

Şekil 81. Mostar Köprüsü, Pehlevanlık, Ceviche Yemeği. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 103

Konu kapsamında Türkiye’de bulunan Nemrut Dağı (Adıyaman), Nevşehir Göreme Milli Parkı ve Kapadokya’nın Kayalık Alanları, misafirliğin sembolü çay kültürü, Denizli’nin Pamukkale, Türkiye’nin en büyük doğal mağarası olarak Karain Mağarası verilerek görsellerle zenginleştirilmiştir.

Şekil 82. Çay Kültürü

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını 3. ünitenin aynı kazanımı kapsamında “öğrenelim” etkinliğinde UNESCO, dünyadaki farklı kültürlerle ait kültürel miras

unsurlarını belirleyip kayıt altına alırken, bu mirasların korunması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılmasını tüm insanlığın ortak sorumluluğu olarak görmektedir. Türkiye de bu sorumluluğun bir parçası olarak, 1983 yılında “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme”yi imzalamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından UNESCO’ya sunulan Türkiye’ye ait kültürel miras öğeleri arasında, somut kültürel miras kapsamında ahşap direkli camiler ve Kırşehir Cacabey Medresesi yer alırken; somut olmayan kültürel miras örneği olarak ise Kuş Dili gösterilmiştir. Bu mirasların korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerektiği etkinlikte özellikle vurgulanmıştır. Ayrıca, Dünya Somut Kültürel Miras Listesi’nde yer alan ve yangın sonucu hasar gören “Notre Dame Katedrali” örneği de ele alınmıştır. Katedralin üç boyutlu dijital kopyası sayesinde aslına uygun şekilde restore edilebildiği bilgisi, ilgili görsellerle birlikte öğrencilere sunulmaktadır. Bu örneklerle birlikte öğrencilerin, kültürel mirasın değeri ve korunmasının önemi konusunda farkındalık kazanmaları amaçlanmaktadır.

Şekil 83. Ahşap Direkli Cami, Kuş Dili. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s.106

UNESCO’nun etkin bir şekilde dünyadaki farklı kültürlerle ait kültürel miras unsurlarını belirleyip sunduğunu izah eden bu konuda, öğrencilere kültürel miras öğelerinin korunması ve yaşatılmasıyla ilgili sorular yöneltilmektedir. Bu etkinlik aracılığıyla, öğrencilerin sadece bilgi edinmeleri değil; aynı zamanda analiz, değerlendirme ve çözüm üretme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeleri hedeflenmektedir. Öğrencilerin kültürel mirasın bireysel ve toplumsal düzeyde korunmasının, kültürel kimliğin devamlılığı açısından neden hayati önem taşıdığını sorgulayarak farkındalık kazanmaları beklenmektedir.

Şekil 84. Notre Dame Katedrali. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 107

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin aynı kazanımı kapsamında “değerlendirelim” etkinliğinde kültürel miras öğelerinden verilen eser, mekân ve nesnelerin ayırt edilmesi öğrencilerden istenmiştir.

	Tarihî Mekân	Tarihî Eser	Tarihî Nesne
Efes Antik Kenti	☐	☐	☐
Pazırık Halısı	☐	☐	☐
Süleymaniye Camii	☐	☐	☐
Çanakkale Şehitliği	☐	☐	☐
İshak Paşa Sarayı	☐	☐	☐
Selçuklu Parası	☐	☐	☐
Çatalhöyük yerleşim yeri	☐	☐	☐
Sümela Manastırı	☐	☐	☐

Şekil 85. Somut Kültürel Miras Değerlendirelim Etkinliği. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s.109

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin 2. kazanımı “Anadolu’da ilk yerleşimleri kuran toplumların sosyal hayatlarına yönelik bakış açısı geliştirebilme” şeklindedir. Bu kazanım kapsamında “Düşünelim” etkinliği altında Anadolu’daki ilk yerleşim yerlerinden görseller verilerek öğrencilerden somut olan kültürel miras öğelerinden tarihi nesnelerin ve mekânların ne amaçla kullanıldığı, nasıl gün yüzüne çıkarıldığı, duvarlardaki resimlerin anlamları gibi sorularla kültürel miras öğeleri üzerine üst düzey düşünceleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 86. Anadolu’daki İlk Yerleşim Yerlerinde Yaşam. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 110

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin aynı kazanımında “keşfedelim” etkinliğiyle insanlığın iletişim alanında geçirdiği aşamalar görsellerle desteklenerek öğrencilere sunulmaktadır. Etkinlikte, ilk insanlar çevrelerindeki doğal koşullara göre nasıl beslendikleri, güvenliklerini sağlamak amacıyla neden göç ettikleri ve bu süreçte oluşan göçebelik kültürü üzerinde durulmaktadır. Ayrıca gündelik yaşamlarında kullandıkları aletler, bu aletlerin yapılış şekilleri ve kullanım amaçları hakkında bilgilere de yer verilmektedir. Bu etkinlik aracılığıyla öğrencilerin, geçmişten günümüze insan yaşamındaki değişimi, ihtiyaçlara göre şekillenen yaşam tarzlarını ve iletişimin tarihsel gelişimini fark etmeleri hedeflenmiştir.

Şekil 87. Geçmişten Günümüze Haberleşme. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 112

Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinden çıkan kesici, delici, kazıyıcı aletler, ilkel baltalar somut olan taşınabilir kültürel miras öğeleri verilmiştir.

Şekil 88. Kesici İlkel Taş Balta, Kazıyıcı Alet. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 113

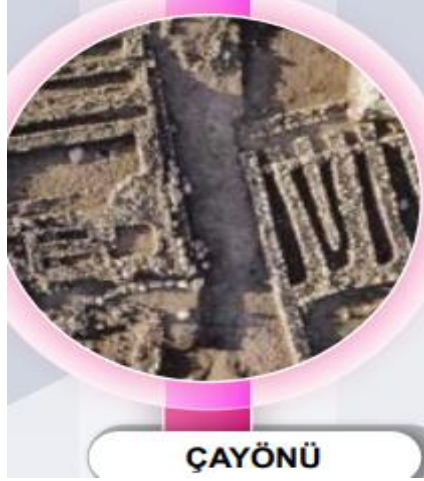
2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin aynı kazanımında “öğrenelim” etkinliğinde verilen bilgilerde Anadolu'daki ilk yerleşim yerleri hakkında bilgiler verilmiştir. Göbeklitepe'nin, insanlığın bilinen ilk inanç merkezi olarak kabul edilmesine değinilen bu konuda, dönemin insanların dini inançlarının içeriğinden de söz edilmiştir. Göbeklitepe'ye uzak bölgelerden insanların gelmesi, o dönemde henüz yerleşik hayata geçilmemiş olmasına rağmen, göçebe toplumların da inanç sistemlerine sahip olduklarını kanıtlar niteliktedir. Göbeklitepe'deki kalıntılar ve anıtlar, somut kültürel miras unsurları arasında yer almakta olup, tarihi mekân ve tarihi eser niteliği taşımaktadır. Bu eserlerin toprak altından çıkarılmasıyla elde edilen bilgiler, hem arkeolojik hem de kültürel miras

açısından büyük önem taşır. Böylece öğrencilerin, geçmiş toplumların yaşam tarzlarını, inanç yapılarını ve bu yapıların günümüze ulaşan izlerini anlamaları amaçlanır. Somut kültürel miras ögesi olarak höyük kavramı öğrencilere anlatılarak höyükler sayesinde geçmişte yaşamış toplumların kültürlerini öğrenerek, bu medeniyetlerin kültürel miras katkılarının bazılarının UNESCO’nun Dünya Mirası Listesi’ne alındığı bilgisi verilmektedir.

Şekil 89. Göbeklitepe (Şanlıurfa). Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s.114

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin aynı kazanımında “öğrenelim” etkinliğinde Anadolu’da bulunan ilk yerleşim yerlerinden Çayönü, Çatalhöyük, Hacılar hakkında bilgiler verilmiştir. Barınma alanlarının mimarisi, barınma alanlarının iç kısımları, barınma alanlarının kullanım şekilleri, fiziki kısımları, barınma alanlarında kullanılan malzemeler, barınma alanlarındaki kullanılan eşyalar, barınma alanlarındaki sanatsal faaliyetler, barınma alanlarını yaparken doğaya karşı korunma, güvenlik gibi durumlardan bahsedilerek bilgiler görsellerle zenginleştirilerek öğrenciye sunulmuştur. Verilen somut olan kültürel miras öğeleri öğrencilere günümüzdeki barınma alanları ile karşılaştırılması istenerek öğrencide üst düzey öğrenmeler gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Şekil 90. Çayönü

Şekil 91. Hacılar. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 116

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin aynı kazanımında “öğrenelim” etkinliğinde Çayönü, Çatalhöyük ve Hacılar’da yaşamış insanların gündelik yaşamlarına dair bilgilere yer verilmiştir. Bu etkinlikte, söz konusu yerleşim yerlerinde yaşayan insanların o dönemde hangi bitkileri yetiştirdikleri, bu bitkileri nasıl yemek, içmek ve giyinmek için kullandıkları açıklanmıştır. Ayrıca hayvanları nasıl evcilleştirdikleri, ürettikleri ürünleri nasıl depolayarak sakladıkları ve bu süreçte hangi yöntemleri geliştirdikleri anlatılmıştır. Etkinlikte, insanların günlük yaşamlarında kullandıkları eşyaların görselleri de sunularak somut kültürel miras unsurlarından taşınabilir eşyalara örnekler verilmiştir. Bu sayede öğrencilerin tarihî süreç içinde yaşam biçimleri, üretim faaliyetleri ve kültürel miras hakkında bilgi edinmeleri amaçlanmıştır.

Şekil 92. Un Öğütümü, Gündelik Eşya, Saklama Kabı. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 118

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 3. ünitenin 3. kazanımı “*Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabilme*” olarak belirlenmiştir. Bu kazanımda ilk olarak dilsiz harita üzerinde öğrencilere harita incelemesi yaptırılmıştır. Mezopotamya’da yaşamış toplumlar tarafından yapılan icatların görselleri verilerek, bu icatların günümüzde hangi alanlarda kullanıldığı üzerine öğrencilere bilgiler verilmiştir. Etkinlik kapsamında öğrencilere, “Bu icatlar olmasaydı hayatımız nasıl olurdu?”, “İcatları kullanmaz olsaydık ihtiyaçlarımızı nasıl karşılardık?” gibi sorular yöneltilmiştir. Bu sorular aracılığıyla, somut kültürel miras unsurları temel alınarak öğrencilerin geçmişle bugün arasında bağlantı kurmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda, bu icatların sadece fiziksel nesneler değil, insanlık tarihine yön veren kültürel gelişmeler olduğu da vurgulanmıştır. Etkinlikte sorulan bu tür sorular, öğrencilerin hem tarihsel bilinç düzeyini arttırmayı hem de üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Özellikle keşfetme, analiz etme, sentezleme ve değerlendirme gibi bilişsel süreçleri destekleyerek öğrencilerin derinlemesine öğrenme gerçekleştirmeleri amaçlanmıştır.

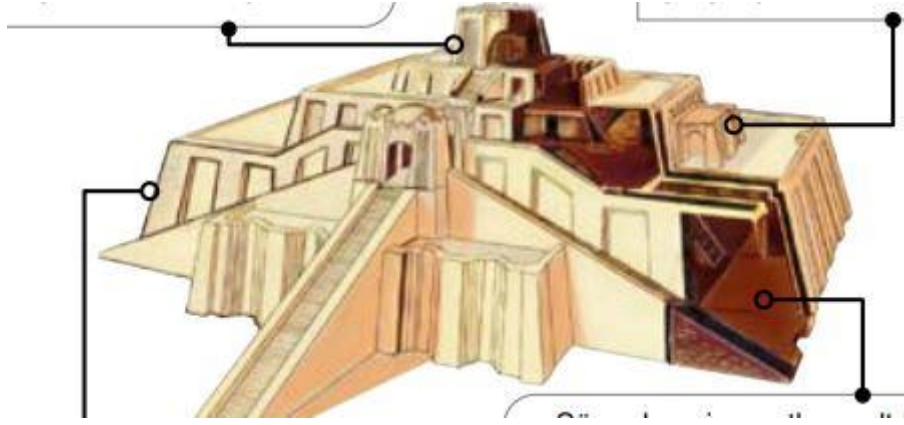
Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak kültürel mirasa katkıları konusu verilirken yaşanan coğrafyanın toplumların yaptığı ekonomik faaliyetlere etkisi, ekonomik imkânlar ve coğrafyanın sağladığı imkânların tarih boyunca birçok medeniyetin burada yaşamasına ve kurulmasına, medeniyetlerin ihtiyaçlarının giderirken oluşturdukları icatların insan yaşamını kolaylaştırması ve günümüz insanlığının ortak mirasına kültürel yansımalarını ele almıştır. Mezopotamya’daki medeniyetlerin iklim ve verimli araziler ile

su kaynaklarının bolluğunun depolara ürünlerini saklarken yazıyı bulmalarını, yazının bulunuşuyla beraber kayıt için sayı sistemini bulmalarını, seramik kap yapmak için tekerleğin icadı gibi verilen bilgiler somut olan kültürel miras unsurlarını içermektedir. Sümerler konusu verilirken tapınak olarak zigguratları yapıları ve tapınaklarını çok amaçlı kullanmaları somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurları içermektedir.

Şekil 93. Öğütme Taşı, Çivi Yazısı, Para. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 127

Ziggurat tapınaklarının anlatımında, bu yapıların çok amaçlı kullanımına dikkat çekilmektedir. Üst katlarında gezegenleri gözlemleyen Mezopotamya halkı, bu gözlemler sonucunda ay esaslı takvimi geliştirerek astronomi biliminin temellerini atmışlardır. Aynı zamanda, yazının öğretilmesi amacıyla eğitim faaliyetleri başlatarak ilk eğitim kurumlarının temellerini oluşturmuşlardır. Zigguratlar, sadece tapınak değil, aynı zamanda bilgi merkezi olarak da kullanılmıştır. Yazılan tabletlerin burada muhafaza edilmesiyle birlikte kütüphanecilik ve arşivcilik faaliyetleri başlamıştır. Alt katların depo olarak kullanılması ise, özellikle kıtlık dönemlerinde bu bölgelerde saklanan tahıl ve ürünlerin yoksul halka dağıtılması sayesinde ilk sosyal güvenlik uygulamaları örneğini ortaya koymuştur. Bu etkinlik ve içerikler aracılığıyla, öğrencilere hem somut kültürel miras unsurları (ziggurat yapıları, yazılı tabletler gibi fiziksel kalıntılar) hem de somut olmayan kültürel miras unsurları (astronomi bilgisi, takvim sistemi, eğitim anlayışı, sosyal yardımlaşma gibi fikirsel miraslar) aktarılmaktadır.

Şekil 94. Ziggurat. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Kitabı s. 130

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının “*Ortak Mirasımız*” adlı 3. ünitesinde; ortak mirasımız, Anadolu’nun ilk yerleşim yerlerinde yaşam, Mezopotomya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak kültürel mirasa katkıları konuları yer almaktadır. Bu ünite, konu içeriği bakımından somut ve somut olmayan kültürel miras öğeleri açısından, 2024–2025 eğitim-öğretim yılında 5. sınıflar için hazırlanan iki ders kitabında yer alan toplam altı ünite arasında bu miras unsurlarını en fazla barındıran ünedir. Ünite kapsamında hem tarihî yapılar, eserler, günlük kullanım eşyaları gibi somut kültürel miras öğeleri, hem de gelenek, görenek, inanç sistemleri, eğitim ve sosyal yapılar gibi somut olmayan kültürel miras öğeleri detaylı ve görsel destekli bir şekilde öğrencilere sunulmuştur. Bu yönüyle ünite, öğrencilerin kültürel mirasa yönelik farkındalık geliştirmelerine en fazla katkı sağlayan bölüm niteliğindedir.

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. ünitenin 1. kazanımı “*Demokrasi ve cumhuriyet kavramları arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme*” şeklindedir. Bu kazanımı karşılamak için “öğrenelim” etkinliği adı altında konunun anlatımı öğrencilere verilirken Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde Milli Mücadele’nin yapılp sonrasında köklü değişikliklere gidilerek demokrasi gelişimi açısından önemli olan cumhuriyetin ilanından bahsedilmektedir. Cumhuriyetin ilanı Türkiye’de her sene 29 Ekim tarihinde millî bir bayram olarak kutlanmaktadır. Kitapta 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’nın kutlanmasına yer verilirken, somut olmayan kültürel miras öğelerinden biri olan sosyal uygulamalar kapsamında bayram kutlamaları ele alınmıştır. Cumhuriyet Bayramı’nın coşkuyla kutlandığına dair bilgiler, çeşitli görsellerle desteklenmiştir. Bu görsellerde, Türkiye’nin farklı bölgelerinden yöresel kıyafetler giymiş halkın kutlamalara katıldığı sahnelere yer

verilerek, hem kültürel çeşitlilik hem de ortak millî değerlerin altı çizilmiştir. Böylece öğrencilerin, Cumhuriyet Bayramı'nın sadece tarihî bir gün değil, aynı zamanda toplumsal birlikteliği ve kültürel zenginliği yansıtan önemli bir kültürel miras unsuru olduğunu fark etmeleri amaçlanmıştır.

Şekil 95. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlaması. Kaynak: 2024-2025 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler 2. kitabı s. 14

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. ünitenin aynı kazanımında “öğrenelim” etkinliği adı altında konunun devamında cumhuriyetin nitelikleri verilirken seçme ve seçilme hakkının verilmesi, cumhuriyetin ilanı, meclisin açılması, kadın erkek eşitliği anlatılırken TBMM binası, kadınların oy kullanması gibi görseller kullanılarak somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurları verilmiştir.

Şekil 96. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve Cumhuriyetin Kazandırdıkları. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 18

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. ünitenin 2. kazanımı “*Toplum düzenine etkisi bakımından etkin vatandaş olmanın önemine yönelik çıkarımda bulunabilme*” şeklindedir. Bu kazanım kapsamında “düşünelim” etkinliğinde; zanaatkâr mesleğinin, taşınabilir kültürel miras öğelerinden olan el sanatlarıyla ve günlük kullanım eşyalarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Kitapta zanaatkârlık görsel eşliğinde sunulmuştur.

Şekil 97. Zanaatkâr Elinden Masa Tasarımı ve Üretimi. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 24

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. ünitenin aynı kazanımı “öğrenelim” adlı etkinlikte bir takım performans görevlerine yer verilmiştir. Genel ağ üzerinden alınan bir haber üzerinden öğrencilere sosyal sorumluluk çalışmasıyla yardımlaşma ve iyilik gibi somut olmayan kültürel miras öğelerinden geleneksel performanslar, sosyal uygulamalara yer verilmiştir. Verilen geleneksel performansla sosyal uygulamalarla öğrencilerin ülkesine, milletine faydalı birey olmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. ünitenin 3. kazanımı “*Temel insan hak ve sorumluluklarının önemini sorgulayabilme*” şeklindedir. Bu kazanım kapsamında “öğrenelim” adlı etkinlikte temel hak ve sorumluluklar ile ilgili bilgiler verilirken örnek olay olarak genel ağ üzerinden verilen haber somut olmayan kültürel miras öğelerinden yöntem bilgisini içermektedir. Verilen haberin ve örnek olayın yazısı görsel olarak verilmiştir.

İngiltere'de monarşi karşıtlarının gözaltına alınması ülkede tartışmalara yol açtı

"... Kraliçe II. Elizabeth'i (Elizabet) anma etkinliklerinde protesto gösterisi düzenleyen bir dizi monarşi karşıtı gözaltına alındı. Gözaltına alınma, sosyal medyada tartışmalara yol açtı. Bu durum insan hakları eylemcileri, siyasetçiler ve sivil toplum kuruluşları tarafından da eleştirildi..."

(Genel ağdan alınmıştır.)

Şekil 98. İngiltere’de Monarşi Karşıtlarının Gözaltına Alınması. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 37

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. ünitenin aynı kazanımı “öğrenelim” adlı etkinlikte temel hak ve sorumlulukları ile ilgili bilgiler verilirken genel ağ üzerinde alınan bir haberde Hollanda’da Uygur Türklerine yapılan insan hakları ihlali ile İsrail saldırıları ile kıtlığa maruz bırakılan Gazzeli çocukların dramları somut olmayan kültürel miras unsurlarından sosyal uygulamalardan yardımlaşma ve dayanışmaya örnektir. Bu durum da görselle desteklenmiştir.

Şekil 99. Gazzeli Çocuklara ve Uygur Türklerine Protestolarla Yardım Desteği. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 40

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 4. ünitenin 3. kazanımı “Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek kurumlar hakkında bilgi toplayabilme” olarak ifade edilmiştir. Bu kazanım verilirken genel ağ üzerinden alınan bir haber üzerinden öğrencilerde belediyelerin, kaymakamlıkların, muhtarlıkların veya STK

(Sivil Toplum Kuruluşları) ile yapılan işbirliğinden bahsedilirken somut olmayan kültürel miras unsurlarından sosyal uygulamalardan olan evde yaşlı bakımı, yardımlaşma, dayanışma gibi örnekler verilerek görsellerle desteklenmiştir.

Şekil 100. Evde Bakım Hizmeti. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 40

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının “Yaşayan Demokrasimiz” adlı 4. ünitesinde; demokrasi ve cumhuriyetin temel nitelikleri, etkin vatandaşın özellikleri, temel haklarımız ve sorumluluklarımız, sorunların çözümünde kurumlar konuları yer almaktadır. Bu ünite genel olarak güncel hayatı içerdiği için somut olan kültürel miras öğeleri çok az içerdiği gibi ve somut olmayan kültürel miras öğeleri bakımından da daha çok genel ağ üzerinden alınan haberlerle geleneksel performanslara ve sosyal uygulamalara yer verilmiştir.

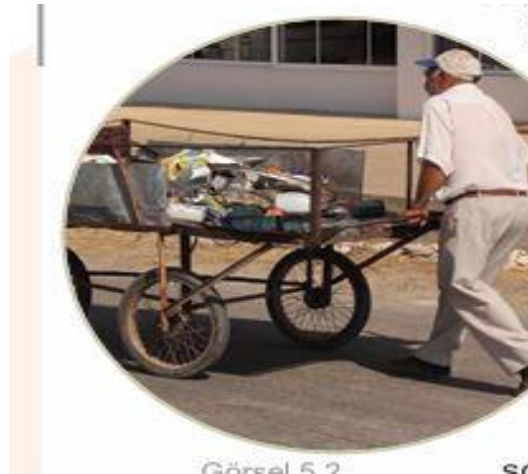
2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 5. ünitenin 1. kazanımı “Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme” şeklindedir. Konu içeriğinde ilk olarak nehirlerin, suların, göllerin, rüzgârların, toprağın bir Kızılderili için öneminden bahsedilmektedir. Konunun içeriğinde “Toprağı işleyen, ekmeği dışlar”, “Bir avuç altının olacağına bir avuç toprağın olsun”, “Bakarsan bağ olur bakmazsan dağ olur” gibi farklı kültürlerle ait atasözleri verilerek doğal kaynaklar ve doğa üzerine öğrencilerin düşünülmesi istenerek Kızılderili görseli ile desteklenmiştir. Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme kazanımında

somut olmayan kültürel miras kategorisinden gelenek, inanış, edebiyat ve sözlü ürünlere yer verilmiştir.

Şekil 101. Kızılderili. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 68

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 5. ünitenin aynı kazanımındaki “düşünelim” etkinliğinde doğal kaynakların kullanımında geri dönüşümden bahsedilmiştir. İslam dininde israfın haram olması somut olmayan kültürel unsurlardan dinsel inanışa vurgu yapılmıştır. Kazanımda atıkların değerlendirilmesini “*Atıklar, kılık değiştirmiş bir başka kaynaklardır.*” sözü verilerek sokaklardaki eskicilerin topladığı ürünlerin geri dönüştürülmesini önemine yer verilerek israf etmemenin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Şekil 102. Eskici. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 70

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 5. ünitenin aynı kazanımındaki “öğrenelim” etkinliğinde toprak, orman, su ve madenler konuları verilirken görsellerde somut olan kültürel miras unsurlarından el sanatlarına, somut olmayan kültürel miras unsurlarından geleneksel performanslara yöntem bilgilerine ve kültürel alanlara yer verilmiştir.

Şekil 103. El Sanatları. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 72

Şekil 104. Anadolu Yemekleri. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 72

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 5. ünitenin 2. kazanımı “İhtiyaç ve isteklerini karşılamak için gerekli bütçeyi planlayabilme” olarak belirtilmiştir. Bu kazanım doğrultusunda aile bütçesinin hazırlanması, ihtiyaçlarımız, isteklerimiz arasındaki denklemin kurulmasında Türkçe’de yer alan “*Sakla samanı, gelir zamanı. Bol bol yiyen bel bel bakar. Ayağını yorganına göre uzat. İşten artmaz, dıştan artar. Ak akçe kara gün içindir.*” atasözlerine yer verilmiştir. Verilen atasözleri görsellerle desteklenerek somut olmayan kültürel miras kategorisinde yer alan sözlü ürünler ve edebiyat unsurlarına vurgu yapılarak atasözlerin ortak temasının açıklanması istenmiştir.

Şekil 105. Tasarrufun Faydaları. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 93

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 5. ünitenin aynı kazanımında “değerlendirelim” etkinliği yapılırken öğrencilerden bütçe planlaması yapılırken atasözlerinin hangi noktaların önemli olduğuna dair çıkarımda bulunmaları istenmiştir. Somut olmayan kültürel miras unsurlardan sözlü ürünler ve edebiyat unsurlarına yer verilmiştir.

Atasözleri	Anlamı	Bütçe Planlarken Neye Dikkat Edilmeli?
Damlaya damlaya göl olur.		
Güvenme varlığa, düşersin darlığa.		
Gündüzün mum yakan geceleyin bulamaz.		
Her çok azdan olur.		
Ayağını yorganına göre uzat.		
Azı karar çoğu zarar.		

Şekil 106. Tasarruf Atasözleri. Kaynak: 2024-2025 Yılı 5. Sınıf Sosyal Bilgiler 2. Kitabı s. 99

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının “Hayatımızdaki Ekonomi” adlı 5. ünitesinde; kaynaklarımızın verimli kullanılması, bütçemi planlıyorum, ilimizdeki

ekonomik faaliyetler konuları yer almaktadır. Bu ünite genel olarak coğrafya disiplini konuları içermektedir. Coğrafya disiplinine ait konular sunulurken; israf, çevreyi olumsuz etkileme gibi güncel sorunlara yer verilmekte, bu durumlar olumlu değerlerle ilişkilendirilmektedir. Ancak, bu süreçte atasözleri ile ulusal ve evrensel özdeyişlere sınırlı ölçüde yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla, somut olmayan kültürel miras unsurları yeterince vurgulanmamaktadır. Somut kültürel miras öğeleri açısından ise içeriklerin büyük ölçüde görseller üzerinden aktarıldığı ve bu görsellerin de çoğunlukla ekonomik faaliyetleri yansıttığı dikkat çekmektedir. 2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının 6. ünitenin 1. kazanımı “Teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışabilme” şeklindedir. Kazanım kapsamında “düşünelim” etkinliğinde insanlığın ulaşım aracı olarak tekerleği icadı ile çiftçilerin toprağı ekip-biçme faaliyetinde sabanı kullanmalarını, modern matbaa icat edilmeden önce tahtadan yapılmış harflerle matbaa kullanımıyla beraber telefon icat edilmeden önce davul, zurna, ateş ve ayna kullanımından bahsedilmektedir. Konunun anlatımında kullanılan bilgiler ve görseller somut kültürel miras kategorisinde yer alan taşınır kültürel unsurlardan günlük kullanılan eşyaları içermektedir.

Şekil 107. Geçmişteki Teknolojik Araç ve Gereçler. Kaynak: 2024-2025 yılı 5. sınıf Sosyal Bilgiler 2. kitabı s.120

2024-2025 eğitim-öğretim yılında “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” kapsamında hazırlanan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının “*Teknoloji ve Sosyal Bilimler*” adlı 6. ünitesinde; teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkileri, teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı konuları yer almaktadır. Ders kitabının bu ünitesi bilişim teknolojileri ve yazılım disiplini ile Sosyal Bilimler disiplini konularını birlikte harmanlama yaparak vermiştir. Kazanım verilirken eski teknolojik araç ve gereçlerin adlarının ve görsellerinin verilmesi somut kültürel miras kategorisinden taşınabilir günlük kullanılan araç ve gereçleri içermektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanıp 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Ortaokul 5. sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitabı ve bir önceki eğitim-öğretim yılında okutulan Sosyal Bilgiler ders kitabı kültürel miras unsurları açısından incelenmiş; elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı 7 ünite, 32 kazanım, bu ünite ve kazanımları karşılayan 192 sayfadan oluşmaktadır. İlgili kitabın üniteleri; “Bir Bütünün Parçasıyız” ünitesi 4 kazanımdan, “Geçmişe Yolculuk” ünitesi 5 kazanımdan, “İnsan ve Çevre” ünitesi 5 kazanımdan, “Yaşamımızda Bilim ve Teknoloji” ünitesi 5 kazanımdan, “Ekonomi ve İnsan Yaşamı” ünitesi 5 kazanımdan, “Etkin ve Sorumluyum” ünitesi 4 kazanımdan ve “Bu Dünya Hepimizin” ünitesi 4 kazanımdan oluşmaktadır.

- “Bir Bütünün Parçasıyız” ünitesinde 2 tane kazanımında somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verilmiştir. Somut olan kültürel miras unsurları taşınabilir el sanatları unsurları ve taşınmaz kültürel miras unsurlarından tarihi binalardan bahsedilmiştir. Somut olmayan kültürel miras ögesi olarak da dini törenler, dinsel inanışlar, gelenek ve törelere yer verilmiştir. Bu ünite toplamda 29 görsel kullanılmış, bu görsellerden 6 tanesi somut ve somut olmayan kültürel miras alanıyla ilgilidir.
- “Geçmişe Yolculuk” ünitesindeki 5 kazanımı da kitabın en yoğun somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları barındırmaktadır. Ünite içerisinde yer alan kazanımlarda somut kültürel miras unsurlarından taşınmaz kültürel miras öğelerinden tarihi merkezler, mimari yapılar, doğal ve kültürel manzaralar, doğal oluşumlar, arkeolojik sit alanlarına yer verilmiştir. Somut kültürel miras unsurlarından taşınabilir kültürel miras öğelerinden sikke ve paralar, resimler, el sanatları, takı ve süs eşyaları, yazılı eserler, heykeller, günlük kullanılan eşyalara

yer verilmiştir. Somut olmayan kültürel miras unsurlarından dini ritüeller, edebiyat, sosyal uygulamalar, dini törenlere yer verilmiştir. Verilen bilgilerle birlikte ders kitabında yer alan 56 adet görselin tamamı somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurlarıyla ilgilidir.

- “İnsan ve Çevre” ünitesindeki 5 kazanımda da Sosyal Bilimlerin içerisinde yer alan coğrafya konuları ağırlıklı olarak yer almaktadır. Çevre konusundan bahsederken somut kültürel miras unsurlarından taşınmaz kültürel miras ögesi olarak doğal oluşumlar bulunmaktadır. Kazanımda yer alan doğal afetlerin verilisinde insan unsurunun birbirine yaptığı yardımlar somut olmayan kültürel miras öğelerinden gelenek, görenek ve törelerden olan yardımlaşma, AFAD gibi sosyal uygulamalar ve misafirperverlik konusunda bilgiler verilmiştir. Kullanılan 70 tane görsellerden 32 tanesi somut kültürel miras öğelerinden doğal oluşumlar, doğal ve kültürel manzaralar, bahçe ve parklar, tarihi binalar ve somut olmayan kültürel miras öğelerinden edebiyat, sözlü ürünler, sosyal uygulamalar, geleneksel performanslara yer verilmiştir. Görsellerin kalan kısmı haritalar gibi kültürel miras unsurları dışıdır.
- “Yaşamımızda Bilim ve Teknoloji” ünitesinde yer alan kazanımlarında genel anlamda daha çok bilim ve teknoloji alanından bahsedilmektedir. Ünitenin 4. kazanımı olan “*Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler*” kazanımında El Cezeri, Leonardo da Vinci gibi sanatçı ve bilim insanlarından, eserlerinden bahsedilerek somut olan ve bilim insanlarının dürüst olması, çalışkanlık gibi yöntem bilgisi verilerek somut olmayan kültürel miras unsurlara yer verilmiştir. 36 tane görselden 9 tanesi kültürel miras unsurunu içermektedir.
- “Ekonomi ve İnsan Yaşamı” ünitesinde yer alan kazanımlar coğrafya disiplini ile daha alakalı olduğu için somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları fazla yer almamıştır. Ünitenin içeriğinde yaşadığı yerin insanların yaptığı ekonomik faaliyetlere etkileri kazanımında Nevşehir’in tarihi zenginliği ve doğal oluşumlarından, Rize’nin doğal manzaralarından bahsedilerek taşınmaz kültürel miras unsurlarına yer verilmiştir. Üniteye konular verilirken 53 tane görsel kullanılmış, 10 tanesi somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını içermiştir.

- “Etkin ve Sorumluyum” ünitesinde yer alan kazanımlar anayasal haklar, devlet kurumları, zaman içerisinde devlet kurumları ve insan hakları içindeki değişim, temel haklardan, egemenlik ve bağımsızlık sembollerinden bahsedilmektedir. Devletimizin aldığı vergiler karşılığında devlet kurumlarından bize verdiği eğitim, sağlık, adalet güvenlik, iletişim ve ulaşım gibi hakların verilmesinden bahsedilip toplumun birlik ve beraberliğini artıran sivil toplum kuruluşları (STK) ve görevleri anlatılmaktadır. Ünitenin “*Bizi Biz Yapan Semboller*” kazanımında somut olmayan kültürel miras unsurlarından kültürel alan ögesine yer verilmiştir. Türkiye’nin bağımsızlık sembolü olan İstiklal Marşı ve Türk bayrağından bahsedilmiştir. Ünite 30 tane görsel kullanılmış olup, 2 tanesi somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsuru içermektedir.
- “Bu Dünya Hepimizin” ünitesi 4 tane kazanımdan oluşmaktadır. 4 kazanımdan genel olarak bulunulan çevre ve Türkiye’nin Dünya ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolü, zamanımızda gelişen iletişim ve ulaşım araçlarının ekonomik faaliyetlerdeki etkisi, turizm faaliyetlerinin uluslararası ilişkilerde oluşturduğu farklılıklar, Dünya üzerindeki bulunan toplumun ortak miras unsurlarına örnekler verilmiştir. Ünitenin “*Barışa Giden Yolculuk*” kazanımında Türkiye’de yer alan doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleri ve bunun yurtdışından insanların cazibesi haline gelmesinden bahsedilmiştir. Ünitenin “*Geçmişten Geleceğe Armağan: Ortak Miras*” konusunda evrensel değerlere ulaşmış bilim insanlarından, doğal ve tarihi güzelliklere yer verilmiştir. Kazanımlarda 38 tane görsel kullanılmış, bu görsellerden 26 tanesi somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurlarını içermektedir. Ünitenin konu anlatımlarında 2 kazanımda da somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verilmiştir.

Genel anlamda 2. ve 7 ünite kazanımlarında konu anlatımlarında, kullanılan görsellerle konular zenginleştirilip somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına daha çok yer verilmiştir. Diğer ünitelerde ise kültürel miras öğeleri daha sınırlı olmakla birlikte, özellikle yerel coğrafi özellikler, bilim insanlarının eserleri ve ulusal semboller gibi konular üzerinden kısmi olarak ele alınmıştır. Diğer ünitelerin kazanımları coğrafya disiplini, hukuk, ekonomi, bilim ve teknoloji alanlarında olduğu için kısmi olarak somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verilip görselleri de 2. ve 7 ünitelerden azdır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ve 2024-2025 eğitim-öğretim yılında kullanılan Ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı, 2 cilt, 6 ünite ve 19 kazanımdan oluşacak şekilde hazırlanmıştır. İlk dönem kullanılan ders kitabı 152, ikinci dönem kullanılacak ders kitabı 150 sayfa olmak üzere ders kitabı toplam 302 sayfadan oluşmaktadır. 2024-2025 eğitim-öğretim yılında kullanılan Sosyal Bilgiler dersi 1. dönem kitabı 3 ünite olarak hazırlanmıştır. “Birlikte Yaşamak” ünitesi 3 kazanımdan, “Evimiz Dünya” ünitesi 4 kazanımdan, “Ortak Mirasımız” ünitesi 3 kazanım olarak hazırlanmıştır. Sosyal Bilgiler dersi 2. dönem kitabı da 3 ünite olarak hazırlanmıştır. “Yaşayan Demokrasimiz” ünitesi 4 kazanımdan, “Hayatımızdaki Ekonomi” ünitesi 3 kazanımdan, “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” ünitesi 2 kazanım olarak toplamda 2 kitap 6 ünite ile 19 kazanım olarak hazırlanmıştır.

- “Birlikte Yaşamak” ünitesinde kültürel zenginliklerin birlikte yaşamaya katkısı adlı konusunun aktarımında somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerine yer verilmiştir. Birlikte Yaşamak ünitesi ve kazanımlarında Taşınmaz somut kültürel miras unsurlarından doğal ve kültürel manzaralar, doğal oluşumlar, mimari yapılar ve anıtlar ile Taşınır Kültürel Miras unsurlarından el sanatları, resimler, takı ve süs eşyaları, müzik aletleri, günlük kullanılan eşyalar ile somut olmayan kültürel miras unsurlarından töre, gelenek ve görenekler, geleneksel performanslar, sosyal oluşumlar, mimari törenler ve kültürel alanlarda bilgiler verilmiştir. Birlikte Yaşamak ünitesinde 47 tane görsel kullanılmış, bu görsellerden 22 tanesi somut ve somut olmayan kültürel miras öğeleri ile alakalıdır.
- “Evimiz Dünya” ünitesinde yer kazanımlar coğrafya disiplini ile daha alakalı olduğu için somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları fazla yer almamıştır. Evimiz Dünya ünitesinde doğal ve manzaralar, tarihi çevremizde değişim konusunda; somut kültürel miras unsurlarından doğal oluşumlar, doğal ve kültürel manzaralar, tarihi merkezlerden bahsederken, ülkemize komşu devletler konusunda; somut kültürel miras unsurlarından resim, günlük kullanılan eşyalar, sikke ve paralar ile somut olmayan kültürel miras unsurlarından dans, şiir ve edebiyat ile bilgiler verilmiştir.
- “Ortak Mirasımız” ünitesinde yer alan kazanımlar ve ders kitabının içeriği dikkate alındığında; ilk kitabın somut olan ve somut olmayan kültürel miras öğeleriyle doluluk olarak en yoğun ünitesidir. Ortak Mirasımız ünitesi ünite başındaki

tanıtımında ilk olarak somut olan kültürel miras unsurlarından mimarı yapı görseli üzerinde konular verilmiştir. Ortak Mirasımız ünitesi kitap içerisinde yer alan kazanımlarda somut kültürel miras unsurlarından taşınmaz kültürel miras öğelerinden tarihi merkezler, mimari yapılar, kültürel manzaralar, doğal oluşumlar, arkeolojik sit alanlarına yer verilmiştir. Somut kültürel miras unsurlarından taşınabilir kültürel miras öğelerinden sikke ve paralar, resimler, el sanatları, takı ve süs eşyaları, yazılı eserler, heykeller, günlük kullanılan eşyalara, müzik aletlerine yer vermiştir. Somut olmayan kültürel miras unsurlarından dini ritüeller, edebiyat, sosyal uygulamalar, dini törenlere, geleneksel performanslara, yöntem bilgisine, kültürel alanlara yer verilmiştir. Ortak Mirasımız ünitesinde 57 tane görsel kullanılmış olup bu görsellerden 52 tanesi somut ve somut olmayan kültürel miras öğeleri ile ilgilidir.

- “Yaşayan Demokrasimiz” ünitesinde temel hak ve özgürlükler, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleri, ulusal egemenlik, etkin vatandaşın özellikleri, sorunların çözümünde devlet kurumlarının rolü, insan hakları ile dünyadaki insan hakları ihlalleri ve bu ihlallere karşı duyarlılık konularına yer verilmektedir. Ayrıca, uluslararası kuruluşlardaki insan hakları çalışmaları ve bu çalışmalara yönelik duyarlılık da ünitenin kapsamında ele alınmaktadır. Ünitenin anlatımında; ulusal egemenlik ve cumhuriyetin nitelikleri gibi konular işlenirken, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’nın kutlanması gibi örneklerle somutlaştırma yapılmıştır. Bu bağlamda, somut kültürel miras öğeleri olarak mimari yapılar ve tarihi binalara; somut olmayan kültürel miras unsurları olarak ise geleneksel performanslara ve sosyal uygulamalara da yer verilmiştir. Yaşayan Demokrasimiz ünitesinde 55 tane görsel yer verilmiş olup 7 tanesi somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurlarıyla ilgilidir. Yaşayan Demokrasimiz ünitesi daha çok siyaset bilimi, hukuk disiplini ile ilgili olduğu için somut ve somut olmayan kültürel miras öğeleri fazla yer almamıştır.
- “Hayatımızdaki Ekonomi” ünitesinde yer alan kazanımlar ekonomi ve coğrafya disiplinleriyle ilgilidir. Ünite konularının anlatımında tasarruflu olma, geri dönüşüm, doğal kaynakların kullanımı, yenilenebilir enerji kullanımına teşvik gibi konulara yer verilmiş olmaktadır. Konuların kitapta verilirken özellikle kaynakların kullanımı konusunda tasarruflu olmakla ilgili farklı uluslara ait kullanılan atasözleri

somut olmayan kültürel miras öğelerinden edebiyatla, sözlü ürünlerle ilgilidir. Konunun anlatımında kullanılan 59 görsele yer verilmiş olup 4 tanesi somut olan ve somut olmayan kültürel miras öğeleriyle ilgilidir. Hayatımızdaki ekonomi ünitesinde tasarruflu olma, geri dönüşüm, sıfır atık gibi kavramların anlatımında Dünya’dan ve Türkiye’den kullanılan sözlerle somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verilirken kazanımların ve konunun içeriği gereği görsellerle beraber içerik olarak kültürel miras öğelerine fazlaca yer verilmemiştir.

- “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” ünitesinde yer alan kazanımlar, teknolojinin günlük yaşamı nasıl kolaylaştırdığına, toplum hayatı üzerindeki etkilerine, teknolojik araç ve gereçlerin zaman içinde geçirdiği değişim ve gelişime, ayrıca teknolojinin bilinçli ve güvenli kullanımına odaklanmaktadır. Konunun ve kazanımların anlatımında somut kültürel miras öğelerinden taşınır kültürel miras unsurlarından günlük kullanılan eşyalara örnekler verilmiştir. Konunun anlatımında 46 tane görsel kullanılmış olup bu görsellerden 4 tanesi somut olan kültürel miras unsurlarıyla ilgilidir. Ders kitabında verilen 6. ünite konuları bilişim teknoloji ile ilgili olup Sosyal Bilimlerle birleştirilmiş, kültürel miras öğelerine üniteye fazlaca yer verilmemiştir.

2024–2025 eğitim-öğretim yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan Ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı, kültürel miras unsurlarına özellikle “Ortak Mirasımız” ve “Birlikte Yaşamak” ünitelerinde yoğun olarak yer verilmiştir. Bu ünitelerde hem taşınabilir hem de taşınmaz somut kültürel miras öğeleriyle birlikte somut olmayan kültürel miras unsurları (gelenek, görenek, dini ritüeller, edebi ürünler vb.) diğer ünitelere göre daha detaylı şekilde işlenmiş ve görsellerle zenginleştirilmiştir. “Evimiz Dünya” ve “Yaşayan Demokrasimiz” ünitelerinde ise daha sınırlı olmakla birlikte kültürel mirasa dair örneklerle yer verilmiştir. “Hayatımızdaki Ekonomi” ve “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” ünitelerinde konuların yapısı gereği kültürel miras unsurlarına kısmen değinilmiş; bazı sözlü ürünler, günlük eşyalar ve atasözleriyle kültürel bağlantılar kurulmaya çalışılmıştır. Genel olarak ders kitabında kültürel miras öğeleri konuların niteliğine göre dengeli şekilde dağıtılmıştır. Özellikle ilgili ünitelerde konu anlatımları ve görseller aracılığıyla öğrencilerin kültürel mirasa yönelik farkındalık kazanmaları hedeflenmiştir.

Sosyal bilgiler ders kitabı ve müfredatı üzerine daha önce yapılan çalışmalarda ders kitapları ile ilgili bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Çengelci (2012) Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri konulu çalışmasında somut olmayan kültürel mirasın ders kitabında %20 düzeyinde yer aldığı ve öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olduğunu, somut olmayan kültürel mirasla ilgili kazanımlarda gerekli etkinliklerin verildiğini, öğrencilerde somut olmayan kültürel mirası öğrenme farkındalığı sağladığının bilgisini vermiştir. Avcı ve Taşer (2020) çalışmasında 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler müfredatını kültürel miras öğrenme alanı açısından incelenmiştir. İnceleme neticesinde müfredatta somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına yer verildiği; fakat, somut kültürel miras unsurlarının müfredatta yeterli düzeyde temsil edilmediği görülmüştür. Demir ve Atasoy (2020) ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı kapsamında birçok somut ve somut olmayan kültürel miras ögesine yer verildiği ancak sualtı kültürel miras ögeleri ile doğal miras ögelerine yönelik herhangi bir verinin olmadığı tespit edilmiştir. Özbaş ve Çulha-Özbaş (2022), sosyal bilgiler ders kitabında somut olmayan kültürel miras unsurlarının yeterli düzeyde ve amacı doğrultusunda kullanılmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yalçın ve Güleç (2022), sosyal bilgiler ders kitaplarında kültürel miras öğrenme alanında yer alan değerlerin 4. sınıftan itibaren kazandırılmaya çalışıldığı ve öğretilmeye çalışılan değerlerin konuyla ve öğrenci düzeyi ile uygun olduğunu belirtmiştir. Kara ve Tokmak (2023), sosyal bilgiler derslerinin doğal ve kültürel miras öğretimi için uygun bir ders olduğu ders kitabında ve müfredat programında önemli ölçüde doğal ve kültürel mirasa ilişkin bilgi ve görsellerin verildiği buna karşın turizm konusunun ve dünyada doğal ve kültürel miras örneklerinin daha fazla geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Cantürk ve Ablak (2024), geçmişten günümüze sosyal bilgiler müfredatında somut kültürel mirasın yerini incelemiştir. Ulaştığı sonuca göre en çok 1969 müfredatında en az ise 2018 müfredatında somut kültürel miras ögelerine yer verildiği görülmüştür. Yalçın ve Alkar (2025), 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını kültürel miras turizmini açısından incelemiştir. İnceleme sonucunda dersin kültürel miras turizmini temsil eden unsurları doğal miraslar ve kültürel miraslar kategorileriyle temsil edilmiştir. Kültürel mirasın korunması, tanıtılması ve turizm ile ilişkilere yönelik konuların, disiplinler arası bir yaklaşımla sunulduğu, ders kitabında kültürel miras turizmini temsil eden çeşitli görsel gelişmeler ve metinler olduğu sonucuna ulaşmıştır. İlgili alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde; bazı eksiklikler olsa da sosyal bilgiler ders kitapları ve müfredat programlarında kültürel miras unsurlarına yer verildiği görülmüştür. Bu çalışmadan elde

eden sonuçlar da genel olarak alanyazında ifade edilen çalışmalarla uyumlu olduğu görülmektedir.

2023–2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı genel olarak kültürel miras öğelerine belirli konularda ve belirli oranlarda yer vermektedir. Özellikle “Geçmişe Yolculuk” ve “Bu Dünya Hepimizin” üniteleri, kültürel miras unsurlarının en yoğun şekilde işlendiği bölümler olarak dikkati çekmektedir. Bu ünitelerde, taşınabilir ve taşınmaz kültürel miras öğeleri (sikkeler, tarihi binalar, doğal oluşumlar vb.) ile sözlü kültür, dini ritüeller, sosyal uygulamalar gibi somut olmayan kültürel öğelere ayrıntılı biçimde yer verilmiştir. Kitap görsellerle desteklenerek öğrencilerin kültürel miras konusunda farkındalık kazanmaları hedeflenmiştir. “Bir Bütünün Parçasıyız” ve “İnsan ve Çevre” ünitelerinde de sınırlı ölçüde kültürel miras öğeleri bulunmakla beraber; bu unsurlar, daha çok sosyal uygulamalar, yardımlaşma gelenekleri ve çevre ile ilişkili doğal oluşumlar üzerinden sunulmuştur. Buna rağmen “Yaşamımızda Bilim ve Teknoloji”, “Ekonomi ve İnsan Yaşamı” ile “Etkin ve Sorumluyum” ünitelerinde kültürel miras öğelerine daha sınırlı şekilde yer verilmiştir. Bu ünitelerde odak noktası bilimsel gelişmeler, ekonomik faaliyetler, devlet kurumları ve anayasal haklar gibi daha işlevsel temalar olduğundan, kültürel miras yalnızca belirli bağlamlarda (örneğin, El Cezeri gibi bilim insanları ya da İstiklal Marşı gibi ulusal semboller) ele alınmıştır. Kitap genelinde kullanılan görsellerin kültürel mirasın somutlaştırılmasına katkı sunduğu görülmekte; özellikle 2. ve 7. ünitelerde görsel çeşitliliğin ve sayısının diğer ünitelerden daha fazla olduğu tespit edilmektedir. Sonuç olarak, ders kitabı kültürel miras konularının sunumunda belirli ünitelerde derinleşmiş, diğerlerinde ise sınırlı temalarla yetinmiştir. Bu durum da kitabın içerik ile ilgili ağırlığına ve disiplinler arası yaklaşımına uygun bir dağılım göstermektedir.

2024–2025 öğretim yılına ait Sosyal Bilgiler ders kitabı, kültürel miras öğelerinin dağılımı ve sunumu açısından önceki yıllara kıyasla daha planlı, bütüncül ve odaklı bir yapı sergilemektedir. Özellikle “Ortak Mirasımız” ve “Birlikte Yaşamak” üniteleri, hem içerik yoğunluğu hem de kullanılan görsellerle somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının kapsamlı bir biçimde ele alındığı bölümler olmuştur. Bu iki ünite; mimari yapılar, el sanatları, geleneksel törenler, sosyal uygulamalar ve dini ritüeller gibi öğelere yer vererek kültürel mirasın farklı boyutlarını öğrencilere aktarmayı amaçlamaktadır. Görsellerin nitelikli ve konuyla doğrudan ilişkili olması, öğrencilere yalnızca bilgi değil

aynı zamanda görsel algı ve kültürel farkındalık kazandırma bakımından da kitabı güçlü kılmaktadır. Bu sayede ders kitabı sadece akademik bilgi sunmakla kalmayıp, aynı zamanda öğrencinin daha aktif bir biçimde kültürel kimliğini tanımasına katkı sunmayı hedeflemektedir. Buna karşılık, “Evimiz Dünya”, “Yaşayan Demokrasimiz”, “Hayatımızdaki Ekonomi” ve “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” ünitelerinde kültürel miras unsurlarına daha sınırlı düzeyde yer verilmiştir. Bu sınırlılık büyük ölçüde ünitelerin doğasından kaynaklanmaktadır. Nitekim, bu üniteler daha çok coğrafya, ekonomi, siyaset ve teknoloji disiplinlerine odaklanmakta, bu nedenle kültürel miras içeriği ancak dolaylı yollarla, örneğin atasözleri, mimari semboller ya da günlük eşyalar gibi detaylarla işlenmektedir. Yine de, söz konusu ünitelerde de bazı kültürel bağlantılar kurulmuş, sözlü kültür ve geleneksel değerler gibi somut olmayan miras öğeleriyle ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, kitap genel yapısı itibarıyla kültürel mirasa karşı dengeli bir yaklaşım sergilemekte; kültürel unsurların yer aldığı bölümlerde derinlikli anlatımlar sunarak öğrencilerin bu mirası tanıma ve değer verme becerisini geliştirmeyi hedeflemektedir.

2023-2024 eğitim-öğretim yılı Sosyal Bilgiler ders kitabı, 7 ünite ve 32 kazanımdan oluşmakta olup, özellikle “Geçmişe Yolculuk” ve “Bu Dünya Hepimizin” ünitelerinde somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarına ağırlık vermektedir. Fakat kültürel miras unsurlarının dağılımı tüm ünitelerde dengeli değildir. Bununla birlikte, görseller, anlatımı destekleyici ve zenginleştirici nitelikte kullanılmıştır. Kitapta daha çok bilgi aktarımı odaklı, kültürel öğelere sınırlı yer verilen üniteler de bulunmaktadır. 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ders kitabı ise 6 ünite ve 19 kazanımdan oluşmakta olup, daha bütüncül ve tematik bir yapıya sahiptir. Özellikle “Ortak Mirasımız” ve “Birlikte Yaşamak” üniteleri, hem taşınabilir hem de taşınmaz kültürel miras unsurlarını zengin örneklerle ele almakta; aynı zamanda somut olmayan miras unsurlarına (sosyal uygulamalar, sözlü edebiyat ürünleri, dini törenler vb.) daha sistematik ve detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Görsel kullanımı açısından da konuların somutlaştırılması başarılı bir şekilde sağlanmış; kültürel farkındalık kazandırma amacı daha belirgin hale getirilmiştir. Genel olarak karşılaştırıldığında, 2023-2024 kitabı daha fazla konu ve kazanım içermesine rağmen kültürel mirasın işlendiği ünitelerde yoğunluk oluşmuş; diğer ünitelerde ise bu unsurlar daha sınırlı kalmıştır. Buna karşın 2024-2025 ders kitabı, kazanım sayısını azaltarak uygulamalar yoluyla her bir konuyu daha derinlemesine işlemeyi hedeflemiş ve kültürel miras öğelerine içerik ve görseller

aracılığıyla daha bütüncül bir yaklaşımla yer vermiştir. Bu durum, öğrencilerin hem kültürel kimliklerini tanımalarına hem de kültürel mirasa yönelik farkındalık geliştirmelerine güçlü bir katkı sunmaktadır.

Kültürel miras, UNESCO'nun tanımına göre sadece fiziksel yapılarla sınırlı olmayan daha kapsamlı bir alanı ifade etmektedir. Bunlar arasında gelenekler, ritüeller, sosyal uygulamalar, sözlü anlatımlar gibi toplumun kimliğini şekillendiren somut olmayan öğeler de yer almaktadır (UNESCO, 2003). Cismas (2022) toplumların ulusal kimliklerinin oluşumunda kültürel mirasın önemli olduğunu, toplumsal değişimin sürekliliğinde kültürel mirasın algılanmasını, deneyimlenerek sonraya aktarılmasının önemini vurgulamıştır. Yine Lenzerini (2011) ve Zhu (2023) kültürel miras eğitiminin dünyadaki toplumların birlikteliğini, barışını sağlamaya katkı sağladığını ifade etmiştir. Walker (2015) yerel kültürel mirasın öğretiminin bireylerin demokratik katılımını arttıracak ve toplumun aktif bireyleri yapacağı düşüncesini ifade etmiştir. Her iki ders kitabında da kültürel mirasın çeşitli unsurlarına değinildiği dikkati çekmektedir. Ders kitaplarında hem ulusal hem de uluslararası anlamda kültürel miras birikimi konusunda bir farkındalık oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir. Yong (2008) somut olmayan kültürel miras unsurlarının bir halk kültürü olduğu sonucuna ulaşarak halk kültürünün okullarda öğrencilere eğitim yoluyla verilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Bu anlamda her iki ders kitabı da gelenekler, görenekler, milli ve dini bayramlar, sosyal uygulamalara yer vermiştir. Malloy (1982) ve Dipevliler (2023), kültürel mirasın öğretiminde etkinliklerin önemine dikkat çekmiştir. Etkinliklerin konunun öğrencide ilgi çekici ve somut hale gelmesine vesile olacağı bildirilmiştir. Bu bağlamda her iki ders kitabında da konu ile ilgili etkinliklere yer verilmekle birlikte Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ders kitabının bu konuda daha zengin olduğu açıktır. Hunter (1992) kültürel miras eğitiminde toplumun değerleri, gelenekleri, geçmiş milletlerin tarihi ve kültürleri incelenerek diğer derslerle ilişkili olarak verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kültürel miras farkındalığı için eğitim programlarında öğrencilerin daha etkin olduğu tasarımların gerçekleşmesini önermiştir. Bu anlamda hem disiplinlerarası ilişkinin kurulması hem de performans görevleri bağlamında Maarif Modeli kapsamında hazırlanan ders kitabının daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Yine Shimray (2019) kültürel mirasın korunması, geleceğe aktarılması için kültürel miras karnavalları yapma, sokaklarda çocuklara miras üzerine oyunlar oynatma, şenlikler yaptırma, kültürel mirası içselleştiren bireyleri ödüllendirme, farkındalık oluşturma gibi araçları belirtmiştir. 2024-2025 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeliyle hazırlanıp kullanılmaya başlanılan 5. Sınıf

Sosyal Bilgiler ders kitabında öğrencilere başka milletlerde ve Anadolu coğrafyasında oynanan ortak oyunlar farklı adlarla olup içerik bakımından aynı olanları öğrencilere oynatılması istenmektedir. Bu ve bunun gibi uygulamalar, Shimray'ın çalışmasının verileri ile uyum göstermektedir.

Schell (1988) çalışmasında öğrencilerin çevresinde bulunan tarihi yapıların ilkökul ve ortaokul eğitim ve öğretim müfredatlarına dâhil edilerek miras eğitime odaklanmaktadır. Kültürel miras eğitimiyle tarihiyle ilişki kurarak toplumla olan bağını koruyacağını tartışmaktadır. Çevredeki tarihi somut yapıların müfredata aktarılmasıyla toplumların kültürel mirasının böylece aktarılması sağlanıp toplumların inşasının sağlanmasını anlatılmaktadır. Yine Ivon ve Kuscevic (2013) kültürel mirasın öğrenciler tarafından hem okulda hem de sosyal çevresinde öğrendiğini ileri sürmüştür. Öğrencilerin yaşadığı medeniyetin, kültürün, ailesinin ve okuldaki öğretmenlerinin yakın sosyal çevresinin kademeli olarak geliştirdiklerini savunarak öğrenme merkezli bir öğretimi savunarak kültürel mirasın bütüncül olarak öğrenildiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda her öğrenciye ücretsiz olarak dağıtılan ve dersin ana kaynağı olan Sosyal Bilgiler ders kitapları hem somut hem de somut olmayan kültürel miras unsurlarını öğrencilere tanıtmaları, onların kültürel kimlik geliştirme, toplumsal aidiyet duygusu kazanma ve kültürel sürekliliği sağlama açısından temel bir işlev üstlenmektedir (Demirezen ve Aktaş, 2020; Ünal, 2025). 2023–2024 ders kitabı bu açıdan incelendiğinde, içerdiği 7 ünite ve 32 kazanıma rağmen kültürel mirasın daha çok belli ünitelerde yoğunlaştığı, diğer ünitelerde ise sınırlı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Diğer ünitelerde kültürel miras unsurlarının sınırlı şekilde ele alınması, öğrencilere kültürel süreklilik konusunda bütüncül bir bakış açısı ortaya çıkarma adına bazı sınırlılıkları beraberinde getirmektedir.

Öte yandan, 2024–2025 eğitim-öğretim yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli doğrultusunda hazırlanan yeni ders kitabı, gerek yapısal kurgusu gerekse içerik entegrasyonu açısından daha bütüncül bir yaklaşım sergilediği söylenebilir. Ders kitabının “Ortak Mirasımız” ve “Birlikte Yaşamak” ünitelerinde hem taşınabilir hem taşınmaz kültürel miras unsurlarına yer verilmiş; bunun yanında somut olmayan kültürel miras (edebiyat, sosyal uygulamalar, ritüeller vb.) da önemli ölçüde işlenmiştir. Ayrıca, kullanılan görsellerin konuları destekleyici ve bağlamsal olması, görsel okuryazarlık ve duyuşsal hedeflere ulaşma bakımından da önem arz etmektedir (Okumuş, 2020). Yeni modelde kazanım sayısının azaltılması, derinlemesine öğrenme fırsatı sağlayarak

öğrencilere sadece bilgi değil, aynı zamanda değer ve tutum kazandırmayı hedeflemektedir. Bu durum, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı çerçevesinde, öğrencilerin kültürel mirasla aktif ve anlamlı etkileşim kurmasını desteklemektedir (Yanpar Yelken, 2010; Güven vd., 2014). Kültürel miras eğitiminin verimliliği ve kalitesi açısından alan gezileri önemli görülmektedir (Yeşilbursa, 2011; Ivon ve Kuscevic, 2013; Baba, 2024; Bayram, 2024). Ayrıca kültürel miras niteliğine haiz değerlere ilişkin görsel malzemelerin ders kitaplarında daha yoğun olarak sunulması kültürel miras eğitiminin amacına ulaşmasına hizmet edecektir (Patrick, 1988). Türkiye yüzyılı maarif modeliyle hazırlanan 2024-2025 eğitim-öğretim yılı Sosyal Bilgiler ders kitabı Anadolu ve dünya milletlerinin oluşturduğu somut kültürel miras unsurları fotoları ve videoları QR kod ile verilmiştir. Yıldırım (2024) görsel sanatlar dersi kültürel miras kazanımı kapsamında 7. sınıf öğrencilerinin sanal müzelerden yararlanmalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi çalışmasında günümüzde çağın gereği olarak derslerde teknoloji olanaklarının kullanımının dersin içeriğini zenginleştirdiği, dersi ilgi çekici hale getirdiği sonucuna ulaşmıştır. Koyutürk (2024) ilkökul öğrencilerinin kültürel miras konusunda bilinçlenmesinde dijital oyunlaştırmanın ve görsel ara yüz tasarımının rolü” çalışmasında kültürel miras öğelerinin dijital uygulamalarla verilmesinin eğlenceli, kalıcı, ilgilerini çekme ve bilgilendirme açısından olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak, kültürel miras eğitimi açısından değerlendirildiğinde, 2024–2025 ders kitabının içerik bütünlüğü, görsel desteği ve tematik odaklanması bakımından daha nitelikli bir yapı sunduğu söylenebilir. Bu yaklaşım, öğrencilerin kültürel duyarlılık geliştirmesine, farklılıkları tanıyarak birlikte yaşam kültürünü benimsemesine ve yerelden evrensele uzanan kültürel bir bilinç kazanmasına katkı sağlamaktadır. Alanyazında yapılan bazı çalışmalarda uygun öğrenme ortamı oluşturulduğunda nitelikli kültürel miras eğitimi yapılacağı bildirilmiştir (Ünsal, 2023; Demirci, 2024; Erkal, 2024; Yıldız, 2024). Yine alanyazındaki çalışmalarda etkili kültürel miras eğitiminin yalnızca bilgi vermekle kalmadığı; aynı zamanda öğrencinin kimliğini tanıması, toplumla bağ kurması ve kültürel değerleri içselleştirmesi gibi çok boyutlu kazanımlar sağladığı ifade edilmiştir (Maraoevic, 1982; Dilek, 2007; Külcü, 2015; Rivas, 2017; Dere ve Emeksever, 2018; Dere ve Kalender, 2019; Cismas, 2022; Yolaçan, 2024). Bu bağlamda, yeni modelin pedagojik olarak daha güçlü bir temel sunduğu açıktır.

Araştırmada Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları kültürel miras unsurları açısından karşılaştırılmıştır. Yeni kitabın daha dengeli ve bütüncül bakış açısıyla hazırlandığı söylenebilir. Ancak kültürel miras farkındalığının genç yaşlarda kazandırılması daha önemli olduğu dikkate alındığında eksik kalan hususların geliştirilmesi gerekmektedir. Bilhassa 5. Sınıflar için hazırlanan 2. dönem ders kitabında yer alan “Yaşayan Demokrasimiz, Hayatımızdaki Ekonomi, Teknoloji ve Sosyal Bilimler” ünitelerinde içerik ve görsellerde somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerine az yer verilmiştir. Bu konuda kültürel miras unsurlarının ders kitabı boyunca daha dengeli dağıtılması, su altı kültürel miras gibi unsurların ders kitabında daha fazla yer alması önerilmektedir.

5. Sınıflar için hazırlanan ders kitabındaki görseller ve şekiller 5. sınıf öğrencilerin gelişim ve öğrenme düzeylerine göre boyut olarak biraz büyütülmelidir. Yine aynı ders kitabındaki somut olmayan kültürel miras unsurları içerik ve görsel olarak artırılmalıdır.

Türkiye’de son dönemde Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında bir dizi yenilik yapılmaya başlamıştır. Kültürel miras bağlamında bu modelin müfredat programları, ders kitapları, öğrenme süreçleri, öğretmen ve öğrenci durumları açısından değerlendirmesi yapılabilir. Her yıl kademeli bir şekilde ders kitapları hazırlanacağı için her yeni ders kitabı incelemeye değer niteliktedir.

Araştırmada nitel araştırma yönteminden doküman incelenmesi yapılmıştır. İleride yapılacak araştırmalarda konu ile ilgili nitel araştırmanın farklı desenleri ve eylem araştırması yapılabilir. Yine öğretmen ve öğrencilerin ders kitabı ve/veya müfredat programı bağlamında düşünceleri nitel, nicel, karma yaklaşımlarla çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Akkaya Yılmaz, M., Aktaş, S., & Kabalay, F. (2024). 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının somut olmayan kültürel miras öğeleri açısından incelenmesi. *Heterotopic View*, 2(1), 35–44. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12181640>.
- Akpınar, B., & Köksalan, B. (2024). Eğitimde maarif ve müfredat yenileme ihtiyacı: Türkiye yüzyılı maarif modeli üzerinden teorik bir analiz. *Journal of History School*, 17, 27-48. <http://dx.doi.org/10.29228/joh.74735>.
- Akyıldız, N. A., & Olğun, T. N. (2020). Somut olmayan kültürel mirasın Anadolu’da tarihi yerleşimlerin korunması ve sürdürülebilirliği bağlamında değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, 16(128),234-243. <https://dergipark.org.tr/pub/millifolklor58685/700855>.
- Ar, H. (2015). *Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rolü*. [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Arıkan, İ. (2012). *İlköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin kültürel miras ile ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerle incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Adıyaman Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Arslan, E. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51(1), 395-407. <https://doi.org/10.3079/116878>.
- Arslankara, V. B. ve Arslankara, E. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modeli’nin felsefi temelleri: ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik bakış açılarından bir değerlendirme. *İstanbul Eğitim Dergisi*, 1(1), 121-145. <https://doi.org/10.71270/istanbulegitim.istj.1557889>
- Arslanoğlu, İ. (2013). Kültür ve medeniyet kavramları. *Türk kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 243, 255 <https://hbvdergisi.hacibayram.edu.tr/index.php>.
- Aslan, E., & Akçalı, A. A. (2007). Kimlik sunumu olarak tarih eğitimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* (22).
- Aslan, Z., & Ardemagni, M. (2006). Introducing young people to the protection of heritage sites and historic cites. UNESCO. https://www.iccrom.org/sites/default/files/2017-12/iccrom_09_manualschoolteachers_en.pdf

- Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek: Eski yüksek kültürlerde yazı, hatırlama ve politik kimlik*. Ayrıntı Yayınları.
- Aşkar, P., & Altun, A. (2023). K-12 beceriler çerçevesi: Türkiye bütüncül modeli üzerine bir çalışma. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(1), 925-940. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1308740>
- Ateş, K. (2021) *Sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında kültürel miras öğrenme alanı kapsamında kadın karakterlerin incelenmesi* (Tez No. 696536) [Yüksek lisans tezi, Ankara Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Avcı, M. (2014). *Sosyal bilgilerde kültürel miras eğitime ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri* (Tez No. 370218) [Yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Avcı, M. ve Memişoğlu, H. (2016). Kültürel miras eğitime ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1), 104-124. <https://doi.org/10.17051/io.2016.58630>
- Avcı, M., & Taşer, S. (2020). Sosyal Bilgiler Dersinde Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Üzerinden İncelenmesi. *ASOS Journal*, 111, 368-385. <https://doi.org/10.29228/ASOS.46416>
- Baba, C. (2024). *Tarih öğretiminde öğrencilerin somut kültürel miras farkındalığına ilişkin görüşleri: bir yerel tarih çalışması* (Tez No. 887903) [Yüksek lisans tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bahar, H. (2002). *İlköğretim okullarında (4. ve 5. Sınıflar) tarih öğretimi* (Tez No. 121859) [Yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Bayram, U. (2024). *Somut olmayan kültürel miras algısının somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin algı üzerine etkisi* (Tez No. 866298) [Yüksek lisans tezi, Şırnak Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Bıyıklı, S. G. (2010). *Representation of cultural heritage in textbooks: Examination of the illustrations in the 4th and 5th grade social studies textbooks (1974-2009) in Turkey*. (Tez No: 264870) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Koç Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, 9(2), 27-40.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak-Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cantürk, A., & Ablak, S. (2024). Geçmişten günümüze ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında somut kültürel mirasın yeri. *Sivas Interdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 50-67. <http://sita.cumhuriyet.edu.tr/tr/pub/issue/89369>.
- Cismas, S. C. (2022). Cultural heritage teaching in universities. *Journal of Romanian Literary Studies*, (30), 161-171. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1164832>
- Çakmak, E., Abalı, N., Işık, V., Akbaba, Ş., Aytekin, M., & Ancın, C. (2024). *İslam kültür ve medeniyeti*. Başak Yayınları.
- Çelepi, M. S. (2016). Somut olmayan kültürel miras ve üniversite gençliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 15-35. <https://doi.org/10.30803/adusobed.288155>
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203.
- Çulha Ö. B. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kültürel miras eğitimi*. İçinde M. Safran (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi (s. 702-719). Pegem.
- Çulha-Özbaş, B. (2015). *İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kültürel miras eğitimi*. M. Safran (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi içinde (s.743-762), Pegem.
- Çulha-Özbaş, B., & Yeşilbursa, C. C. (2021). *Sosyal bilgilerde kültürel miras eğitimi*. İsmail H. Demircioğlu, Selahattin Kaymakcı ve Ebru Demircioğlu (Ed.), Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi araştırmaları el kitabı içinde (s. 323-335). Pegem.

- Demir, Y., & Atasoy, E. (2020). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının kültürel miras eğitimi kapsamında incelenmesi*. İçinde Global Science and Innovations proceedings (p. 342-353), Taşkent.
- Demirci, E. (2024). *İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının kültürel miras bağlamında değerlendirilmesi* (Tez No. 884451) [Yüksek lisans tezi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demirezen, S., & Aktaş, G. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin somut olmayan kültürel miras öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 413-434. <https://doi.org/10.35675/befdergi.699782>
- Demirkol, G. T. (2024). *Kültürel miras bağlamında batı Anadolu beylik başkentleri* (Tez No. 892160) [Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dere, İ. (2021). Learning the cultural heritage by documenting: Field experiences of teacher candidates of social studies. *International Journal of Geography and Geography Education*, 43, 108-121. <https://doi.org/10.32003/igge.779915>
- Dere, İ., & Emeksever, A. (2018). Hayat bilgisi derslerinde sözlü tarihle kültürel mirasın öğretimi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 5, 40-47. <https://doi.org/10.29345/futvis.61>
- Dere, İ., & Kalender, M. (2019). "I have a history!" Life sciences teaching with oral history activities. *Education ve Science*, 44(200), 153-173. <https://doi.org/10.15390>.
- Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ayrıntı Yayınları.
- Dipevliler, K. (2023). *Avrupa ve Türkiye'de uygulanan bazı kültürel miras eğitimi etkinliklerinin incelenmesi* (Tez No. 774748) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Dolmaz, M., & Kılıç, R. (2017). Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde aktif öğrenme ve öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *International Journal of Field Education*, 3(1), 42-59.
- Dönmez, C., & Yeşilbursa, C. C. (2014). Kültürel miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarına etkisi. *Elementary Education Online*, 13(2), 425-442.

- Duman, M. (2023). *Özel yetenekli öğrencilerin ortaokul tarih dersi öğretim programına yönelik görüşleri ve kültürel miras konuları örnekleminde özel yeteneklilere yönelik bir zenginleştirilmiş öğretim deseni geliştirilmesi* (Tez No. 827966) [Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Duyul, S., Duyul, Y., Kesman, M., & Kesman, M. (2025). Türkiye yüzyılı maarif modeli konusunda öğretmen görüşleri. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 5(3), 20262-20262. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15002346>
- Ergur, A. (2011). *Kültürün önemi*. A. Ergur ve E. Gökalp (Ed.), *Kültür sosyolojisi-içinde* (s. 3-23). Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Erkal, A. (2024). *Türk mitolojisindeki sembollerin ortaokul görsel sanatlar dersinde kullanılmasının kültürel miras öğrenme alanında bulunan kazanımlarla ilişkilendirilmesi* (Tez No. 892007) [Yüksek lisans tezi, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Fanzini, D., & Zreika, N. (2023). Designing for the Future of Education Through Cultural Heritage. *Dud. Disegno Industriale Industrial Design*, 1, 918-926.
- Güliden, B. (2019). *Türkçe öğretim programlarının ve Türkçe ders kitaplarının kültür aktarımı bağlamında somut olmayan kültürel miras öğeleri açısından incelenmesi* (Tez No. 551293) [Doktora tezi, Ankara Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gümüüşü, O. (2018). Tarihi coğrafya ve kültürel miras. *Erdem*, (75), 99-120. <https://doi.org/10.32704/erdem.496740>
- Günden, B. (2021). *Yükseköğrenim gören bireylerin somut kültürel mirasa yönelik tutumları ile kültürel miras kavramına ilişkin metaforik algıları üzerine bir çalışma* (Tez No. 672170) [Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gürel, Ö. İ. (2022). *Öğretmenlerin kültürel miras farkındalıkları ve deneyimleri üzerine bir araştırma: Karabük ili örneği* (Tez No. 769091) [Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Gürkan, B. (2015). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras açısından incelenmesi çalışma* (Tez No. 398240) [Yüksek lisans tezi, Adana Çukurova Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Güven, İ., Bıkmaz, F., Demirhan-İşcan, C., & Keleşoğlu, S. (2014). *Tarih öğretimi kuram ve uygulama*. Pegem Akademi.
- Güven, U. Z. (2011). *Kültür olgusunun ideolojik kullanımları*. A. Ergur ve E. Gökalp (Ed.), *Kültür sosyolojisi-içinde* (s. 69-83). Açıköğretim Fakültesi yayını.
- Harut, S. B. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 5. ders kitabı*. Ata Yayıncılık.
- Hunter, K. A. (1992). Heritage Education: What's Going On Out There?. <https://eric.ed.gov/?id=ED358002>
- Ivon, H., & Kuscevic, D. (2013). School and the cultural-heritage environment: pedagogical, creative and artistic aspects. *CEPS journal*, 3(2), 29-50. <https://doi.org/10.26529/cepsj.238>
- İlter, İ., & Çimen, Y. (2023). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersini öğrenme nedenleri, öğrenme sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 2278-2308. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1247386>
- İslamoğlu, A. H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Beta Yayıncılık.
- Kara, İ., & Tokmak, A. (2023). Doğal ve kültürel mirasın öğretiminde sosyal bilgiler dersinin yeri ve önemi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13, 177-199. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1312336>
- Karadeniz, O., & Tunç-Şahin, C. (2021). *Sosyal bilgiler ve popüler kültür*. İsmail H. Demircioğlu, Selahattin Kaymakcı ve Ebru Demircioğlu (Ed.). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi araştırmaları el kitabı içinde (s. 593-611). Pegem.
- Karakuş, C. (2017). Intangible cultural heritage acquirements affiliations in the social studies curriculum. *International Journal of Innovative Research in Education*, 4(1), 8-16. <https://doi.org/10.18844/ijire.v4i1.1250>
- Karataş, İ. H. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modeli hakkında. *Alanyazın*, 5(1), 6-11. <https://dergipark.org.tr/en/pub/alanyazin/issue/82657/1486956>

- Kılcan, B., & Akbaba, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 5(3). <https://avesis.gazi.edu.tr/yayin/99b78395-374c-4c8e-a710-7be2e417997b/sosyal-bilgiler-ogretim-programinda-yer-alan-kulturel-mirasa-duyarlilik-degerine-iliskin-ogrenci-algilarinin-incelenmesi>
- Kırçıl, R. U., & Sağır, Ş. U. (2025). Türkiye yüzyılı maarif modeli'nin sınıf içi yansımaları: öğretmen görüşleri. *Erciyes Journal of Education*, 9(1), 24-46. <https://doi.org/10.32433/eje.1673094>
- Koyutürk, N. (2024). *İlkokul öğrencilerinin kültürel miras konusunda bilinçlenmesinde dijital oyunlaştırmanın ve görsel arayüz tasarımının rolü* (Tez No. 894062) [Yüksek lisans tezi, Ankara Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Köçer, N. (2025). Türkiye yüzyılı maarif modeli türkçe dersi öğretim programı ve 5. sınıf türkçe ders kitabının kültür okuryazarlığı bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 14(1), 161-171. <https://doi.org/10.7884/teke.1589388>
- Köse, M., & Yıldız, A. (2012). Tarih eğitiminde sosyal ve kültürel konuların öğretimi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 81-99. <https://doi.org/10.19129/sbad.216>
- Külcü, Ö. T. (2015). Kültürel miras kavramının eğitim açısından önemi. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 27-32.
- Lenzerini, F. (2011). Intangible cultural heritage: The living culture of peoples. *European Journal of International Law*, 22(1), 101-120. <https://doi.org/10.1093/ejil/chr006>
- Malloy, T. (1982). An exploration into the effectiveness of local history as an educational tool for the Community College American history teacher [Doctoral Thesis, University of Massachusetts Amherst-Amherst]. <https://scholarworks.umass.edu>.
- Maroevic, I. (1998). The phenomenon of cultural heritage and the definition of a unit of material. *Nordisk museologi*, (2), 135-135. <https://doi.org/10.5617/nm.3829>

- Metin, E. (2023). *Tarih nedir? Niçin tarih öğrenilmelidir?* http://websitem.karatekin.edu.tr/user_files/dosyalar/13844d01d85a85bed47338e396b2aa3d/Tarih%20Nedir.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni. MEB. <https://mufredat.meb.gov.tr/>
- Okumuş, O. (2020). *Savaşın içinde barışı öğretmek*. Pegem Yayıncılık.
- Ol, C. G. (2024). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 5 ders kitabı* (1. Kitap). Devlet Kitapları.
- Ol, C. G. (2024). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 5 ders kitabı* (2. Kitap). Devlet Kitapları.
- Ol, C. G. (2024). *Sosyal bilgiler ders kitabı*, Korza Yayınları.
- Orphanidou, Y., Efthymiou, L., & Panayiotou, G. (2024). Cultural heritage for sustainable education amidst digitalisation. *Sustainability*, 16(4), 1540. <https://doi.org/10.3390>.
- Öktem, M. K., & Kalyoncu, G. (2020). Kültürel miras ve yerel kalkınma. *Tarihin Peşinde*, 23, 213-222.
- Özbaş, M., & Çulha Özbaş, B. (2022). Ortaokul sosyal bilgiler öğretim programına ve ders kitaplarına yansıyan somut olmayan kültürel miras unsurları. *Diyalektolog*, 31, 75-98. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/diyalektolog.66983>
- Özdemir, E. M. (2023). *Amasya ili Gümüşhacıköy ilçesi konut mimarisinin somut ve soyut kültürel miras kapsamında mimari ve yapıcılık geleneği açısından belgelenmesi* (Tez No. 814243) [Yüksek lisans tezi, Ankara Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özdemir, K. (2023). *Kültürel miras unsurlarının tarih derslerine ve tarih ders kitaplarına yansımaları*. S. Karabatak, M. Karabatak (Ed.), *Eğitim ve bilim-içinde* (s. 181-194). Efe Akademi.
- Özdemir, Y. (2019). *Erken çocukluk eğitiminde somut olmayan kültürel miras aktarımı: Aile katılım programının rolü*. [Yüksek lisans tezi, Ankara Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Patrick, J. J. (1988, May 11). Historic preservation and school curriculum [Paper presentation]. The Symposium on Heritage Education. Washington. <https://eric.ed.gov/?id=ED300289>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3. baskı). Sage Publications.
- Pehlivan, A. (2015). *Açık ve örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğelerinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Pehlivan, A., & Kolaç, E. (2016). Açık-örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğeleri. *Journal of Turkish Studies*, 11(19), 655-670. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10095>
- Polat, S. (2019). *Sosyal bilgilerde kültürel miras konularının öğretimi*. Tekin Çelikkaya vd. (Ed.). Yeni Program ve Ders İçeriklerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi II içinde (s. 357-384), Pegem.
- Rivas, P. G. (2017). Strategies for teaching and dissemination of artistic heritage by promoting critical and creative thinking among future primary education teachers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 237, 717-722. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2017.02.112>
- Sağ, Ç. (2024). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir uygulama* (Tez No. 859158) [Doktora tezi, Kastamonu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Sarıtaş, S. (2020). Material culture (maddi kültür). *Folklor/edebiyat*, 26(103), 733-736. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=963740>
- Schell, S. B. (1988). Heritage education: Teaching a preservation ethic. *Journal of Museum Education*, 13(2). <https://scholar.google.com/scholar>.
- Seyhan, A. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere tarihsel empati becerisi kazandırma deneyimlerine ilişkin bir araştırma. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4), 1087-1104. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.1386312>

- Shimray, S. R. (2019). Ways to create awareness on cultural heritage: An overview. *Library Philosophy and Practice*, 2577. <https://digitalcommons.unl.edu>.
- Sidekli, S., & Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayı görüşleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi* (5), 20-38. <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.15001621>
- Smith, L. (2006). *Uses of heritage*. Routledge.
- Suluk, B., & Yıldırım, O. (2025). Türkiye yüzyılı maarif modeli'ne göre hazırlanan ders kitaplarındaki değerlerin gelişimsel dönemler açısından incelenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 8(1), 157-177. <https://doi.org/10.33400/kuje.1606487>
- Şahin, M. A. (2022). *Sosyal medya uygulaması tripadvisor üzerinden Kapadokya'nın somut kültürel miras alanları ile ilgili olumsuz görüşlerin değerlendirilmesi* (Tez No. 767375) [Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şimşek, F. (2013). Kültürbilim alanında yaşanan kültürel dönüşümlerin kültür odaklı çeviri kuramlarına etkisi. *Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 258-264. <https://dergipark.org.tr/en/pub/turuk/issue/13405/162200>
- Tuncel, G., & Altuntaş, B. (2020). İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin kültürel miras algısı: Göstergebilimsel bir analiz. *International Journal of Field Education*, 6(1), 123-140. <https://doi.org/10.32570/ijofe.731122>
- Tunç, S. (2011). *Kültür, bilgi ve toplum*. A. Ergur ve E. Gökalp (Ed.), *Kültür Sosyolojisi-İçinde* (s. 104-121). Açıköğretim Fakültesi yayını.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2018). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uçar, M. (2014). İlköğretim düzeyinde kültür varlığı ve koruma konularındaki eğitiminin etkinliği ve sivil toplum örgütlerinin eğitime katkısının değerlendirilmesi. *Megaron*, 9(2), 85-102. <https://doi.org/10.5505/MEGARON.2014.02996>
- UNESCO (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage.
- Ülçay, O. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modeli değerlendirmesi. *Ulusal Eğitim Toplum ve Dünya Dergisi*, 1(2), 70-75. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11097248>
- Ünal, M. (2025). *Ziyaretçi gözünden kültürel miras ve müze*. Detay Yayıncılık.

- Ünsal, Ö. (2023). Diyanet Çocuk dergisindeki edebi metinlerin somut olmayan kültürel miras öğeleri açısından incelenmesi (Tez No.806997) [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi-Gaziantep]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Walker, S. L. (2015). *The role of local history in the curriculum at a rural, Southeastern Community college*. [Doctoral Thesis, Walden University-Minneapolis]. <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/1233/>
- Yalçın, A., & Alkar, E. (2025). Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kültürel miras turizmi. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 92-106. <https://doi.org/10.24289/ijsser.1640961>
- Yalçın, A., & Güleç, S. (2022). Sosyal bilgiler ders kitapları “kültür ve miras” öğrenme alanında yer alan değerlerin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 741-762. <https://doi.org/10.19171/uefad.1181147>
- Yanpar-Yelken, T. (2010). *Oluşturmacı öğrenme kuramları*. Mustafa Safran (Ed.), Tarih Nasıl Öğretilir? İçinde (s. 49-53). Yeni İnsan.
- Yapıcı, G. (2006). *Dört kültürde tarih öğretimi yaklaşımı: İngiltere, Fransa, İsviçre ve Türkiye örnekleri*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yazıcı, F., & Kabapınar, Y. (2015). Çok kültürlülük ve yurtseverlik bağlamında azınlık öğrencilerinin tarih dersleriyle ilgili algıları. *Turkish History Education Journal*, 4(2), 38-63. <https://doi.org/10.17497/tuhed.185635>
- Yeşilbursa, C. C. (2011). *Sosyal bilgilerde miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi* (Tez No. 298403) [Doktora tezi, Ankara Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, G. (2021). Somut olmayan kültürel mirasın eğitim programlarına yansımaları: Hayat bilgisi öğretimi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16, 231–247. <https://doi.org/10.20860/ijoses.974198>

- Yıldırım, G. (2024). *Görsel sanatlar dersi kültürel miras kazanımı kapsamında 7. sınıf öğrencilerinin sanal müzelerden yararlanmalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Tez No. 848344) [Yüksek lisans tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, Y., & Çalışkan, A. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modeli'nin 21. yüzyıl insan profili açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(26), 204-220. <https://doi.org/10.55605/ejedus.1548121>
- Yıldız, A. (2024). *8. sınıf görsel sanatlar dersinde somut olmayan kültürel miras bilincinin geliştirilmesi (Efsaneler örneği)* (Tez No. 866755) [Yüksek lisans tezi, Diyarbakır Dicle Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, K. (2013). Postmodernist tarih yaklaşımı: Postmodernizmin tarih eğitimi için doğurguları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 197-209. <https://doi.org/10.9779/PUJE638>
- Yolaçan, M. (2024). *Sosyal bilgiler derslerinde yerel tarihi mekân Göbeklitepe'nin kültürel miras eğitiminde kullanımı* (Tez No. 850357) [Yüksek lisans tezi, Sinop Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yong-Goo, K. (2008) Kore cumhuriyeti ve Japonya'nın somut olmayan kültürel hazine politikası. *Millî Folklor*, 20 (78), 12-21.
- Zhu, Z. (2023). The innovative path of inheriting cultural heritage in civic and political education in colleges and universities. *Contemporary Education and Teaching Research*, 4(10), 544-549. <https://doi.org/10.61360/BoniCETR232015131010>

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: Nadir YAGAR		EVET
Kapak		
1	Tez başlığı, tutanaktaki başlıkla aynı mı?	✓
2	Kapakta ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	✓
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	✓
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	✓
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	✓
6	Şekil, çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	✓
7	Özet, abstract, giriş, sonuçlar vb. bölümler var mı?	✓
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	✓
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	✓
10	İkinci ve üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	✓
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	✓
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	✓
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	✓
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	✓
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	✓
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	✓
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	✓
Atıf Yöntemi APA 7 ☒ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	✓
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	✓
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	✓
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	✓
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	✓
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	✓
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	✓
25	Şekil, çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	✓

Doç. Dr. Osman OKUMUŞ

Danışman